

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 24.

Onsdagen den 12 mars, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till avgörande förelåg nu första lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till litterära och musikaliska verk, lag om rätt till verk av bildande konst samt lag om rätt till fotografiska bilder ävensom i ärendet väckta motioner.

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

Genom en den 26 september 1918 dagtecknad, till första lagutskottet hänvisad proposition, nr 3, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

- 1) lag om rätt till litterära och musikaliska verk,
- 2) lag om rätt till verk av bildande konst samt
- 3) lag om rätt till fotografiska bilder.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft följande i ärendet väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 101, av herr *Bergman* och

nr 107, av herr *Lindhagen*; samt

inom andra kammaren

nr 265, av herrar *Hansson* i Stockholm och *Eriksson* i Grängesberg,

nr 266, av herrar *Hansson* i Stockholm och *Björck* samt

nr 267, av herr *Kant*.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga vid utlåtandet följande förslag till

1:o) lag om rätt till litterära och musikaliska verk;

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 24.

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

- 2:o lag om rätt till verk av bildande konst; samt
3:o lag om rätt till fotografiska bilder.

Vid utlåtagandet var fogad reservation av herr *Lindqvist* i Kosta i fråga om 1 § i det under 2:o) upptagna lagförslaget.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Pettersson* i Södertälje, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtagande nr 10 får jag föreslå, att detsamma må företagas till avgörande på det sättet, att de däri behandlade lagförslagen vart för sig föredragas, där så erfordras, paragrafvis, med promulgationsstadganden samt ingress och rubrik sist; att sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta lagförslaget i sin helhet; att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres; samt att för den händelse något av lagförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid den förnyade behandlingen i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föränledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Denna hemställan bifölls.

Förslaget till lag om rätt till litterära och musikiska verk.

För 1 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

1 §.

Enligt de i denna lag givna bestämmelser skyddas rätten till följande verk, nämligen:

- 1) skrift och muntligt föredrag;
- 2) musikiskt verk;
- 3) teckning samt grafisk eller plastisk avbildning, där teckningen eller avbildningen är av vetenskaplig eller teknisk art samt ej, efter sitt huvudsakliga ändamål, att betrakta såsom konstverk;
- 4) mimiskt verk (balett eller pantomin);
- 5) kinematografiskt verk, vartill i denna lag hänföres jämväl verk, avsett att återgivas genom ett kinematografi liknande förfarande.

Med författare förstås i denna lag upphovsman till verk, varom här ovan sägs.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr *Hansson* i Stockholm: Herr talman! När den kungl. propositionen nyss framkom med förslag till lag om litterär ägande-

rätt, tillät jag mig väcka en motion, vari framställdes vissa anmärkningar mot propositionen och gjordes vissa förslag till ändringar i densamma. Jag framhöll i denna motion, att »vid genomläsandet av Kungl. Maj:ts proposition nr 3 i den del som rör den litterära äganderätten frapperas man av att knappast någon hänsyn tagits till den stora allmänhetens intressen. Dessa ha redan från början ställts utanför. Medan bland de sakkunniga, som förberett ärendet, såväl författare- som förläggareintresset haft sina speciella representanter, har ingen representant för t. ex. de stora folkbildningsorganisationerna i vårt land varit tillkallad. Det framlagda lagförslaget har också fått sin prägel härav. Medan författarens och i ännu högre grad förläggarens intressen beretts ett kraftigt skydd, finnas inga garantier för den stora allmänhetens rätt att inom rimlig tid och till rimliga priser få tillgodogöra sig de andliga skatter, som nedläggas i böcker.»

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.
(Forts.)

Man skulle kunnat hysa den förhoppningen, att när Kungl. Maj:ts proposition kom inför utskottet, där det finnes representanter från olika partier i denna kammare och från grupper i olika samhällsställningar, det skulle varit möjligt att vinna ett större beaktande åt allmänhetens synpunkter på denna lagstiftning. Man måste emellertid konstatera, när nu utskottets beslut och utlåtande över Kungl. Maj:ts proposition och över de väckta motionerna föreligger, att allmänhetens synpunkter icke vunnit mera beaktande, utan man kan t. o. m. konstatera, att i utskottets formulering lagförslaget blivit ännu mer rigoröst, än det varit i Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag. Man har tydligen inom utskottet varit angelägen att skydda de speciella intressena och ännu mindre benägen än Kungl. Maj:t att taga hänsyn till den stora allmänhetens intressen.

När man läser igenom detta lagförslag, så frågar man sig först, vad det är för skäl, som egentligen gjort, att denna fråga tagits upp. Såvitt man kan inhämta av motiveringen, är det egentligen ett enda skäl, som föreligger, och det är, att Kungl. Maj:t här önskar en sådan förändring i gällande lagstiftning, som skall möjliggöra för Sverige att biträda den reviderade Bernkonventionen den 13 november 1908, enligt vilken konvention svenska författare skulle beredas ökat skydd gentemot utlandet liksom också utländska författare skulle erhålla ett visst minimiskydd i Sverige för sina arbeten. Det har emellertid icke framgått av Kungl. Maj:ts proposition, och icke heller av utskottets förslag, att det förelegat något verkligt behov att på detta sätt öka skyddet vare sig för svenska författare i utlandet eller för utländska författare här i Sverige. Utan det enda egentliga skälet, som kunnat anföras, är önskan om att man i detta fall skall kunna komma till samma ståndpunkt, som andra länder intaga. Jag vill emellertid förutskicka den erinran, att när det här ytterligare tryckes på denna argumentering och framhålles, att vi böra i detta fall stå såsom en kulturnation i de övriga kulturnationernas krets, så vinnes dock icke detta genom ett bifall till lagutskottets förslag, ty man kan icke säga, att därigenom konsekvent genomförts den stora anslutningen till de internationella principerna.

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.

(Forts.)

Men samtidigt som man sålunda framlagt ett lagförslag, som skulle giva möjligheter till ett ökat skydd i det avseende jag här berört, har man passat på och omarbetat gällande lagar på vissa områden, och jag skall nu, då jag här tagit ordet närmast för att yrka avslag på hela lagförslaget, be att något få gå in på det förslaget om litterär äganderätt i de delar, som beröras av min motion. Jag skall dock även be att få uppehålla mig vid ett par punkter i förslaget, som jag icke hade tillfälle, när motionen skrevs, att intressera mig för. Med den begränsning av motionstiden, som numera ägt rum, hinner man ju knappast tillräckligt granska ett kungl. förslag, innan motionstiden är ute, och ännu mindre hinner man med att få sina anmärkningar framförda motionsvis i kammaren.

Vad jag då närmast tänker på är, att man här i denna nya lag också upptagit förslag om skydd för muntligt föredrag, d. v. s. att muntliga föredrag också skulle efter denna lag vara skyddade under föredragshållarens livstid och 30 år efter hans död, då rätten till det muntliga föredraget övergår till hans anförvanter i huru många led som helst. Kungl. Maj:t hade på detta område velat göra vissa undantag, som kanske skulle ha gjort paragrafens bestämmelser något rimligare. Bland annat vill Kungl. Maj:t göra det undantaget, att skyddet skulle icke gälla tal vid sådana offentliga sammankomster, som hållas i folkupplysningssyfte eller för liknande ändamål. Det vill säga, om det hålles föreläsningar på ett folkupplysningsmöte, skulle det vara möjligt för ortspressen att referera dessa föreläsningar och låta på det sättet en större allmänhet få åtminstone någon kännedom om vad vid dessa föreläsningar förekommit än den lilla krets, som hade tillfälle att direkt åhöra föreläsningarna. Utskottet har icke ansett sig kunna vara så liberalt, utan de enda undantagen från skyddet för muntligt föredrag skulle enligt utskottets förslag vara följande: muntliga förhandlingar i riksdagen och andra offentliga representationer, så ock yttranden vid domstolar och eljest inför offentliga myndigheter ävensom vid offentliga sammankomster för överläggning om allmänna angelägenheter.

Alltså om vid en sådan sammankomst, som jag nyss omnämnde, en populärvetenskaplig föreläsning hålles, så är denna skyddad enligt denna lag, och tidningarna skulle enligt lagen icke äga rätt att referera densamma. Det är möjligt, att jag icke äger på detta område de tillräckliga insiktarna för att bedöma nödvändigheten av detta skydd. Det har emellertid icke vare sig i Kungl. Maj:ts proposition eller i utskottets utlåtande anförts några skäl, som kunnat på något sätt övertyga mig om nödvändigheten av att stifta en sådan lag.

Men det är även på ett annat område, som det förefaller åtminstone lekmannen synnerligen betänkligt att gå med på förslaget, och det gäller den paragraf i lagen, där vi finna bestämmelser rörande tidningarnas rätt att låna uppsatser från varandra och från tidskrifter. I det kungl. förslagets 14 § står det: »Tillåtet vare ock att i tidning eller tidskrift intaga ur annan tidning eller tidskrift hämtad uppsats.

Vetenskapliga avhandlingar eller vittra verk må dock ej införas, om förbehåll mot eftertryck blivit gjort vid deras början eller, där

de äro intagna i tidskrift, vid början av det eller de häften, vari de förekomma. Vad nu är sagt om vetenskapliga avhandlingar och vittra verk gälle ock om andra uppsatser, så vida de äro av större omfång.»

Nu skulle man ju kunna tro, att denna bestämmelse redan i och för sig skulle vara tillräckligt inskränkande i tidningarnas rätt att avtrycka vissa uppsatser. Men enligt utskottets mening räcker icke detta heller, utan i den formulering, vari 14 § förelägges från utskottet, har man borttagit rätten för tidningarna att avtrycka artiklar ur tidskrifter. Alltså, för att taga ett nära liggande exempel, vi ha inom det socialdemokratiska partiet en tidskrift, som heter Tiden och som brukar i regel citeras ganska mycket i vår partipress. Nu skulle vi med denna lagstiftning icke kunna utan vidare få avtrycka artiklar ur denna tidskrift, utan vi måste först inhämta något sorts medgivande från författaren till artikeln ifråga. Vi skulle icke ha denna rätt utan vidare. Och det betyder, att vi måste avstå från att avtrycka dylika artiklar, därför att för en daglig tidning skulle det välla alltför mycket besvär att i varje särskilt fall sätta sig i förbindelse med artikelförfattaren och utverka hans medgivande att avtrycka artiklarna, innan de kunna införas i den dagliga tidningen. Här har utskottet alltså gjort en ytterligare skärpning, en skärpning som emellertid varit av den art, att t. o. m. första kammaren reagerat och i stället för utskottets förslag tagit Kungl. Maj:ts förslag, som var något mera liberalt än det utskotts-förslag, som här föreligger.

Redan på grund av att det i utskottets förslag upptagits sådana här bestämmelser, måste man ställa sig betänksam, men då jag också mot lagförslaget över huvud taget hyser stora betänkligheter, synes det mig — då intet starkare behov av lagen visats föreligga — att man, hellre än att taga en lag med så vittgående konsekvenser, bör återskicka det hela för att få möjlighet till en noggrannare prövning av denna lagstiftnings behov och av vad den bör innehålla.

Den del av lagen, som egentligen intresserade mig, när jag skrev min motion, gällde den litterära äganderätten. I min motion har jag icke riktat mig mot att författarens rätt till sitt arbete skyddas. Jag har ansett det rimligt, att författaren, i den mån hans författareskap är hans näringsfång, också skall ha möjlighet att sig därpå redligen försörja och att det såhunda icke skall vara möjligt för andra att exploatera hans arbetsprodukt, samtidigt som författaren själv kanske befinner sig i ett ekonomiskt nödläge. Men för att skydda författarens rätt i sådant avseende föreligger här intet behov av en ny lagstiftning. Vi ha redan en gammal lag, som bereder författare dylikt skydd under t. o. m. längre tid, än som nu föreslås av utskottet och Kungl. Maj:t. Vad som gör mig betänksam mot detta förslag är emellertid icke den begränsning, som göres ifråga om tiden för författarens rättsskydd, utan den utsträckning ifråga om skyddets tillämpning, som jag förut berört och som rör svenska författares skydd i utlandet och utländska författares skydd i Sverige. Det är nämligen så, att för närvarande har man enligt den Bernkonvention, som Sverige biträtt, rätt att till svenska översätta utländska författares

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

verk i 10 år efter det verket utgivits. Om sålunda en bok har skrivits och utgivits för 10 år sedan, så kan den nu översättas obehindrat, och det kan bli en stor och samtidigt billig upplaga av den på svenska. Nu föreslås i stället, att en sådan bok skall vara skyddad under författarens livstid och 30 år därefter. D. v. s. om en författare vid 30 års ålder skriver en bok och sedan lever, låt oss säga, i ytterligare 30 år, så skall den boken icke få fritt utgivas här i landet, förrän den blir 60 år gammal. Man kan ju, om man beräknar en längre livstid för författaren, få en ännu längre period. Men i varje fall innebär det en stor utökning av den tid, inom vilken en utländsk bok kan få fritt översättas till vårt språk.

Vad betyder nu detta? Det betyder, att det blir mindre utsikter till att världslitteraturens skatter bli översatta och spridda i billiga upplagor här i Sverige. Detta betyder i sin tur en förlust för svensk folkbildning och folkuppfostran. Jag hade, när jag skrev min motion, detta mera på känn, och jag har ytterligare styrkts i min uppfattning, när jag i första kammaren i dag hörde den för vår folkupplysning så varmt intresserade och starkt verksamme Oscar Olsson tala så kraftigt mot detta förslag just ur den synpunkten, att det avstänger vårt folk från att tillgodogöra sig världslitteraturens skatter.

Vad är då skälet till detta avstängande? Jo, vi skola skydda våra svenska författares rätt i utlandet, d. v. s. det fåtal svenska författare vilkas verk kunna komma i fråga att bli översatta till främmande språk. För deras skull skola vi införa en lagstiftning, som avstänger oss i hög grad från möjligheten att tillgodogöra oss de rika kulturskatter, som de stora kulturländernas litteratur utgör.

Om vi då se på i huru stor utsträckning svenska författare beröras härav, så finna vi — jag har uppgifterna från bokförläggarehåll — att det är kanske 4, 5 eller 6 svenska böcker, som översättas varje år till utländska språk. Alltså för att rätten att översätta dessa 4, 5 eller 6 böcker om året skall vara förbehållen författaren — i stället för som nu under 10 år efter verkets utgivande — under 30 år efter författarens död, skola vi gå med på en konvention, som på samma sätt stänger oss i förhållande till den utländska litteraturen. Man förstår rent materiellt sett, vilket dåligt byte det blir för oss, då vi för att skydda några mycket få svenska författare avstänga oss från den stora möjlighet, som nu bjudes att från Tyskland, England, Frankrike o. s. v. förskaffa oss i svensk översättning dessa länders litterära storverk.

Då skulle det mot detta kunna invändas, att man kan ju ordna det på det sättet, att man köper författarerätten. Författaren behöver ju icke ställa så stora anspråk, utan en förläggare bör, när det gäller ett gott verk, kunna betala ett rimligt arvode och därigenom få översättningsrätten till boken. Ja, det låter ju bra. Men då kommer man in på ett annat kapitel, som jag har berört i min motion. Vem är det man i själva verket beskyddar? Är det författaren, eller är det förläggaren? För min del har jag den uppfattningen, att detta författarskydd med större rätt kunde kallas ett förläggarskydd, därför att det blir förläggaren, som på detta sätt monopolise-

rar översättningsrätten, om han finner det vara med sin fördel förenligt att lägga sig till med densamma. Han kan naturligtvis träffa avtal med författaren, och det gör givetvis den förläggare, som har de längsta fångstarmarna och som förut har utbildat sin verksamhet i denna riktning. Denne har då möjlighet att slå under sig det ena efter det andra. Han köper översättningsrätten till dessa böcker och giver ut dem till kanske mycket höga priser. Han kan på det viset monopolisera en bok under 10 år, som det nu är, men om denna lag går igenom, kan han göra det icke blott under 10 år efter bokens utgivande utan under 30 år efter författarens död. Och det är icke alls givet, att författaren därför erhåller något mera för sin översättning. Det är mycket vanligt tvärtom, att översättningsrätten helt enkelt säljes en gång för alla för en rund summa. Och sedan har utgivaren nästan obegränsad rätt att exploatera detta verk. Alltså blir det icke författaren utan förläggaren, som skyddas, och följden blir, att om förläggaren hittills kunnat monopolisera en bok under 10 år, så skulle han efter den här föreslagna lagstiftningen kunna göra det under flerdubbelt längre tid.

Som det nu är, kan vem som helst, när tio år gått, sätta i gång och trycka en billighetsupplaga och bereda verket en större spridning. Jag tror, att man kan säga, att vad som skedde förnämligast under Nordiska förlagets 25-öresboksverksamhet var, att man passade på just vid utgången av den skyddade tiden att utgiva böcker av stort värde i mycket goda översättningar och till billigt pris. Nu skulle man enligt den nya lagen icke kunna göra detta.

Det kan inträffa en annan sak. En förläggare köper ett utländskt verk och låter översätta det genom en inkompetent person. Man får en dålig översättning, fullkomligt onjutbar. Det hände till exempel för några år sedan, att en bok av Vandervelde utgavs i en översättning, som närmade sig den rena förvanskningen. Nåväl, förläggaren har rätt till boken; ingen annan kan översätta den; förläggaren har icke lust att göra en ny översättning; boken får ligga i sin förvanskade översättning och blir icke tillgänglig i njutbar form för den stora allmänheten. Den kunde ha blivit det tio år efter det boken kom ut, men enligt den nya lagen skall man skydda även sådana översättningar trettio år efter författarens död. Det förefaller mig, som om en sådan utsträckning av skyddstiden innebär så stora nackdelar för vårt folkbildningsarbete, att man bör betänka sig särdeles mycket, innan man biträder ett sådant förslag, det må sedan aldrig så mycket motiveras med angelägenheten för oss att biträda en internationell lagstiftning.

Detta är mitt huvudskäl. Jag har sedan i fråga om vissa delar av Kungl. Maj:ts proposition framställt detaljyrkanden. Jag har önskat, att tiden för skyddet för även den inhemska författaren, skulle inskränkas till exempel till 15 år efter hans död i stället för 30. Jag har yrkat, att man skulle i viss mån begränsa arvsrätten till de auldiga skatterna, och dessutom framställt ett par andra detaljyrkanden. Dessa spela emellertid i sakens nuvarande läge ingen som helst roll. Jag har icke uppträtt här för att motivera någon ändring i för-

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.

(Forts.)

slaget utan för att framhålla sådana skäl, som skulle kunna tala för att andra kammaren ville taga sig en betänketid i fråga om denna lagstiftning och alltså för tillfället avböja att godkänna vad utskottet föreslagit.

Om man ser på uskottsutlåtandet, som är utan reservation med undantag av den, som avgivits av herr Lindqvist i Kosta beträffande den konstnärliga äganderätten, får man naturligtvis det intrycket, att här har man lyckats åstadkomma ett så gott förslag, att alla inom utskottet känt sig övertygade, att det är det bästa, som kan hända, att en sådan lagstiftning kommer till stånd. Jag tror emellertid, att denna enighet icke är så verklig, som den ser ut. Jag hade själv icke tillfälle att höra det tal, som utskottets vice ordförande, herr Åkerman, på förmiddagen höll i första kammaren, men jag förstod av den efterföljande debatten, att hela talets prägel var sådan, att det bort utmynna i ett yrkande om avslag, ett yrkande, som framställdes senare av herr Bäckström. Här föreligger i kvällstidningarna ett mycket kortfattat referat av herr Åkermans tal, och därur framgår bland annat, att han ansåg, att hela frågan icke skulle förlora på ett uppskov. De internationella förhållandena äro, framhöll han, under utveckling, något som icke kan förbises. Det hade också varit nyttigt, att ett nordiskt samarbete i denna fråga kommit till stånd före den nya lagstiftningen, tillades det. Alltså har utskottets vice ordförande den uppfattningen, att lagen innehåller så mycket av betänksam art, att ett uppskov vore väl motiverat. Att icke dessa synpunkter kommit fram i reservationens form är att beklaga. Jag tror, att det skulle hava varit till gagn för saken, om dessa betänksamma inom utskottet verkligen resolut också låtit sin betänksamhet utmynna i ett motstånd mot denna lagstiftning, som därest den nu i en handvändning drives igenom, kommer att medföra oöverskådliga konsekvenser för folkbildningsarbetet.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på den föredragna paragrafen.

Herr statsrådet U n d é n: Herr talman, mina herrar! Eftersom den ordinarie departemenschefen tyvärr genom sjukdom är förhindrad att närvara här i dag, anhåller jag att i hans ställe få yttra några ord om denna fråga.

Det utlåtande av första lagutskottet, som här föreligger, är, såsom den föregående talaren påpekade, enhälligt i allt väsentligt och i fråga om den litterära äganderätten fullkomligt enhälligt. Utskottet har i det väsentliga tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition och endast i vissa detaljpunkter gjort vissa avvikelser. Därest detta lagförslag nu, som jag hoppas, kommer att upphöjas till lag genom kamrarnas beslut, skola vi enligt min uppfattning hava tagit ett ganska betydelsefullt steg framåt på detta område. Vår gällande lag om litterär äganderätt är av 1877. Den är med hänsyn till den livliga utvecklingen på detta område ganska föråldrad. Vi skulle genom antagande av detta lagförslag först och främst giva våra författare och konstnärer ett mera verksamt skydd, framför allt i ekonomiskt men även

i rent ideellt hänseende, och vi skulle vidare taga ett viktigt steg mot ökad internationell rättsgemenskap på detta område.

Det är ju så med den litterära äganderätten, att den hör till de få områden, där verkligheten flertalet kulturstater kunnat enhetligt samverka för gemensamma lagstiftningsprinciper. Det kan visserligen sägas och har alltid sagts, när denna fråga varit under debatt, att det för en liten nation kanske ur vissa synpunkter skulle te sig mindre fördelaktigt att ansluta sig till en sådan internationell samverkan. Man har menat, att vi borde draga nytta därav, att för oss kanske möjligheten att tillgodogöra oss de stora utländska författarna är av större värde än angelägenheten att skydda våra relativt få författare i utlandet. Emellertid tror jag icke, att man i längden kan urgera en sådan rent självisk synpunkt. Det är också ett ideellt värde att icke draga sig undan vid denna internationella samverkan, och vi hava nu lyckats få det så, att i det stora hela alla stater stå på samma linje. Sverige hör till dem som mest dröjande och tveksamt följt efter, och för närvarande är den svenska lagstiftningen i flera avgörande punkter av den art, att den tillgodogör författarna i allenast mycket ringa grad i förhållande till vad konventionen eljest föreskriver.

Det är naturligen därmed icke sagt, att vi skulle i alla punkter oreserverat acceptera de grundsatser, som antagits i konventionerna. Nu är också konventionen byggd på den principen, att varje stat har fria händer i vissa punkter. Det förutsättes endast, att vissa minimikrav skola uppfyllas, att varje anslutande stat skall bereda författare och konstnärer ett visst minimum av rättsligt skydd. Genom att nu dessa lagförslag antagas här i Sverige, skulle vi för vår del uppfylla dessa minimikrav. Vi skulle därmed kunna ratificera den reviderade Bernkonventionen av 1918, medan vi hittills endast kunnat ansluta oss till den ursprungliga konventionen av 1886.

Förslaget tillerkänner bland annat skydd exempelvis för muntligt föredrag. Denna punkt var föremål för viss kritik från den föregående talarens sida. Men jag ber att få erinra om att det har förekommit ganska starka missbruk av den hittillsvarande möjligheten att tillgodogöra sig muntliga föredrag. Det har varit sådana fall, som att en vetenskaplig föreläsare hållit föreläsningar vid ett universitet; åhörarna ha gjort anteckningar och sedan låtit utgiva av trycket dessa anteckningar, och därmed har föreläsaren tillfogats icke blott ekonomisk skada utan rent personlig sådan. Han var kanske icke färdig med att trycka föreläsningarna, ville icke godkänna dem i den form, vari de hållits; han skulle hava utarbetat dem mera o. s. v. Det är ett påtagligt missbruk att på detta sätt mot föreläsarens vilja av trycket utgiva föredrag, som han själv icke önskar publicera.

Vidare skulle förslaget förbehålla författaren rätt till reproduktion icke blott såsom nu genom trycket utan också på annat mekaniskt sätt, exempelvis genom skrivmaskin. Även i detta fall hava ganska påtagliga missbruk förekommit. Så till exempel har det i universitetsstäder hänt, att en professors föreläsningar skrivits av på maskin efter anteckningar eller hektograferats. Det är någon företagsam per-

*Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

son, som reproducerar dem i stor omfattning och säljer dem i bokhandeln för höga pris utan att föreläsaren själv har någon som helst möjlighet att kontrollera innehållet eller att få någon ekonomisk valuta av försäljningen.

Vidare skulle genom detta lagförslags antagande en författare få bättre skydd mot det missbruket, att hans verk bearbetas på ett sätt, som han själv icke önskar, att en roman exempelvis dramatiseras i strid med författarens vilja, att en förläggare förändrar verket ävenledes utan att fråga författaren o. s. v.

Beträffande den konstnärliga äganderätten skulle även arkitekturen i viss mån indragas under lagen. Konstverksskyddet skulle utbyggas till större fulländning än nu och konstnärsrätten skulle räcka en längre tid än nu och skulle därvidlag jämföras med författarrätten.

Slutligen skulle genom denna lag översättningsrätten utvidgas. Tiden för översättningsrätten skulle bli densamma som tiden för själva författarrätten. På denna punkt har den föregående talaren fört fram starka betänkligheter. Han har ansett detta vara en synnerligen allvarlig sak och framhållit, att man skulle härigenom vålla den svenska folkbildningen stort avbräck. Jag tycker, att man i detta fall måste först och främst resonnera så, att det skall vara ganska starka skäl för att vi här skulle ställa utlänningar i sämre läge än våra egna inhemska författare. Bernkonventionen går ut på att vi såvitt möjligt skola respektera utländska författare i samma utsträckning som inhemska. Men följderna av den nuvarande lagstiftningen är, att en utlänning, som vill utgiva sitt verk i svensk upplaga, har för detta verk en betydligt kortare författarrätt, än vad en svensk författare har, som giver ut sitt verk i Sverige. Motivet för den föregående talaren syntes vara huvudsakligen det, att det skulle vara till gagn för oss att härvidlag få utländska litteraturalster, till allmän egendom så snart som möjligt. Det skulle vara lättare att tillgodogöra oss dessa alster i billigare upplagor, och det skulle den svenska folkbildningen endast vinna på. Men jag tycker, att det är ett något egendomligt resonnemang, då man säger, att eftersom vi behöva dessa utländska verk, skola vi utan vidare annektera dem, sedan tio år förflutit efter utgivandet. Att vi behöva dem behöver ju icke innebära, att vi böra taga dem och vägra att respektera de utländska författarna i samma utsträckning som vi respektera våra inhemska författare.

Det antydes ibland att det egentligen icke är författaren som har nytta av detta utan förläggaren. Ifall man därvidlag menar, att utländska förläggare skulle få gagn av att överlåta utländska författares verk till oss, kan man säga, att det är litet svårt för oss att döma om, huruvida det är en utländsk förläggare eller författare som får gagn av detta. Det förefaller som om vi icke kunna inblanda oss i den saken, utan vilja vi tillgodogöra oss de utländska författarna, så få vi väl betala, vad de kosta, vare sig den utländska lagstiftningen ordnat det så, att betalningen kommer i förläggarens eller författarens händer. Det ankommer närmast på det främmande lan-

det att genom sin lagstiftning skydda sina författare. Vad åter beträffar de svenska förläggarna, om det skulle vara de som skulle vinna på detta, så kan det väl icke bestridas, att en svensk förläggare kommer att betala en utländsk författare en högre summa för hans verk, om den utländska författarens verk är skyddat en längre tid än vad nu är fallet. Jag tror således, att man icke kan förneka, att en utländsk författare har nytta av det utsträckta skyddet. Skulle det vara så, att vi icke kunna rå på våra egna förläggare, utan de skulle komma att missbruka sin ställning och bilda några starka monopol här i landet, få vi väl försöka ordna detta genom inhemsk lagstiftning angående förlagsavtal eller på annat sätt och därigenom söka förhindra, att de inhemska förläggarna skaffa sig några obehöriga fördelar. Men jag tycker det är oriktigt att säga, att eftersom vi icke anse oss kunna rå på våra inhemska förläggare, skulle vi beröva de utländska författarna dem tillkommande valuta. Nu tror jag för övrigt, att den är ganska överdriven, denna fruktan för att det skall bli ett så farligt förläggarmonopol. Man borde i så fall ha hört litet av den opinion, som skulle ha uppstått i alla andra länder som intagit denna ståndpunkt.

Jag ber att få påpeka, att så gott som alla civiliserade stater numera ställt sig på den linjen, att översättningsrätten skall vara lika länge som författarrätten. Av de till konventionen anslutna länderna är det blott två, nämligen Japan och Holland, som gjort förbehåll i denna fråga, och de ha icke sagt att översättningsrätten skall vara kortare tid än författarrätten, utan de ha sagt, att översättningsrätten i ett visst land upphör efter tio år, om icke någon upplaga har kommit ut inom det landet på dess språk inom tio år. Det är den ståndpunkt som intogs 1896 inom Bernunionen. I våra grannländer Danmark och Norge gäller, att översättningsrätten skall vara lika länge som författarrätten. De ha ju till och med skyddat översättningsrätten mera, därigenom att enligt deras lagar författarrätt varar i femtio år, under det att enligt föreliggande förslag den skall uphöra trettio år efter författarens död. När den föregående talaren antydde, att vi borde ha en nordisk samverkan på detta område, så vill jag säga, att en sådan väl snarast gått i den riktningen att vi ytterligare skärpt författarrätten, efter som både Norge och Danmark genom nyligen antagna lagar ställt sig på en för författarna mera förmånlig ståndpunkt.

Vid avvägandet av de olika intressen som böra iakttagas vid en sådan lagstiftning är det givet, att det kan råda olika meningar om särskilda punkter. Utskottet har i vissa fall modifierat Kungl. Maj:ts förslag, men jag skall i alla fall här icke upptaga tiden med att i varje särskild punkt gå in på debatt, ehuru jag för min del vill säga, att jag icke är övertygad av utskottets skäl. Det är emellertid en punkt i utskottets utlåtande som jag anser vara ägnad att väcka betänkligheter, och det är den som berördes av den föregående talaren, nämligen § 14, som handlar om lånerätten tidningar och tidskrifter emellan. Där har utskottet inskränkt lånerätten i den riktningen,

Ang. lag om rätt till litterära och musikalska verk m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

att tidningar icke skola få låna från tidskrifter och vice versa; den fria lånerätten skall endast gälla tidningarna emellan, och tidskrifterna skola behandlas som vanliga litterära verk, som böcker. Det förefaller, som om det verkligen skulle leda till obehöriga inskränkningar i tidningarnas nuvarande rätt, och det har icke förekommit någon vidare opinion i den riktning, som utskottet här velat slå in på. Det har bland pressens män tvärtom rests starka krav på att få behålla den nuvarande formuleringen i enlighet med Kungl Maj:ts förslag. Då alltså de närmast intresserade parterna icke äro angelägna om att lånerätten ytterligare beskäres, så tycker jag, att detta är en sådan punkt, där man icke utan starka skäl bör ändra den bestående lagen. På denna punkt är det också i fråga om de internationella förhållandena så, att åtskilliga av de länder som anslutit sig till den reviderade Bernkonventionen här gjort undantag, bland andra Norge och Danmark. Genom utskottets formulering skulle vi här få ett strängare författarskydd, än vad dessa båda länder hava.

Jag skall icke för tillfället gå närmare in på de särskilda detaljerna utan blott tillåta mig att hemställa till kammaren, att den icke alltför mycket låter skrämna sig av de skräckmålningar som den föregående talaren gjort. Jag tror verkligen, att den är något överdriven, denna farhåga för att lagen skulle vara uteslutande i förläggarnas intresse. Denna farhåga synes mig så mycket mera överdriven, som författarna själva äro synnerligen enhälliga i sina önsningar att få just denna lagstiftning. Skulle de vara så i händerna på förläggarna, borde det från författarnas egna led ha kommit någon opinionsyttring mot denna lagstiftning, men det är som sagt icke fallet.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman, mina herrar! Då jag redan nu har begärt ordet, så är det icke därför, att jag tänker ingå i svaromål på det anförande, som här hållits av herr Hansson i Stockholm. Jag förmodar, att utskottets ärade ordförande kommer att svara på detsamma.

Jag har, som herrarna funnit, vid detta utskottsutlåtande avgivit en reservation. Denna reservation gäller visserligen icke den lag, som vi nu behandla, men enligt det föredragningssätt, som här är bestämt, skall debatten om samtliga tre lagförslag försiggå vid denna första paragraf i lagen om den litterära äganderätten. Jag ber dock att, innan jag går att ytterligare motivera den reservation jag avgivit, få säga några få ord angående lagen om den litterära äganderätten.

Jag vill då nämna, att särskilt i en punkt har jag varit mycket tveksam, och jag har inom utskottet talat och röstat för ett annat förslag än det som här föreligger såsom utskottets. Det gäller nämligen § 14, tidningarnas lånefrihet. Att jag uraktlät att reservera mig för den ställning som jag intagit i utskottet, det beror på en skrivelse, som utskottet fick mottaga från publicistklubben. I denna skrivelse finner man, att publicistklubben icke längre vidhåller den ståndpunkt som den tidigare intagit till denna lag om den litterära

äganderätten. Tidigare har den intagit den ståndpunkten, att Sverige skall vidbliva ordalydelsen i den ursprungliga Bernkonventionen av år 1886 i fråga om den s. k. lånerätten för tidningar och tidskrifter inbördes. Men nu anser sig klubben böra frångå denna sin förut intagna ståndpunkt. Visserligen har det, sägs det i skrivelsen, funnits delade meningar, och det har varit de som fortfarande hållit på att Sverige skall vidbliva sin förut intagna ståndpunkt, men på senaste tiden har inom klubben framträtt alltflera förfäktare av den meningen, att allmänna rättsgrundsatser och kulturella hänsyn motivera en anslutning till 1896 års Parisertilläggsakt. Genom att Sverige anslöt sig till denna skulle icke längre följetongsromaner och noveller vara fria, utan de skulle komma att åtnjuta villkorligt skydd mot eftertryck och översättning och sålunda endast efter överenskomelse med författaren eller annan rättsinnehavare kunna av annan beagnas och översättas, om förbehåll mot eftertryck gjorts eller icke.

När man således från publicistklubbens sida ej längre ansåg sig kunna vidhålla kravet på fri lånerätt i här förevarande fall, så ansåg jag mig för min del icke kunna mot den sakkunskap som onekligen förefinns inom publicistklubben vidhålla mitt förut framställda yrkande om anslutning till Kungl. Maj:ts förslag. Tidigare hade man — 1912 vill jag minnas — i en skrivelse som då avlämnades från publicistklubben särskilt tryckt på att det för mindre landstidningar var av särskilt stor betydelse att ha lånefrihet i fråga om följetongsromaner och noveller, men nu anser man det icke längre vara av en så stor betydelse, som man tidigare ansett. I skrivelsen i år tryckte publicistklubben särskilt på, att om man skulle gå på de sakkunnigas förslag, skulle man därigenom göra det svårt, för att icke säga nästan omöjligt, för den ena tidningen att taga politiska artiklar från den andra. Men med avseende på dessa politiska artiklar, så kan man icke få någon annan uppfattning av den lag, som nu gäller, än att även dessa åtnjuta ett villkorligt skydd, ty i den nuvarande lagen heter det i § 12 bland annat, att »vetenskapliga avhandlingar och vittra arbeten ävensom andra uppsatser, såvida de äro av större omfång, må dock ej införas, om förbehåll mot eftertryck blivit gjort». Och till dessa större uppsatser torde väl vara att räkna just större politiska artiklar.

Så återstår huvudsakligast tidskrifterna. Vad dessa beträffar är jag villig att erkänna, att här naturligtvis kunna uppstå vissa svårigheter, svårigheter kanske större än jag haft möjlighet överblicka. Men har man gått in för författarerätten, är det ganska svårt att neka även författare till artiklar i tidskrift den rätt, som man i annat fall vill tillerkänna författare. Detta är huvudsakligast en deklaration av hur jag ser denna sak.

Jag kan dock icke underlåta att, innan jag ingår något på konstverkslagen säga, att jag finner det vara något inkonsekvent av herr Hansson i Stockholm, när han intager den ståndpunkten i fråga om översättningsrätten, att han anser det vara så farligt, att man här ger denna rätt i 30 år, när han intagit en helt annan ståndpunkt i fråga om konstverkslagen. Där har han icke ansett det vara alls

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kalska verk
m. m.

(Forts.)

farligt att gå in på en 30-årig auktorsrätt. Jag måste för min del säga, att, särskilt då det gäller konstindustri, så lång auktorsrätt väl icke lär vara berättigad som den är ifråga om den rena författarerätten.

Sedan ett ord till rörande det som herr Per Albin Hansson trycker på och som säkerligen ligger oss alla varmt om hjärtat, nämligen tillgodoseendet av allmänhetens intresse. Man kan naturligtvis diskutera om, huru man på bästa sätt tillgodoser allmänhetens intresse. Man kan nog icke säga, att man genom slopande av författarerätten heit och hållet gagnar allmänhetens intresse, ty det torde vara ett allmänhetens intresse även det, att det finns en auktorsrätt på detta område. Man kan sedan diskutera, hur lång denna auktorsrätt bör vara, men jag kan icke finna annat, än att även det är ett kulturintresse, att man icke fullkomligt negligerar den rätt, som författarna bära ha. Jag har härmed icke velat säga, att herr Hansson velat göra det. Herr Hansson har ju velat ha en auktorsrätt för författarna även han, fastän på kortare tid än här föreslagits.

Jag skall nu be att härutöver få motivera min reservation ifråga om konstverkslagen. Orsaken till att de sakkunniga i sitt förslag till denna lag uppdragit konstslöjden till skydd angiva de vara, att konsthantverkarnas gille år 1911 ingått till Kungl. Maj:t med begäran om skydd för konstslöjd. En liknande framställning hade gjorts 1912 av Svenska slöjdföreningen. Det är huvudsakligast för att tillmötesgå de här gjorda framställningarna och de önskemål, som ligga bakom dessa framställningar, som de sakkunniga lagt sitt förslag så vidlyftigt som de hava gjort.

Man söker i betänkandet efter dylika framställningar även från konstindustriens målsmän, men man finner icke, hur man än söker, att någon dylik framställning gjorts. Tvärtom har från industriens målsmäns sida rests ett krav på befrielse från det skydd, som här är ifrågasatt. De hava icke ansett det vara för sin näringsgren, om jag så får säga, gagneligt utan tvärtom skadligt. Det torde dess bättre vara ganska sällsynt, att man tager så liten hänsyn till, vad som säges ifrån håll, vilket närmast drabbas av en ifrågasatt lagstiftning, som man synes vilja göra i ett fall som detta. Ty vad industriidkarna vilja och anse i denna sak, det vilja varken de sakkunniga eller utskottet tillmäta någon betydelse. Man borde väl ändå tro, att dessa industriidkare själva något litet åtminstone även de kunde förstå, vad som kunde vara till industriens bästa. Jag vågar likväl hoppas och tro, att riksdagen här genom ett andra kammarens beslut skall visa sig icke vilja vara med om att lagstifta mot en sådan nästan enhällig opinion, som kommit från industriens målsmän i denna sak. För min del tvekar jag icke att säga, att i ett fall som detta, där meningarna ligga så delade mellan två håll, man bör taga större hänsyn till vad det praktiska livets målsmän företräda än till vad som framföres från de rena teoretikerna på området.

Utskottet motiverar nu sin anslutning till de sakkunnigas betänkande genom att anföra ett citat från patentlagstiftningskommittén, där det säges, att endast där det kunde påvisas, att någon in-

dustrigren genom mönsterskyddet komme att lida verkligt men, borde en sådan industri hållas utanför området av en mönsterlag. Ja, detta tycker utskottet är förståndigt sagt av patentlagstiftningskommittén och säger: »Vad kommittén sålunda anfört synes i än högre grad böra äga tillämpning på konstverksskyddet, vilket direkt och således utan föregående särskild registrering grundar sig å auktorsrätten. Och i fråga om det sistnämnda lär näppeligen enligt utskottets förmenande någon art av konstslöjden komma att bliva lidande av att ett sådant skydd införes.» Efter att hava anfört, att vad konsthanterverket beträffar det synes råda ett allmänt intresse för konstverksskydd, säger utskottet: »Vad åter den konstnärliga industrien angår synes den visserligen, enligt vad kommerskollegiets utlåtande i ämnet giver vid handen, i allmänhet hava ställt sig avvisande. Vad i sådant avseende anförts är dock enligt utskottets förmenande icke tillräckligt skäl för att ställa industrien utanför skyddet.»

Mig förefaller det, som om de skäl, som anförts från industriens sida vore tillräckliga, vore starka nog. Det skulle vara intressant, att höra, vad utskottet anser, att de skulle ha anfört för skäl, för att dessa inför utskottet skulle hava varit tillräckligt starka. Vill utskottet här hava så starka skäl, att man först skall pröva lagen och se efter, om den har de skadliga verkningar, som industriens målsmän säga att den kommer att ha, eller vilka skäl anser utskottet man skall framlägga för att de skola vara något välgående?

Det har från flera stora fabriker framhållits, att det för dem kommer att möta ofantlig stora svårigheter att inte kunna få tillgodogöra sig de rön och framsteg, som göras i de stora industriländerna. Nu är det ju så med denna lag, att om vi genomföra skydd för konstverk och konstindustri, utlandet kommer att få samma skydd här, och då få vi här i Sverige icke rätt att kopiera och därigenom tillgodogöra oss de alster, som kunna komma därifrån, på samma sätt som vi hitintills haft möjlighet till. Om denna svårighet uttala sig flera av de industrier saken gäller. Jag vill peka på textilindustrien och på de stora porslinsfabrikerna, såsom Rörstrands, Gustafsbergs och Göteborgs. Jag skall icke draga fram och citera vad representanter för dessa industrier framfört, men jag tar mig friheten citera något av vad fabrikanterna inom den industri, inom vilken jag själv är anställd, anfört gent emot den ifrågasatta lagen. Fabrikanterna inom glasindustrien säga bl. a., att som Sverige industriellt sett vore ett litet land, man icke kunde nedläggas stora kostnader på utarbetande av nya mönster. Glasindustrien vore i hög grad beroende av strömningarna i de stora industriländerna. Visserligen komponerades även i Sverige nya modeller och mönster, de vore dock ett ringa antal i förhållande till främmande länders. Nödvändigheten för glasindustrien att hämta sina idéer från utlandet sammanhängde med det förhållandet, att sättet för tillverkning och bearbetning av glas vore synnerligen begränsat, då denna vara icke låte hantera sig på sam-

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.

(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

ma sätt som exempelvis metaller. Någon större grad av självständighet ifråga om mönster kunde således svårligen uppnås på glasindustriens område, och ansåge dessa representanter, att man genom att bereda möjlighet för utlänningar att vinna skydd för sina tillverkningar till och med kunde riskera den svenska glasindustriens förintande.

Ja, så låter det från industriens sida, men det fäster utskottet sig ej vid! Det är inte tillräckliga skäl, säger utskottet. Man vill inte tro, vad som här från industriens målsmän anförts. Man vill bestrida riktigheten av vad som här har anförts, och det är möjligt — det vill även jag säga — att i vissa av de uttalanden, som kommit från industridkarna, det kan ligga en överdrift, såsom exempelvis när fabrikanterna inom glasindustrien säga, att införandet av konstskydd skulle komma att tilläventyrs medföra en hel industris förintande. Det är troligt, att häri ligger en överdrift, men även om så är, torde det vara all anledning att tillmäta dessa uttalanden i övrigt större betydelse än vad utskottet gjort.

Jag har vidare i den reservation, som jag bifogat utskottsuttalandet, tillåtit mig uttala den uppfattningen, att om skydd för konstslöjden skall genomföras, detta rätteligen borde ske genom mönsterskyddslagen. För konstindustrien åtminstone borde det kunna vara tillräckligt. Något annorlunda kan det möjligen ställa sig vad konsthandverket beträffar. Jag tror dock, att det skulle visa sig tillräckligt även för konsthandverket, att man hade endast mönsterskydd.

Om nu utskottsförslaget skulle gå igenom och konstslöjden sålunda komma med i denna lag, så skall det bli mycket, mycket svårt att avgöra, vad som enligt denna lag är konstverk eller icke, vad som faller under lagen och vad som faller utanför, ty även om de, som skola sitta i domstol och eventuellt avdöma sådana saker som dessa, hava tillgång till den motivering, som uppdrager definitionen på auktor och auktorsrätt enligt denna lag, så få de sannernligen mycket svårt att fälla rättvisa domar. Eller vad säges om följande definition på vad som skall anses komma under auktorsrätt enligt denna lag — det heter: »För konstverket skall vara karakteristiskt, att i detsamma ett andligt innehåll genom de bildande konsternas medel bragts i en individuell form, samt skall detsamma ha till sitt främsta syfte att hos åskådaren framkalla en psykisk verkan av estetisk art.» — Ja, det blir inte lätt att vara domare i ett sådant fall, även om vederbörande före domens avkunnande blir i tillfälle höra sakkunnig person.

I länder, där konstslöjden skyddas enligt konstverkslag, har det också vid vissa tillfällen visat sig svårt att avgöra, vad som skall hänföras till konstverk eller icke göra det. Sålunda tala sakkunniga om de svårigheter man haft i Danmark ifråga om dessa saker. De omnämna, att en tysk firma olovligen hade efterbildat åtskilliga av den kungliga danska porslinsfabriken efter en konstnärns modeller utförda porslinsföremål, däribland en kaffekanna. Sedan rättegång anhängiggjorts av porslinsfabriken, ytrade akade-

mien för de sköna konsterna i avgivet utlåtande, att dessa porslinsföremål utförts med sådan konstnärlig finkänslighet och insikt, att fabriken ifrågavarande verksamhet med rätta kunde betraktas som en verksamhet av konstnärlig art. — Ja, så ansågo »de sakkunniga», men sedan gick saken till domstol, och den hade en annan uppfattning. Den fälde en annan dom, vilken hade till följd, att danskarna ändrade sin lag på sådant sätt, att det inte längre skulle råda någon tveksamhet om vad, som var konstverk enligt lagen eller icke. Om det har lyckats eller kommer att lyckas vid tillfällena, då en sådan sak dras inför rätta, det är icke möjligt att avgöra. Jag har här tagit med mig ett par alster ifrån glasindustrien. Jag vet för min del inte om, i händelse konstindustrien nu skulle komma in i lagen, om ett alster av denna art skulle falla in under denna lag eller inte. Det är troligt, att det inte skulle göra det. Men om man hade mönsterskyddslagen, och glasindustrien hade rätt att gå till den, så skulle det naturligtvis falla under den. Det skulle, om det bleve åtalat, bli domstol, som skulle avgöra, huruvida det vore konstnärligt enligt lagen eller icke, men om det kan råda tveksamhet om den saken, så är det kanske icke så lätt att avgöra ifråga om en sådan sak som denna lilla flacon. Den innehåller två sorter glas, det vita och det röda, och säkerligen är det, åtminstone för en arbetare inom facket, rätt svårt att avgöra, om den faller inom lagen eller icke. Och jag tror säkerligen, att det skall bli svårt för många av våra glasfabrikanter, i händelse de få beställning på en sådan här sak, att veta om de ha rätt att göra den eller inte. Om de göra den, så kan det hända, att det blir först domstol, som skall säga ifrån, huruvida de gått över sin befogenhet eller icke.

Min uppfattning i denna fråga är därför den, att man åtminstone för närvarande bör låta konstslöjden, d. v. s. konsthantverk och konstindustri, stå utanför den ifrågasatta lagen. Jag tror, att Kungl. Maj:t här har intagit en riktig ståndpunkt, då Kungl. Maj:t ställt sig på den sidan, att försiktigheten torde bjuda, att man inte nu går med på de sakkunnigas förslag. Även kommerskollegium har ju ställt sig på den sidan att, vad konstindustrien beträffar, så bör den inte omfattas av denna lag. Skulle det inte kunna vara tillräckligt, om vi nu, när vi komma till denna lag senare i kväll, gå att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Låt oss se till, om vi inte kunna nå samma mål, som utskottet vill nå, genom att vi efter hand, allt eftersom de olika industrigrenarna anse sig därtill vara mogna, lägga dem under mönsterskyddslagen. Skulle det efter den kortare eller längre tids erfarenhet, som kan erfordras, visa sig att inte mönsterskyddslagen kan fylla de anspråk, man har rätt att ställa här ifråga om skydd, ja, då kan man väl börja resonera om och se till, om något annat skall göras. Jag tror inte, att det skulle vara lyckligt, allra minst under de svåra förhållanden, som nu råda, såväl på det ena området som på det andra. Och inte minst på industriens område skulle det vara mindre lyckligt, om riksdagen beslöte en sådan

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.

(Forts.)

lag, som tilläventyrs åtminstone kan medföra svårigheter för industrien. Det bör väl åtminstone vara särskilt starka krav, som böra kunna framläggas för att man skall vidtaga dessa åtgärder, och dessa starka krav föreligga icke i de utredningar och framställningar, som nu blivit gjorda.

Ja, herr talman, när vi komma till den lagen och den paragraf, som min reservation här avser, så kommer jag naturligtvis att göra yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Vad beträffar den §, som nu är föredragen, 1 § om den litterära äganderätten, så ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Genom de lagförslag, kammaren nu behandlar, avses att bereda skydd för produkter av det andliga arbete som utföres av författare, föredragshållare, tonsättare och konstnärer. Men vad som skyddas är inte själva det andliga innehållet, själva de idéer, som äro nedlagda i verket utan den form, i vilken författaren, föredragshållaren, tonsättaren eller konstnären har klätt desamma. Det är huvudsakligen ur två synpunkter, som man ansett, att denna form förtjänar att skyddas. Först och främst har man ansett, att en författare bör skyddas emot förvanskning av sitt verk. Det kan inte vara en författare eller konstnär likgiltigt, om hans verk sprides och offentliggöres i en förvanskad form; detta är för honom ett ideellt intresse. Men vidare är det också billigt och rätt, att författaren själv i första rummet får åtnjuta det ekonomiska resultatet av sitt arbete. Denna rätt är naturligtvis icke oinskränkt; den begränsas av allmänhetens skäligena anspråk att komma i åtnjutande av det andliga innehåll, som finnes i verket, och därför är författare- och konstnärsrätten också försedd med åtskilliga inskränkningar. Nästan omöjligt är härvid att fullt rättvist avgöra, huru stora inskränkningarna skola vara, att i detalj riktigt avväga å ena sidan författarens etc. skäligena intresse, å andra sidan allmänhetens. Efter åtskilliga föregående försök har man nu emellertid inom större delen av den civiliserade världen kommit till en viss punkt, som i det närmaste skulle beteckna läget för jämvikten mellan de stridiga intressena. Och vad man i det avseendet ansett sig kunna fastslå, det finns formulerat i den reviderade Bernkonventionen av år 1908. Till denna reviderade Bernkonvention ha, såvitt jag vet, följande stater anslutit sig: Norge, Danmark, Tyskland, Frankrike, England, Schweiz, Holland, Belgien, Spanien, Portugal, Luxemburg, Japan och ett flertal mindre stater. Sverige har uttalat sin anslutning därtill, men denna är ännu icke ratificerad. Som förut under denna debatt upplysts, är det för att möjliggöra Sveriges fullständiga anslutning till den reviderade konventionen, som de här lagförslagen äro utarbetade och framlagda.

Naturligtvis är det ingen, som vill påstå, att lagförslagen innehålla det absolut rätta i föreliggande fråga. Men vi, som tillstyrka deras antagande, anse, att de dock äro, relativt sett, ganska starkt motiverade. Det är icke obekant, att inom vissa kretsar finnes en

motsatt mening. För detta missnöje har nu herr Hansson gjort sig till tolk, och han har givit sådana uttryck för detsamma genom ett yrkande, att förslagen måtte av kammaren helt och hållet avslås. Såsom motiv härför har herr Hansson särskilt pekat på tre paragrafer i lagen om skydd för litterära och musikaliska verk, och förklarar, att de äro alldeles omöjliga att antaga. Till en början riktade sig hans kritik mot bestämmelsen i 9 §. Där har utskottet vidtagit den ändringen av Kungl. Maj:ts förslag, att bland skyddade verk också föreläsningar i folkupplysningssyfte upptagits. Anledningen till att utskottet vill bereda skydd, även för sådana litterära verk, är först och främst den, att, såsom särskilt är framhållet av en motionär i första kammaren, herr Bergman, en föreläsare i saknad av skydd lätt kan riskera, att hans föredrag sprides i en form, som innebär en verklig förvanskning av hans egen, och att det synes vara rimligt och billigt att författaren tryggas häremot. Vidare har man också haft det skälet att, såsom särskilt inom lagrådet är påpekat, även en författare till folkupplysningsföredrag o. dyl. bör ha rätt till, att själv i första rummet få njuta de ekonomiska frukterna av sitt arbete. Nu säger herr Hansson, att ifall utskottets förslag antoges, så skulle en tidning förmenas att referera ett föredrag. Detta är ett misstag av herr Hansson; en tidning skulle, om utskottets förslag antages, visst icke sakna rätt att referera ett föredrag. Enligt 11 § är nämligen rätten att återgiva delar av föredraget eller att lämna ett referat, som icke gör anspråk på att vara ett fullständigt återgivande av föredraget i dess originala form, fri. Gör tidningsreferatet åter anspråk på att från början till slut innehålla föredraget i dess ursprungliga form, så blir det en annan sak; men det bruka tidningsreferaten i allmänhet icke göra. Herr Hanssons första skott tror jag mig alltså kunna beteckna såsom ett bomskott.

Vidare anmärkte herr Hansson på de bestämmelser, som finnas i 3 § och där träffar hans angrepp icke endast utskottet utan också Kungl. Maj:ts förslag. Det är översättningsrätten, som det där är fråga om. Nu gällande lag innehåller, att det under 10 år sedan en skrift utgavs är förbjudet att utan författarens samtycke genom tryck utgiva översättningar av skriften till andra språk. Den reviderade Bernkonventionen innehåller den bestämmelsen, att bland det minimiskydd, som alla till konventionen anslutna stater skola lämna en författare, också skall ingå, att hans verk icke får översättas och översättningen icke spridas inom den tid, som gäller för författarerätten. Man har naturligtvis ansett, att det inte finns något skäl, varför det om rätten till översättning skulle gälla andra bestämmelser än om övriga befogenheter, som ingå i författarerätten. De för frågans beredning tillsatta sakkunniga ha föreslagit, att vår lagstiftning även i detta stycke skulle ändras till överensstämmelse med den reviderade konventionen. Och detta förslag har upptagits av den kungl. propositionen samt tillstyrkts av utskottet.

Gentemot vad herr Hansson häremot anmärkt vill jag till en början erinra, att det skydd, som i propositionen och utskottsbe-

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.

(Forts.)

tänkan det föreslås för författares rätt till översättning, det gäller redan nu beträffande förhållandet till Norge och Danmark; det är således icke någon verklig nyhet här i landet. Om man vidare utgår ifrån att en författares rätt att publicera sitt verk skall skyddas under viss tid, så synes det svårt att motivera, varför i det avseendet hans rätt skall vara svagare, när det gäller att översätta det skrivna verket och sprida översättningen, än i övriga avseenden. Ty även den saken ingår i författarerätten över huvud taget.

Nu säger herr Hansson, att denna bestämmelse egentligen kommer att lända förläggarna till fördel och icke författarna. Ja, att förläggarna hämta fördel därav är obestriddigt, men det är väl lika obestriddigt, att detta icke är möjligt, utan att författaren i främsta rummet har rätt att disponera översättningsrätten och betinga sig ersättning därför; det verk, som han bjuder förläggaren att översätta, måste i sig självt hava något ekonomiskt värde. Förmenar man honom det, gör man i första rummet *honom* en skada och icke förläggaren.

Det är nog icke för herr Hansson obekant, att i litteraturkretsar i utlandet vårt land icke åtnjuter det allra bästa anseende för det sätt, på vilket vi hittills skaffat oss översättningar av utländska verk. Somliga betrakta rent av svenskarna som ett slags pirater som leva av rov på detta område, och det kan icke gärna vara för vårt internationella anseende förmånligt, att vi genom vår lagstiftning ge belackarna rum i det hänseendet. För övrigt är det nog icke så, att den här bestämmelsen avser att bereda skydd endast för inhemska författare, utan den avser naturligtvis även att bereda skydd åt utländska författare. Det ligger i hela denna lagstiftnings natur, att den fordrar av oss att försöka se ut litet över det egna landets gränser och tänka på, att här är fråga om att åstadkomma någonting, som vi i allmänhet gärna tillerkänna stor betydelse, nämligen en internationell rättsordning.

Det tredje skälet, som föranledde herr Hansson att framställa sitt avslagsyrkande, var bestämmelsen i 14 §. Det är den paragraf, som handlar om tidningarnas s. k. lånerätt. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang i förbigående säga ett par ord om uttrycket »lånerätt». Jag undrar nämligen, om vi icke i detta fall ha ett exempel på ordets kända makt över tanken. När man talar om lån, icke bara i juridiska läroböcker utan i det dagliga livet, anser man allmänt det vara rätt väsentligt för ett »lån», för det första, att den, som lånar, har *lov* därtill av den, som äger saken, för det andra, att den, som får saken till låns, skall lämna den tillbaka. Men, såvitt jag förstår, är det med den här lånerätten för periodiska tidskrifter och tidningar så, att man varken har lov att låna eller lämnar tillbaka lånet. Jag vågar därför påstå, att det där uttrycket »lånerätt» är ett ganska oegentligt uttryck och ägnat att förvirra uppfattningen på det här området.

Emellertid, för närvarande gälla följande bestämmelser om den s. k. lånerätten. Vetenskapliga avhandlingar och vittra arbeten samt andra uppsatser av större omfattning kunna genom förbehåll vid arti-

keln eller tidskriftshäftets början skyddas mot eftertryck. Allt övrigt innehåll i tidningar och tidskrifter får fritt återges utan särskilt tillstånd, endast med den inskränknigen, att man skall vid lånet ange den nyttjade publikationens titel. Jag är icke säker på, att detta förbehåll alltid så samvetsgrant efterlevs. Men det är stadgat, att så skall ske.

Enligt den reviderade internationella Bernkonventionen ingår nu i minimifordringarna för författareskydd, att den s. k. lånerätten skall i viss mån inskränkas. Inskränkningen avser följande: För det första har lånefriheten till förmån för tidskrifter och rätten att låna ur tidskrifter borttagits, för såvitt det är fråga om verkliga artiklar. Vad åter tidningstext beträffar, så uppdelar man en tidnings innehåll i tre olika slag. Ovillkorligen skyddade skola de delar av en tidnings innehåll vara, som bestå av tidningsföljetonger och noveller. De få icke avtryckas annat än efter vederbörande författares tillstånd. Villkorligt skyddade bliwa alla verkliga tidningsartiklar, allt tidningsinnehåll, som med hänsyn till formgivning och anordning har någon grad av originalitet. Dyligt tidningsinnehåll får återges i annan tidning, såvida icke förbehåll mot eftertryck i tidningen gjorts. Och alldeles utan skydd blir allt det övriga tidningsinnehållet, d. v. s. dagsnyheter och notiser. Men sistnämnda regel gäller, såvitt jag förstår, även verkligt notisinnehåll i tidskrifter.

De sakkunnigas majoritet har i den svenska lagen föreslagit en bestämmelse, som ansluter sig till den reviderade Bernkonventionen. En reservant, en tidningsman, var av skiljaktig mening och tillstyrkte, att vår lagstiftning skulle stå kvar på sin nuvarande ståndpunkt i detta avseende. Departementschefen har anslutit sig till reservanten, och utskottet han anslutit sig till de sakkunnigas majoritet. Nu vill jag för min del ingalunda förneka, att det kan finnas ganska talande skäl för, att tidningarna få behålla en så vidsträckt lånerätt, som de hittills haft, och att en sådan rätt medför vissa fördelar för tidningarna. Tidningarna äro ju som bekant en mycket inflytelserik makt i samhället för närvarande, och bakom tidningarna står i viss mån också allmänhetens intresse att få tillgång till nyheter, serverade så färska som möjligt — alldeles som allmänheten vill ha riktigt färska franska bröd på morgnarna.

Men mot dessa intressen talar, så vitt jag kan finna, med ännu större styrka hänsynen till vad den reviderade Bernkonventionen — d. v. s. uttrycket för den civiliserade världens rättsåskådning på det här området — för närvarande har fastslagit såsom det normala. Och denna konvention står på den ståndpunkten, att alla stater, som anslutit sig till densamma, böra garantera författaren det ekonomiska resultatet av hans arbete helt och hållet, endast med den inskränkning, som påkallas av dagspressens intresse att fritt få låna notiser av varandra. Det riktigaste synes mig därför vara att icke allt för lättvindigt upptaga detta faktum, att den civiliserade världens samvete för närvarande fastslagit detta såsom en lämplig punkt, där man kan anse, att allmänhetens intresse å ena sidan samt författarnas å

*Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

andra sidan väga ungefär jämnt. Jag erinrar ännu en gång om, att det är omöjligt att bevisa, att detta är det absolut rätta. Men man kan hänvisa till att flertalet nationer med ganska stor enstämmighet fastslagit detta såsom det för närvarande lämpliga. Och så vitt jag förstår, innebär denna grundsats strängt taget, endast en tillämpning av en gammal regel, som vi alla väl känna till, nämligen den, att arbetaren är sin lön värd. Den grundsatsen gäller även för det andliga arbetet, även för författarna, och jag kan icke inse, att det blir någon skillnad därigenom, att en författare publicerar sitt verk i en tidskrift.

Nu vet jag, att man från tidningshåll gjort den invändningen, att författaren av en tidskriftsartikel redan nu har rätt att genom förbehåll vid sin artikel skydda sig mot eftertryck, men att vederbörande i regel icke begagna sig av denna rätt. Alltså, säger man, bry författarna sig icke om den där rätten att skydda sig mot eftertryck i tidningar. I själva verket, menar man, äro författarna mycket tacksamma för att man trycker av deras artiklar utan att ange källan och utan att fråga dem om lov; och det är i författarnas eget intresse att tidningarna fritt trycka av deras tidskriftsartiklar utan att fråga om lov och utan att lämna någon ersättning. Jag vågar påstå, att detta är ett fullkomligt misstag. Och det gör jag på den grund, att jag här i min hand har ett uttalande av Sveriges författareförening, som måste anses i detta avseende utgöra ett mera tillförlitligt uttryck för författarnas mening än publicistklubben och andra tidningssammanslutningar. Författareföreningens styrelse säger däri, att den »vill med förnyat betonde av att styrelsen ansluter sig till de sakkunnigas förslag» — den uppfattning, som jag här förut meddelat — »framhålla att den motivering, publicistklubben för sin uppfattning anfört, synes sakna all giltighet. Det torde vara en fullständig missuppfattning», säger styrelsen vidare, »när klubben förmenar, att underlåtenheten att utsätta förbehållet skulle bero på att vederbörande författare eller utgivare icke själva anse sig ha anledning att skydda sådana följetonger och noveller genom det dem till buds stående enkla medlet att utsätta ett sådant förbehåll. Underlåtenheten beror helt enkelt på okunnighet om, att en dylik för de flesta andra lagstiftningar obekant åtgärd vore för åtnjutande av svenskt skydd nödvändig.» Sedan erinras slutligen, att om Kungl. Maj:ts förslag skulle antagas, skulle fortfarande en författare av en tidskriftsartikel och dylikt ha möjlighet att genom förbud mot eftertryck skydda sig mot sådan lånerätt. Men om författarnas uppmärksamhet bleve fäst på den här saken, är det mycket antagligt, att man också skulle begagna sig av denna rätt att förbjuda eftertryck. Och då skulle i själva verket, säger författareföreningens styrelse, »den svenska pressen icke bliva bättre ställd med avseende på lånerätten än om förbehållets utsättande fortfarande vore oeffektivt för skyddet.»

Jag vill gärna medge, att det skulle medföra ett visst besvär för tidningarna att alltid införskaffa vederbörande författares tillstånd att avtrycka en artikel. Men om man principiellt måste er-

känna, vilket synes mig ofrånkomligt, att den skärpta lagstiftningen är grundad på hänsyn till annans rätt, så bör tanken på besväret icke få vara avgörande. Och om man för övrigt betänker, vilket besvär tidningarna i våra tider underkasta sig exempelvis för att förskaffa sig nyhetsmaterial, tror jag icke, det är orimligt att begära, att de skola införskaffa tillstånd från vederbörande författare till att avtrycka deras artiklar.

Vid oppositionen såväl mot 14 § som mot lagen över huvud i den form, vari den här föreslagits, synes det mig, att opponenterna förbisett eller åtminstone icke tillräckligt beaktat två omständigheter. Den ena omständigheten är, att vad det här gäller att tillgodose och skydda, det är författare, tonsättare och konstnärer, vilka äro personer, som ofta äro mycket fattiga. De äro åtminstone i regel icke så kapitalstarkt folk, som väl kan reda sig utan skydd. De äro i de flesta fall icke några nobelpristagare, utan personer, som ha det rätt svårt att reda sig här i livet, att få arbete och kredit att gå ihop. Det är visserligen sant, att bestämmelserna i vissa fall också skulle gynna förläggarna, men detta beror helt enkelt på att författarna etc. sakna de ekonomiska resurserna att själva mångfaldiga sina verk och därför måste begagna sig av kapitalstarka förläggareföretags biträde. Men för att få detta biträde måste de prestera någon valuta, något som kan värderas i pengar. Därför är det för dem nödvändigt, att man icke allt för mycket urvattnar detta värde.

När nu herr Hansson av hänsyn till att förläggarna icke behöva skydd yrkar avslag på lagen i dess helhet, så tycker jag, att han i viss mån gör sig skyldig till det gamla felet att hänga bagaren för det fel, som slaktaren begått, d. v. s. därför att förläggarna icke behöva särskilt gynnas, skola här författarna och tonsättarna bli illa behandlade, och det synes mig icke vara rättvist.

En annan omständighet, som man vid motståndet mot lagen icke tillräckligt beaktar, är, att vi allt mer och mer kommit in på internationell lagstiftning på det här området. Och det har för ett litet land som vårt mycket att betyda, att vi i det avseendet icke dröja med att låta vår stämma i den stora konserten ljuda i samklang med de andras. Det går för det första i längden icke, och ju förr vi kunna komma in i samspelet, desto bättre är det och desto riktigare. Herr Hansson antydde i anslutning till ett anförande, som utskottets vice ordförande hade i första kammaren i förmiddags, att det möjligen hade kunnat vara önskvärt, om vi på detta område hade sökt åstadkomma en slags skandinavisk lagstiftning. Ja, det är en mycket vacker tanke att söka anslutning till våra skandinaviska grannar och söka få till stånd skandinavisk lagstiftning på åtskilliga områden. Men när man på detta område kommit ett steg längre, kommit utöver det skandinaviska skedet, kommit till det internationella samarbetet, tror jag, det vore tillbakagång att avstå därifrån för att i stället kasta sig på skandinaviskt samarbete. Det är en etapp, som vi i det närmaste hava bakom oss nu, vi hava kommit längre, vi hava kommit in i Europa i stället. Till sist vill jag säga, att även om jag mycket väl förstår, att det finns betänklighe-

*Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.

(Forts.)

ter emot vissa bestämmelser, så tror jag dock man överdriver dem, och man gör en skada, som icke så lätt kan överskådas, om man helt och hållet stjälper det här lagförslaget.

Jag övergår nu till att säga ett par ord om den reservation, som är avgiven av herr Lindqvist. Som herrarna finna av betänkandet, har utskottet gått utöver Kungl. Maj:ts förslag om konstverksskydd och hemställt, att konstverksskydd må kunna beredas även alster av konstindustri och konsthantverk, d. v. s. konstslöjd. Herr Lindqvist har icke i det stycket velat instämma med utskottet. Han anser, att det åtminstone för närvarande icke är klokt att införa konstverksskydd för konstslöjdsalster, och som skäl för denna avvikande mening åberopar han, att skyddet icke bör utsträckas till de tillverkningar, som av sina utövare ännu ej anses mogna för skydd. I det avseendet vill jag säga, att det tyvärr icke alltid är så, att de, som hava att närmast syssla med en viss verksamhet, hava den mest öppna blicken för behovet av reformer beträffande den lagstiftning, som i ett eller annat avseende berör samma verksamhet. I detta fall tillkommer också den omständigheten, att de industrier, som hava opponerat sig emot konstverksskydd för konstslöjdsalster, kunna hava ett visst ekonomiskt intresse av att motarbeta sådant skydd, och detta ekonomiska intresse tror jag icke är obetingat förtjänt av att skyddas av lagstiftningen.

Så säger herr Lindqvist vidare, att det kan ligga en viss risk i att vi bliva hänvisade endast till vårt eget land i fråga om mönster och icke få använda oss av de uppslag, som kunna komma från de stora industriländerna. I det avseendet tror jag herr Lindqvist delvis förbiser, att det som skulle skyddas genom denna lag, är icke själva motivet för konstslöjden, utan den form, som vederbörande hava givit sina verk. Således, även om lagen antages, skulle vederbörande konstslöjdidkare fortfarande vara oförhindrade att använda motiv, som de hämta utifrån; de skulle endast vara förhindrade att »låna» precis den form, som en annan givit åt något motiv.

Vidare säger herr Lindqvist, att det kan vara tveksamt, om skyddet skall ges i konstverkslagen eller i mönsterskyddslagen. Jag vill ge honom rätt i detta. Det kan vara tveksamt, och delade meningar finnas i detta avseende. Men jag tror, att man kan göra gällande, att något verkligt hinder för att införa konstverksskydd för konstslöjdsalster på samma gång som man inför modell- och mönsterskydd för desamma förefinnes icke. Om ett sådant dubbelt skydd infördes, skulle antagligen de flesta mönsterritare etc. begagnas sig av mönsterskyddet och låta inregistrera sina mönster. Men om mönstret på samma gång verkligen vore ett konstverk, så funnes intet hinder för att mönstret tillika finge åtnjuta skydd som sådant.

Jag tycker det ligger något demokratiskt i den tanken, att även en slöjdidkare, som åstadkommer ett konstverk, skall bliva betraktad och behandlad som en konstnär och få åtnjuta alla de förmåner, som tillkomma en sådan. Och den demokratiska synpunkten före-

ställer jag mig att herr Lindqvist i själva verket icke heller är alldeles främmande för.

Så säger herr Lindqvist slutligen, att den skyddstid, som är föreslagen för konstslöjdsalster, är för lång. Jag erkänner, att man kan hava olika meningar även härom, det finns ingenting i sakens natur, som ovillkorligen påkallar att skyddet skall räcka i konstnärens livstid och 30 år därefter. Men med hänsyn till de många olika meningar, som framträtt på det området, utgör denna tid en ganska lämplig medelväg, och därför kan den ur ren kompromissynpunkt låta försvara sig. Om man tänker på det intensiva andliga arbete, som ofta ligger bakom skapandet av ett verkligt konstverk, bör i själva verket den föreslagna tiden icke förefalla för lång. Det gäller nämligen här, såsom jag redan i början av mitt anförande betonade, att bereda skydd för det andliga arbetet. Den utgångspunkten får ej förloras ur sikte. Jag tror därför, att om kammaren nu skulle ansluta sig till det yrkande, som herr Hansson framställt, så skulle det kunna uppfattas som ett bevis för att kammaren icke har den rätta respekten för de andliga arbetarnas rätt att i någon mån också få njuta frukterna av vad de producerat. För utskottet och för mig har detta varit en avgörande synpunkt, och om vi även kunnat vara tveksamma om det absolut riktiga i en eller annan specialbestämmelse, ha vi likvisst ansett att det skulle vara till fördel och lycka för oss, om vi finge en sådan lagstiftning, som den här föreslagna. Det är därför, herr talman, som jag utan tvekan yrkar bifall till föreliggande paragraf.

Herr Möller: Herr talman! Jag tillåter mig att i denna sak yttra några ord, därför att jag betraktar en viss del av detta lagförslag som ett mycket allvarligt för att icke säga ett av de allvarligaste attentat gent emot mycket betydande kulturintressen, som över huvud förekomma här i landet. Jag är nu övertygad om, att angreppet är alldeles oavsiktligt, att såväl lagutskottet, som har behandlat ärendet, som Kungl. Maj:t icke hava tänkt på vissa konsekvenser, som, såvitt jag förstår, komma att bli oundvikliga, om detta lagförslag går igenom. Det är alldeles klart, att det behövs en ny lagstiftning på det här området. Jag bestrider icke, att det kungliga förslaget liksom utskottets förslag hava vissa punkter, som utgöra framsteg. För mig är det klart, att t. ex. det svenska monopolets begränsning genom nedskrivning av den svenska författarens rätt från femtio till trettio år efter författarens död är förestavat av verkliga kulturintressen; men detta hindrar icke, att den andra punkten, som är den alldeles dominerande i hela denna sak, nämligen punkten om översättningsrätten, är ytterst betänkelig. Det sätt på vilket Kungl. Maj:t har föreslagit dess ordnande, sedermera tillstyrkt av utskottet, har så pass farliga konsekvenser, att jag verkligen har vågat hoppas, att denna kammare skulle komma att avslå hela förslaget. Jag vill påpeka för herrarna följande. Som läget nu är, hava vi nästan en fullständigt fri tillgång till världslitteraturen på grund av bestämmelsen, att man har rättighet att ge

Ang. lag om rätt till litterära och musikalska verk m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

ut en bok av en utländsk författare tio år efter det boken en gång kom ut på originalspråket eller på det språk, den först utgavs på. Därigenom står det oss öppet att ge Sveriges folk till relativt billiga priser nästan hela den kulturskatt, som inryms i världslitteraturen. I det ögonblick som detta lagförslag går igenom hava vi naturligtvis icke avskurit oss från möjligheterna att taga den gamla litteraturen, ty lagen begränsar sig till litteratur utgiven efter 1909, men däremot hava vi för långa, långa tider avskurit oss från möjligheten — det är åtminstone min övertygelse — att till någorlunda rimliga priser sätta eventuellt *kommande* större författares verk i den mindre bemedlade svenska befolkningens händer. Jag vet icke, om herrarna känna till förhållandena, men det är i alla fall ett faktum, att för stora delar av den svenska skönlitteraturen råder här ett faktiskt monopol för några få förlag. Om man vill skaffa sig en samlad upplaga av en svensk klassikers arbeten, kan man icke komma över en sådan upplaga — i allmänhet icke alls — men i varje fall icke annat än till mycket höga priser. Nu är frågan den: skola vi här lagstifta på det sättet, att samma förhållande, som råder beträffande de svenska klassikerna, beträffande den svenska litteraturen, skall utsträckas att gälla hela världslitteraturen, ty detta blir ovillkorligen fallet, därest man tar ett så enormt steg från nuvarande rätt som att utsträcka författarerätten till trettio år efter författarens död. Detta kommer i realiteten att betyda, att i stället för nuvarande 10 år efter arbetets utgivande blir rätten till arbetet i vårt land icke fri, förrän kanske 70 år efter bokens utgivande, d. v. s. en mycket, mycket lång tid, under vilken tid ett förlag eller eventuellt författaren själv ensam innehar rätten och varunder det icke om hans bok kan uppstå någon konkurrens mellan olika förlag. Det intresse, som några stora förlag hava visat för att ge ut god litteratur till billiga priser, är verkligen mycket svagt. Jag tror, att allas vår erfarenhet är den, att de stora förlagen hava alldeles totalt underlåtit att ge ut en del arbeten, som mycket väl kunnat ges ut till billiga priser, till så billiga priser, att den stora massan av människor skulle kunna köpa dem. När man har en sådan erfarenhet, har man rättighet att tro, att förhållandena komma att bli va desamma beträffande den litteratur, som skapas utanför vårt lands gränser.

Nu säga förslagets försvarare, att man skall taga hänsyn till författarens rätt. Statsrådet Undén förklarade, att om man ville ställa utländska författare i vårt land sämre än man ställde svenska, så skulle man ha mycket starka skäl för detta. Ja jag vill säga, att här föreligger efter mitt sätt att se icke bara starka skäl i allmänhet utan ett absolut avgörande skäl för detta, nämligen att de folkbildnings- och kulturellt intresserade bland vårt folk alltid böra kunna få dessa världslitteraturens alster, något som de icke komma att få — jag upprepar ännu en gång den saken — därest denna lagstiftning blir antagen. Det är klart, att författarens rätt skall skyddas. För min del betraktar jag det nuvarande skyddet som för svagt, men jag tror icke, att man för den skull behöver gå till en

precis motsatt ytterlighet och lagstifta på sådant sätt, att man ifrån att ha haft en ytterst begränsad rätt på 10 år efter utgivandet skulle utsträcka den till tre fjärdedels århundrade. Jag föreställer mig, att man skulle kunna göra en lagstiftning, enligt vilken t. ex. författarens död ställdes såsom gränsen för hans rätt, så att man i stället för stadgandet om dessa 10 år medgav, att så länge den utländske författaren lever, skall han ha rätt till sitt arbete — och så kunde man tillägga, att innan rätten till ett arbete bleve fri, skulle dock minst 10 år ha förflutit efter utgivandet. Jag tror, att om man söker sig fram på en sådan väg, så skall man komma till ett rimligt resultat, som visserligen skulle innebära ur den svenska allmänhetens synpunkt en mycket stor försämring i jämförelse med nuvarande förhållanden men som i alla fall icke skulle innebära dessa allra värsta faror, som jag här pekat på.

Jag vill dessutom för min del säga, att så förfärligt farligt beträffande dessa utländska författares rätt är det icke. Man kan naturligtvis rent teoretiskt och rent principiellt tycka, att resonemanget om deras rätt är riktigt, men huru förhåller det sig i verkligheten? Icke betyder det väl så förfärligt mycket för en utländsk författare — det blir i regel de stora kulturspråkens författare, som man har att tänka på och som nästan alltid ha hela världen till publik — icke betyder det väl så förfärligt mycket, om detta land med sitt obetydliga språkområde underlåte att följa de internationella linjerna och giva författaren samma förmåner som utlandet, då detta till sina konsekvenser å andra sidan skulle medföra ett utrotande av möjligheterna för oss själva att giva vårt folk *billig* litteratur. Jag tycker ur denna synpunkt, att det icke är så förfärligt farligt, om de utländska författarna ställdes sämre i vårt land. Den föregående ärade talaren sade oss, att det här gäller i regel fattiga litteratörer, människor i sådan ställning att man av medlidande med dem skulle gå med på denna lagstiftning. Jag tror, att detta är ett komplett misstag. Det översattes i regel icke annan litteratur än sådan, som redan slagit igenom, som givit sin författare namn ute i världen, som följaktligen gjort, att författaren förtjänat oftast en verklig förmögenhet på sina böcker. Saken ligger icke på det sättet, att denna lagstiftning skulle komma att skydda *fattiga* författares rätt, utan nog komme det åtminstone i de alldeles övervägande fallen att vara mycket rika författares rätt, som särskilt komme att skyddas här i vårt land. Jag skulle kunna — men vill icke — upptaga tiden med att giva en mycket mera detaljerad redogörelse för huru uppgörelser med utländska författare träffas, men jag försäkrar, att därest man går på denna lagstiftning, så kommer det att betyda en monopolisering av den kommande världslitteraturen, liksom det i viss mån finns ett monopol på den svenska skönlitteraturen.

Jag skall tillåta mig att peka på en annan synpunkt. Jag är icke någon vän av bolsjeviker. Jag tror, att andra kammaren väl känner min ställning till bolsjevismen. Men jag kan icke neka till att på en enda punkt förefaller det mig, som om Ryssland verkligen

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och mus-
kaliska verk
m. m.

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts)

föregått världen med gott exempel, och det var, när undervisningsministeriet beslöt att på statens initiativ giva ut en rad av klassiska författares samlade arbeten, väl icke gratis men till moderata pris. För min del betraktar jag det som en samhällsuppgift av första rang, om man här i landet, då ju något enskilt initiativ icke förefunnits just på denna punkt, kunde göra något liknande, så att samhället självt ställde till svenska folkets förfogande samlade upplagor av mycket framstående författares verk. Om denna lag antages, så är, såvitt jag kan fatta, en sådan utveckling åtminstone för mycket lång tid stängd. Jag menar, att man borde gå till en sådan åtgärd, vilken man måste erkänna vara ur allmän kultursynpunkt och ur folkbildningssynpunkt av allra högsta värde.

Nu säger man vidare här, att det är icke så farligt med den föreslagna lagstiftningen, ty detta skydd gäller redan den norska och den danska litteraturen. Den synpunkten kan jag icke uppskatta, ty det är icke något stort intresse för oss att få översatt en mängd norsk och dansk litteratur. Det borde vara ett mycket större intresse att i stället lancera den tanken, att i allmänhet skulle de nordiska ländernas litteratur i de skilda länderna läsas på originalspråket. Det skydd, som finnes för Norge och Danmark, har icke samma praktiska betydelse som skyddet skulle få, om det utsträcktes till hela den övriga världen.

Beträffande den internationella lagstiftningen vet jag icke, om man betraktar mig som en fiende till utvecklingen på detta område, om jag säger, att jag icke kan anse, att ett litet land som vårt behöver intressera sig så förfärligt mycket för en internationell lagstiftning, vilken bara innebär nackdelar för de stora massorna. Jag tror för min del icke, att denna internationella lagstiftning har en så förfärligt stor betydelse för sammanknyttandet av folken, utan tvärtom att det har större betydelse för sammanknyttandet av folken, att vårt folk i dess stora breda lager lär sig förstå, vad som i kulturellt avseende göres utanför vårt lands gränser, och detta åstadkommer man bättre därigenom, att man bibehåller möjligheten till spridning av världslitteraturen än därigenom att man stänger dessa möjligheter. Jag måste som en allmän reflexion säga, att såväl statsrådet Undéns anförande som den föregående ärade talarens anförande på mig gjorde ett beklämmande intryck av juristeri, av att denna sak är juridiskt upplinjerad av personer, som i varje fall på denna punkt icke mycket känna till de verkliga förhållandena. och jag skulle verkligen djupt beklaga, om andra kammaren icke nu sloge vakt om ett, enligt min tro åtminstone, ytterst betydande folkintresse. Det har ju visat sig förut, att andra kammaren vill skydda de folkbildningssträvanden, som finnas i vårt land, medveten om att ingenting kan gagna vårt folks utveckling bättre än om det skapas en så hög kulturnivå som möjligt. Och jag vill säga, att om andra kammaren skulle avslå detta förslag, i den känslan, att man kan avvakta bättre avvägda förslag i saken, så kommer den att göra hela vårt folk en verklig tjänst. Nu är kammaren så ytterligt glest besatt, att i varje fall utgången av en votering blir

en sinkadus. Men jag hoppas dock, att det i denna kammare skall finnas en majoritet, som går på avslag, ty det är min varma övertygelse, att därmed tjänar man vårt folk, och det är väl ändå kammarens främsta uppgift.

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

(Forts.)

Herr Lindley: Herr talman! I den kritik, som herr Albin Hansson riktade mot utskottet och dess utlåtande, efterlyste han den reservation, som borde blivit en följd av de betänkligheter, som han hört yppas inom utskottet mot vissa punkter av detta lagförslag. Jag delar gärna herr Hanssons mening, att det reservationsvis borde ha kommit till synes en del betänkligheter. Men å andra sidan böra vi förstå, huru oändligt svårt det varit för utskottets ledamöter, åtminstone för en hel del av dem, att kunna tränga in i och fullt bedöma dessa spörsmål. Det har ju rört sig om en lagstiftning, där det gäller att skydda det andliga arbetets frukter, och då förstå vi litet var, att för så prosaiska människor, som de som sitta i lagutskottet, är detta synnerligen svårt. Men jag tror dock — jag hade åtminstone den känslan, då vi där uppe hållit på med att behandla denna lag — att vad vi gjort i detta fall har varit ett skydd för och en gård av aktning för det andliga arbetet, och vi ha utgått ifrån — åtminstone har jag sett saken så — att denna lag skulle bli till skydd för just det andliga arbetet.

Jag är emellertid en av dem, som hyst betänkligheter i vissa punkter, och jag skall be att få peka på några sådana. Men innan jag gör det, så vill jag också säga, att samtidigt som denna lag är nödvändig för att vi skola kunna ratificera Bernkonventionen av 1908, så tror jag också, att det är nödvändigt att jämsides med den här lagen få fram en lagstiftning och få fram bestämmelser, som reglera förhållandena mellan författaren och förläggaren. Jag tror, att det är något, som måste komma, och jag vågar uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skall ha denna sak klar för sig och med noggrant aktgivande på verkningarna av denna lag till sist framkomma med förslag, genom vilket dessa avtalsspörsmål bli reglerade.

I fråga om § 14 har herr Albin Hansson riktat kritik mot utskottets förslag, och jag skall icke alls bestrida vad som från tidningsmannahåll säges på denna punkt. Jag var icke med i utskottet, då justeringen gjordes, men jag kan ju tala om att jag inom utskottet hävdade den ståndpunkten, som Kungl. Maj:t i sin proposition intagit. Jag har varit djärv nog att beteckna tidningspressen som någon sorts litterär allmänning, där man borde få taga för sig från olika håll efter vissa givna överenskommelser eller efter vad som stipulerats i de förutvarande bestämmelserna och i Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror nämligen, att man måste giva rätt åt den tidningsman, med vilken jag en gång talade och som skämtsamt sade, att konsten att redigera en tidning är just icke konsten att skriva den utan konsten att klippa till den. Jag tror, att det bör vara en viss frihet för tidningsmännen. Jag skall därför icke för min

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.

(Forts.)

del se så snett på om kammaren går ifrån utskottets förslag i fråga om § 14.

Men det är också några andra punkter, där jag varit ytterligt betänksam, men vid vilka jag icke kommit att reservera mig, därför att jag haft den känslan att jag rört mig på osäker mark. Ju mer jag emellertid tänker på saken, desto klarare framstå de vådor, som uppstå genom att man bland annat stipulerar följande i § 2 i lagen om rätt till litterära och musikaliska verk: »— Författare äge ock uteslutande rätt att mångfaldiga sitt verk genom detsammes överförande på mekaniskt tal- eller musikinstrument eller på vals, platta, band eller annan till dylikt instrument hörande inrättning.—» Där veta vi, att vi komma in på frågan om grammofooner bland annat. Grammofooner äro ju om icke direkt musikinstrument så dock instrument, maskiner, eller vad man vill kalla dem, som i alla händelser trängt in på många områden och gjort stora landvinnningar. Man ser dem i både slott och koja, hos den fattigaste och hos den rikaste. Från intressenter för denna industri har det riktats åtskilliga anmärkningar mot förslaget på den punkten. Svenska grammofoonaktiebolaget har till sakkunnige inkommit med en hel del påminnelser, i vilka man bland annat yrkar på införandet av ett slags licenssystem, ett system som också kommit till begagnande och användande i en hel del andra stater, där man tillämpar sådant skydd som detta för litterära verk. Så är fallet i England, Tyskland, Amerika och Ryssland. De sakkunnige ha avfärdat denna tanke såsom varande för svensk lagstiftning främmande, men trots allt har i en senare inlägga till utskottet samma bolag med ännu större styrka påpekat nödvändigheten av ett dylikt tvångslicenssystem.

Vad blir följden av denna lagstiftning? Jo, lagen skall träda i kraft den 1 januari 1920. Jag kan icke tänka annat än att under tiden intill dess måste industriidkarna på området försöka få så mycket som möjligt reproducerat för att sedan kunna skicka ut sina fabrikat, men så kommer punkt 9) i § 32 som lyder: »Har skrift, muntligt föredrag eller musikaliskt verk före denna lags trädande i kraft överförs på mekaniskt tal- eller musikinstrument eller därtill hörande inrättning, vare sådant överförande tillåtet för en var. Exemplar av vad sålunda blivit överfört må fritt spridas; och vare verkets offentliga återgivande genom dylikt instrument för en var tillåtet.»

Hur kommer det sedan att ställa sig, det blir en annan sak. Jag tänker, att då en kompositör sålt sitt verk till en förläggare, förläggaren också har köpt det med all rätt till både reproduktion och återgivande i notskrift o. s. v. Det blir då helt säkert så, att den grammofoonfirma, vilken som helst, som bjuder mest, får köpa verket. Sedan blir det firman föga angeläget att göra reproduktionen vare sig bättre eller sämre; huvudsaken är att firman har den uteslutande reproduktionsrätten. Grammofoonbolaget menar, att då en kompositör medger överförandet av sådana verk, så borde även andra firmor, mot erläggande av en bestämd avgift, få rätt att re-

producera verket, samt att också därmed den konstnärliga nivån höjes, när det gäller överförande av ett sådant verk på grammofonplattor, beroende på den konkurrens firmorna emellan som genom detta system skulle bli en följd.

Jag har blivit alltmer betänksam på den punkten, och jag undrar, om det inte vore nödvändigt, att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på dessa saker, om icke i annan mån åtminstone såtillvida att man i en kommande förlagsavtalslagstiftning borde försöka att få den saken tillrättalagd på något lämpligare sätt. I lagen om konstskydd tycker jag också det är en punkt som är en smula vanskelig att utan vidare taga och beträffande vilken jag i utskottet rest opposition, fast då jag såg att jag var i en sådan försvinnande minoritet, jag icke ansåg mig kunna reservera mig. Det såges i § 5: »Utan konstnärens tillstånd må en var för studieändamål eller till sitt enskilda bruk efterbilda konstverk. Vill någon låta ett konstverk till sitt enskilda bruk efterbildas genom annan, vare dock konstnärens tillstånd erforderligt, där efterbildandet skall ske genom konstnärligt förfarande.»

Redan då jag läste den paragrafen föll det mig in, att man med den bestämmelse, som däri innehålles, riktade ett slag mot en hel del av de yrkesskickliga kopister, som exempelvis här i huvudstaden hava till näringsfång att å muséer och dylika ställen på beställning efterbilda konstverk. Jag stärktes också i den uppfattningen av en skrift, ingiven till utskottet av konstakademien, i vilken akademien hemställde om denna paragrafs utgående ur lagförslaget. Även där pekade man på den fara, som dessa yrkeskunniga kopister löpa genom den paragrafen. Man påpekar också, att exempelvis vilken kläpare som helst kan ha rätt att för eget bruk gå upp och avbilda en tavla men en yrkeskunnig kopist får, som sagt, icke göra det på beställning utan auktors medgivande. Det tycker jag verkligen är en rätt så drakonisk bestämmelse. Det står visserligen »för sitt enskilda bruk», men man vet icke vart den tavla kan ta vägen, som den eller den kluddat till, den kan kanske i all sin tarvlighet bli utgiven som reproduktion av den och den förnåme konstnären. Konstakademien har krävt paragrafens utslutande ur förslaget. Jag tyckte det var starka skäl därför. Men utskottet har, liksom jag, känt sig stå på osäker mark och har naturligtvis hellre tagit hänsyn till de sakkunniges förslag än till detta uttalande från en grupp utanför stående.

Det är en del sådana betänkligheter jag har mot förslaget. Därmed vill jag dock icke säga, att jag fördenskull vågar gå på den linje, som av herr Hansson blivit påyrkad, nämligen på rent avslag. Jag tror, att lagens bestämmelser äro nödvändiga för att vi skola komma, såsom förut sagts, i paritet med andra nationer och kunna få ratificera 1908 års Bernkonvention. För mig har alltid hänsynen till internationella överenskommelser utgjort ett starkt stöd och det har här gällt att vi skola hålla oss i nivå med andra nationer. Därför, herr talman, är det som jag icke kan gå på avslagslinjen utan ber att få yrka bifall till § 1.

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

Herr Engberg: Herr talman! Den föregående ärade talar-
ren tryckte på en punkt, som jag för min del tror, att man kan taga
till utgångspunkt vid ett bedömande av denna fråga, nämligen när
han talade om nödvändigheten av reglering i förhållandet mellan
författare och förläggare. Det ställdes ju också i utsikt en särskild
reglering av detta förhållande, men då såsom någonting från det
andra fristående. Så vitt jag kan förstå, är det väl ändå detta som
får betraktas som det centrala i hela frågan, så länge vi leva i det
samhälle vi fortfarande leva i, där också författaren ligger i hän-
derna på den ekonomiske utnyttjaren, och där det alls icke är så,
som lagutskottets ärade ordförande påpekade, att man här skulle
kunna åstadkomma, att författaren verkligen också fick de ekono-
miska frukterna av sitt arbete. Ty de frukterna gå nu till förläg-
garen och icke till arbetaren-författaren.

Under sådana omständigheter upprullar sig av sig själv frågan
om förhållandet mellan arbetaren-författaren å ena sidan och för-
läggaren å den andra såsom den huvudfråga, som här också bör
ställas i medelpunkten. Under sådana omständigheter förefaller
det mig då också, som om den första anmärkning man kan rikta
mot föreliggande förslag är, att det framföres lösgjort och friståen-
de från denna andra huvudfråga, som här borde varit före och bil-
dat själva utgångspunkten för det hela.

Men varför har man nu sådan brådska med denna anslutning
till den reviderade Bernkonventionen? Det har, så vitt jag kunnat
höra, varken i det anförande, som hölls från statsrådsbänken eller
det av lagutskottets ordförande framgått någon nödvändighet, att
det nu brådskade med detta steg. Jag har också förgäves i såväl
den kungliga propositionen som i utskottets betänkande sökt efter
något bärigt argument för, att det just *nu* brådskar med detta. Vi
stå ju mitt uppe i en epok, då allting glider och allting är i upp-
lösning och rörelse, när vi ej veta i dag, hur de internationella för-
hållandena kanske skola vara gestaltade i morgon, då vi visserligen
kunna se vissa konturer, men inte kunna skissera någonting be-
stämt, men i alla händelser dock kunna säga så mycket, att under
den tid som kommer det också blir en ofantlig omstötning på sam-
hällets olika områden, därmed också kanske i de relationer av rätts-
lig art, som beröra författare och deras förläggare.

Lagutskottets ärade ordförande gick här in på ett försvar för
utskottets ståndpunktstagande och uppehöll sig där särskilt också
vid den 14 § i förslaget, vilken han ville ge sin anslutning.

Det förvånade mig därvid, att det undgått hans uppmärksam-
het, att de sakkunnige själva i sitt betänkande ganska uttryckligt
hava angivit den ofantliga svårighet, som här uppkommer, när det
gäller att draga en skillnad emellan tidning och tidskrift. Ty
om det nu här skall vara möjligt att fastställa, om ett lån föreligger
ur en tidning eller om det föreligger ur en tidskrift, så måste ut-
gångspunkten också vara, att man vet, huruvida det är en tidskrift
eller en tidning. Det heter i de sakkunniges betänkande: »Att i lag
fastställa en bestämd gräns de båda grupperna emellan låter sig

givetvis icke göra.» Ja, mina herrar, det säges, att vi kunna icke i lagen fastställa gräns mellan tidning och tidskrift. En domare måste dock döma efter lagen. Kan man enligt dessa sakkunnige ej få skillnaden uttryckt i lag, så förstår jag ej, hur man här skall kunna fälla en dom överhuvud taget. Jag kan t. ex. fråga lagutskottets ordförande, till vilken grupp han räknar publikationen Forum, är det en tidning eller tidskrift? Det finnes ingen klar gräns dragen. Under sådana förhållanden blir det väl rätt svårt att här utan vidare se saken så avgjord, som ordföranden i utskottet ansåg den vara.

Det är också att märka, att det uttryckligen i de sakkunniges utlåtande säges, att denna reviderade Bernkonvention av 1908 har likställt tidskrifterna med den *icke-periodiska* litteraturen. När man nu både i den kungl. propositionen och i sakkunnigeutlåtandet får veta, att man med utskottets formulering av § 14 har anslutit sig till den reviderade Bernkonventionen i detta avseende, då förstår jag ej hur man i likhet med lagutskottets ordförande kan göra gällande, att när det gäller exempelvis notismaterialet, till skillnad från artiklarna, i en tidskrift, man skulle ha rätt, att utan vidare låna. Hela den uppfattningen måste vara oriktig i samma ögonblick som utgångspunkten för det hela var, att dessa tidskrifter i Bernkonventionen skulle likställas med den *icke-periodiska* litteraturen.

Men det finnes också en annan synpunkt på denna fråga, och den synpunkten gäller dess centrala del. Frågan har varit uppe i debatten och gäller översättningarna och därmed författarrätten. Det har anmärkts och framhävts av förespråkare för lagförslaget, att det är nödvändigt att här komma till en överensstämmande ståndpunkt i de inhemska författarnas ställning gent emot de utländska. Man får då, såsom också statsrådet Undén framhöll, väga mot varandra å ena sidan de internationella intressena av en anslutning till en internationell konvention, å andra sidan de svenska författarnas intressen. Naturligtvis kan det anföras åtskilligt till förmån för en sådan uppfattning, att man här skulle gå med på att ställa översättarrätten och författarrätten så att säga på samma basis. När man, såsom här har angivits, har för ögonen att skydda särskilt de svenska författarna, då måste jag för min del, såsom jag i början av mitt anförande berörde, i likhet med herr Hansson betona, att så länge man icke tagit upp frågan om förhållandet mellan författare och förläggare, har man egentligen icke kunnat reglera denna skyddsfråga. Ty i vilket rättsförhållande än denna författare kommer att stå mot bakgrunden av en internationell konvention, så länge de nuvarande förhållandena råda mellan författare och förläggare, kan man i alla händelser icke tala om tillfredsställande reglering. Jag återkommer alltså till min första anmärkning mot det hela, nämligen att det icke framställts i samband med en sådan reglering av förhållandena mellan författare och förläggare.

Men å andra sidan har det också sitt intresse att titta efter i

*Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.*

(Forts.)

den reviderade Bernkonventionens sjunde artikel, där det heter: »Det genom denna konvention bestämda skydd varar under författarens eller konstnärens livstid och femtio år efter hans död.» Och vidare heter det: »Dock skall i den händelse att nämnda skyddstid icke blir likformigt antagen av alla unionsländerna, skyddstiden bestämmas enligt lagen i det land, där skydd påkallas, och densamma kan icke överskrida den i verkets hemland fastställda skyddstid. De fördragslutande länderna äro följaktligen icke förpliktade att tillämpa stadgandet i föregående stycke i större utsträckning än som är förenligt med deras inre lagstiftning.» Ja, det har ju också framhävts i Kungl. Maj:ts proposition, att det här rör sig om anslutning till en princip med frihet så att säga i tillämpningen. Det förefaller mig, som om det dock där bakom skulle ligga ett särskilt starkt beaktande av nödvändigheten att för varje enskilt lands vidkommande räkna med rätten att ordna dessa förhållanden en smula efter eget gottfinnande.

Jag står för min del fullkomligt ense med den uppfattning, som här har utvecklats av herr Möller i hans anförande rörande den kulturella vikten av att vårt land icke på detta sättet kommer att bli föremål för en privat monopolisering på bokhandelsmarknaden och därigenom i stor utsträckning utestängas från världslitteraturen. Ty väger man mot varandra de nackdelar, som därav uppstå, och de fördelar man möjligen kan vinna genom att gå den vägen, så kan jag för min del icke se, att någon tvekan behöver råda. Jag kan icke förstå, och det har heller icke blivit klargjort av någon av dem, som här försvarat lagförslaget, varför vi skulle förlora något på att vila på detta och se tiden an, huru de internationella förhållandena komma att gestalta sig under den närmaste tiden. Det ligger onekligen något berättigat i anmärkningen, att vi borde tänka på ett samgående mellan Danmark och Norge i denna fråga. Det erinrades också redan 1911 från danskt håll om önskvärdheten därav, och i de sakkunniges utlåtande liksom också i Kungl. Maj:ts proposition finner man, hurusom det från dansk sida gjorts en framställning utmynnande i att denna fråga angående författaretidens längd kunde tänkas bli ordnad som ett provisorium, så att man i en närmare framtid kunde tänka på ett gemensamt uppträdande. Jag inser icke, varför denna tanke skulle vara att så utan vidare avfärda som departementschefen gjort i sitt yttrande i propositionen. Det frambäres icke några bestämda skäl för ett avvisande av densamma, utan man hänvisar bara i största allmänhet till att det är mycket ovisst, om det kan komma till stånd. Jag tror det vore en styrka, om man här finge fram ett gemensamt uppträdande av de skandinaviska länderna till förmån för ett ordnande av denna översättare-rätt i den riktning, som angivits av herr Möller i hans anförande. Var gränsen skall sättas, därom kan man naturligtvis tveka, men om principen borde ingen tvekan kunna råda.

Med anledning av vad jag här anført, måste jag för min del, herr talman, förena mig med dem som önska, att andra kammaren avvisar detta lagförslag och väntar tills längre fram med att regle-

ra detta förhållande, och jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på den föredragna paragrafen.

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk
m. m.

Fortf.

Herr H e d e r s t i e r n a: När man hör motståndarna till detta lagförslag här i kammaren, så kan det inte hjälpas, att man blir litet förvånad över att de icke ge något erkännande åt den bärande tanken i dessa lagar. Den bärande tanken är naturligtvis den, att man skall skydda författarens, konstnärens eller vad det nu kan vara för en uppfinnarens tankar i den form, vari han klätt dem. Det är väl detta, som är det primära, det är väl detta, som ligger bakom hela denna lagstiftning, att när en person offentliggör sina tankar, så skall han själv få ange reglerna för hur dessa tankar skola få föras fram. Här tala herrarna om allmänhetens rätt o. s. v., men den, som har tankarna och för ut den först, skall väl ha rätt att bestämma, i vilken form de skola få komma ut och spridas vidare, på samma gång som han bär frukterna av dessa tankar. Såvitt jag förstår, är detta det primära i lagstiftningen och sedan får man taga sikte på det allmänna kravet, att sedan författaren fått njuta frukterna av sitt arbete under skyddstiden, även allmänhetens rätt måtte komma till beaktande.

Ser man hela saken från den synpunkten — och jag kan icke förstå annat, än att detta är det enda rätta — så må väl detta att skydda dessa författares, tänkares och kostnärers verk vara någonting kulturellt, och man blir verkligen häpen, när man får höra herr Möller säga, att just denna lagstiftning är ett attentat mot det kulturella. Meningen med denna lagstiftning är ju, att den skall utgöra ett skydd för de kulturella intressena, men herr Möller förklarar, att den skulle innebära ett attentat mot dessa intressen på det sätt att översättningen av den stora allmänna världslitteraturen bleve skyddad under längre tid än nu, så att den svenska allmänheten icke skulle få del av denna litteratur så fort och för så billigt pris som eljest. Det är visserligen sant, men detta allmänhetens tillgodeende med denna litteratur sker väl på ett sätt, som är litet betänkligt. På den internationella rättens ståndpunkt är det ju en fråga, som blivit löst på olika sätt i olika länder. Några land ha en tid av 30 år, och några ha 50 år efter författarens död, och att det fordras en så pass lång tid för att få en med den internationella rätten överensstämmande bestämmelse, är ju alldeles uppenbart. Att då komma här och säga: Efter 10 år lägga vi embargo på denna världslitteratur kan icke sägas stå i överensstämmelse med den internationella rätten. Och att kalla detta för lån, som man ofta gör, det tror jag, är en sanning med modifikation. Ty enligt svensk terminologi — och jag tror icke, man behöver vara jurist för att inse den saken — så kallas detta lån för något helt annat. Att vidare komma och tala om ett attentat mot kulturen, om jag försöker skydda folks tankar och sådant, som egentligen är mycket finare än äganderätten, det förefaller mig vara att ställa allt på huvudet.

Nu säger visserligen herr Engberg att enligt denna Bernkonvention ligger det i de enskilda ländernas rätt att bestämma tiden. Det

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

är mycket sant, men bland dessa länder finnes det intet land, som gått längre ned än till 30 år med undantag av Amerika, som i vissa fall har 28 år. Att gå längre ned än till 30 år efter författarens död, det har ingen ifrågasatt. När herr Engberg säger, att Danmark ville inleda särskilda underhandlingar med oss, så är det också riktigt, men där har man 50 år, och anledningen till att danskarna ville underhandla med oss var endast, att de ville komma ned till de 30 år, som här föreslås. Något annat var det icke fråga om.

Däremot har herr Engberg mycket rätt i en annan sak, när han säger, att man bör reglera förhållandet mellan författare och förläggare. Det är en lagstiftning, som jag finner mycket beaktansvärd, och som man bör taga itu med. Men det är dock att märka, att de, som man särskilt bör skydda i detta avseende, nämligen författarna, ha ännu icke talat om den saken, de ha icke begärt någon sådan lagstiftning. Men jag har alls ingenting emot att man i vårt land genomför en dylik lagstiftning. I Tyskland, där man i allt sitt lagstiftningsarbete går mycket i detalj, finnes en sådan lagstiftning om förläggares och författares rätt. Men det är en särskild lag för sig, och den har intet med den nu föreliggande lagstiftningen att göra och ingår icke heller i den internationella rätten. Men vill herr Engberg förena sig med herr Lindhagen i första kammaren och föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om lagförslag angående författares och förläggares rätt, så skall jag i min tur förena mig med herr Engberg i det yrkandet. Men det hindrar väl icke att vi kunna taga det förslag, som här föreligger. Det är en sak, som icke har med den andra att göra.

Herr Engberg tycker, att denna fråga icke är så förfärligt brådskande. Jag tycker, att när vi gått med på denna överenskommelse i Berlin 1908, och 11 år ha gått, utan att vi fått denna lag ratificerad, under det att alla andra länder gjort detta, så kan det väl vara på tiden, att även vi få saken avgjord. När herr Engberg tror, att den internationella rätten kommer att omstöpas, och att det blir en helt ny reglering, så kan jag vara med om det också, men jag tror icke, att den internationella rättens utveckling går baklänges, utan den internationella rätten kommer att omstöpas, och att det blir en ytterligare gemensamma bestämmelser. En lagstiftning sådan som denna kan väl därför icke tänkas komma i strid med blivande internationella regler.

Herr Engberg var mycket bekymrad i fråga om svårigheten att skilja mellan tidning och tidskrift. Det är klart, att sådana svårigheter komma att uppstå, men det har dock icke hindrat den internationella rätten att skilja på detta. Och går det utomlands att skilja mellan tidning och tidskrift, så tror jag, det skall gå för de svenska domstolarna också. När herr Engberg särskilt nämnde »Forum», så vill jag bestämt säga honom, att det är väl ingen tvekan om att det är en tidskrift.

Sedan var herr Engberg mycket bekymrad över att man inte skulle få ta det nyhetsmaterial, som finns i en tidskrift. Jo, det får man visst det. Man bör hålla fast vid, att vad som skyddas i denna

lagstiftning, det är den konstnärliga form, i vilken en författare klätt sina tankar. Men kommer i en tidning eller tidskrift in ett rent nyhetsmeddelande, så finns inget hinder alls för vem som vill att meddela det vidare.

Det talas vidare så mycket om att vi skulle skydda översättningsrätten här, endast med tanke på våra svenska författare, ty då bli våra svenska författare skyddade även utomlands. Men det är inte alls grundskälet, varför vi vilja ha översättningsrätten skyddad här i vårt land, utan varför vi vilja ha översättningsrätten skyddad likaväl som författarerätten, det är därför, att det följer såsom ett korollarium av den princip, varpå hela lagstiftningen vilar, att en författare skall skyddas i sitt verk både mot obehöriga översättningar och mot direkta avtryck. Det är den principiella ståndpunkt, som gör, att vi kommit till att rätt till översättning skall skyddas lika väl som rätt till originalet.

Ja, jag tror, att jag härmed genomgått de anmärkningar, som framkommit här, i den mån de inte redan blivit av ordföranden i utskottet besvarade, och jag tror, att det vore sorgligt, om vi i nådens år 1919 skulle sitta så fast i kråkvinkelssynpunkter, att vi inte skulle kunna förena oss om en lagstiftning, som är i alla andra kulturländers antagen.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Branting: Herr talman! Den siste ärade talaren framhöll denna sak som en fråga, där det gällde att taga ställning för eller emot kråkvinkelssynpunkterna, för den internationella rätten emot en viss rovrätt, som man utövar här i vårt land sedan långa tider och som det är på tiden, att vi komma ifrån. Jag är för min del — jag måste bekänna det genast — en gammal kättare på det här området vis à vis riktigheten av de grundsatser, som särskilt från författareföreningen drivits med yttersta energi, och detta därför att jag såsom gammal medlem av publicistklubben haft tillfälle att många gånger diskutera dessa frågor särskilt ur tidningarnas synpunkt. Jag har därvid kommit underfund med att saken icke ligger så ofantligt enkelt, som man ifrån rent privaträttslig synpunkt vill göra gällande, och som man vill lägga den här enligt de resonemang, man får höra t. ex. av herr Hederstierna. I fall saken vore den, att det här gällde en tillgång av samma art som besittningen av ett föremål, som är mitt, ett husgeråd t. ex., då förstår jag det betraktelsesättet, att här skall naturligtvis under nu rådande egendomsförhållanden denna författarerätt vara omgärdad med samma slags skydd, som när man äger en sko eller en bok eller vad som helst. Men nu är verkligen det här förhållandet med den andliga egendomen inte alldeles precis att jämställa i dylikt hänseende. Den skatt av tankar, som en författare strör ut, det arbete av andlig art, som nedlägges på människans upplysning, det är dock av något olika beskaffenhet. Det är inte sagt, att det utan vidare kan likställas och ses bara ur privaträttsliga synpunkter, såsom här gjorts av den siste ärade talaren och även i mycket hög grad av utskottets ärade ord-

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

(Porta.)

Ang. lag om
rätt till lite-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.

(Forts.)

förande, utan här kommer det in andra berättigade synpunkter. Vid sidan av författarens äganderätt till sitt arbetes frukt måste man också tänka på att denne författare, denne skriftställare eller publicist dock har vissa förpliktelser mot den allmänna upplysningen, han må sedan känna det själv mer eller mindre starkt. Men det allmänna har också vissa anspråk på att få del av hans tankars rikedom, och ur den synpunkten måste man komma till en uppfattning, som inte så krasst likställer den materiella egendomen med den andliga, som det synes mig, att man i dessa resonemang allt för mycket gör.

Ser man saken ur den synpunkten, tror jag, att man mycket väl kan förstå, varför ett par av de föregående talarna här i sina betraktelser verkligen kommit så pass långt ifrån vad för herr Hederstierna ter sig såsom solklart, att de rent av sett ett attentat mot den allmänna upplysningen i de bestämmelser, som han anser innebära en självklar förpliktelse från samhällets sida att skydda den privata tillhörighet, som heter författares rätt till sitt verk. Det är två motsatta intressen, som vi här ha att förena med varandra; och det kan icke hjälpas, att man då mycket starkt får den synpunkten fram i tider som dessa, att det kan sättas ifråga, om tidpunkten är den rätta att föra fram ett så rent juridiskt privatekonomiskt betraktelsesätt, som här är anlagt alltigenom, i stället för att se på de sociala följderna av att detta betraktelsesätt göres gällande. Dessa följder skulle, som av herr Möller och andra talare påvisats, kunna bli ganska betänkliga. I fall resultatet av denna lagstiftning skulle bli, att några författare skulle få sin rätt bättre skyddad, men att å andra sidan vårt samhälles möjligheter att få del av den allmänna kulturutvecklingen skulle begränsas och förmänskligas, så är det mycket tvivelaktigt, om den förra vinsten uppväger förlusten av det andra, och man kan, herr Hederstierna, fullkomligt väl diskutera den saken, om det inte är mera anledning att se på de allmänna sociala synpunkterna än blott på rätten för författarna att i det här fallet göra sina intressen gällande.

Det är ur den synpunkten, som jag mycket väl förstår, att man måste ställa sig i högsta grad tveksam t. ex. till en sådan sak som det ofantligt starka språnget, som skulle ligga i översättningsrättens utsträckning från, som nu, 10 år efter ett verks utkomst till 30 år efter författarens död. Man förstår att det innebär en hel liten revolution i detta avseende, om man går över från den ena principen till den andra. Och om man sedan återoppar den ena gången efter den andra: ja, men alla andra länder i världen ha kommit över till detta system, och vi stå ensamma efter och måste för Guds skull skynda oss att komma med, då måste man säga sig, att har man dröjt så länge som till nu, så får man tänka på att möjligen om några år förhållandena kunna ligga en smula olika och att man kanske bör söka få fram dessa allmänna synpunkter i avseende på begagnandet av författarnas verk litet starkare, än vad hittills varit förhållandet. Ty vi kunna icke dölja för oss, att sanningen är den, att det varit starka ekonomiska intressen hos mäktiga författareassociationer i utlandet, särskilt i Frankrike, som från början drivit fram denna Bern-

konvention och som därigenom lyckats på ett mycket praktiskt sätt tillvarataga dessa författares och dessa associationers intressen, det unnar jag dem mycket gärna. Men det är klart, att ett land som Sverige också får se på möjligheten att få sin folkbildning och sin andel i den allmänna kulturutvecklingen tillgodosedda och icke bara utan vidare falla undan för dessa rent privaträttsliga synpunkter, som här utvecklats.

Jag tror, att ingen av oss, som har ställt oss i hög grad tveksamma, huruvida det lämpliga ögonblicket är inne att göra en sådan här lag just nu, att ingen av oss vill fränhända författarna den berättigade ersättningen för deras arbeten. Men då komma vi in på det andra kapitlet eller förhållandet mellan författare och förläggare. Och jag skall medgiva, att detta fall synes mig vara, som herr Engberg mycket riktigt framhöll, ett specialfall av den gamla striden mellan den, som utför ett arbete, och den, som på grund av sin ekonomiska ställning, genom penningens makt är i tillfälle att exploatera hans arbete; och hur saken skall ordnas i detta speciella fall, det lär icke vara lätt att genom lagstiftning bestämma. Jag har hört sägas, att herr Lindhagen i första kammaren fått igenom en skrivelse till Kungl. Maj:t i den saken. Jag tror, att Kungl. Maj:t får en ganska hård nöt att knäcka, när det gäller, hur författarerätten skall tryggas mot förläggarna. Den svaga ekonomiska ställning, som det stora flertalet författare, i synnerhet i början av sin arbetstid, intar, den gör nog, att de många gånger, hur man än skriver lagar, komma att bli beroende av förläggarna, och även ur den synpunkten måste man säga sig, att en lagstiftning, som på papperet ser mycket vacker och förmånlig ut för författarna, lätt i verkligheten utmynnade i ett privilegierande av vissa förläggare, och de befinna sig i allmänhet icke i den ekonomiska ställning, att det är så synnerligen bråttom med att hjälpa dem så ofantligt mycket fram.

Såvitt jag kan se, har man i denna lag i sina mycket berättigade strävanden att visa respekt för det andliga arbetet gått litet vilse. Som vi hört flera utskottsmedlemmar betyga, har detta varit avsikten med deras strävanden, och jag är fullkomligt övertygad, att de avsett detta, men jag är icke säker på att det lyckats dem genom att följa de här slagorden att uppnå det resultat, som de så gärna velat uppnå. Och jag kan inte hjälpa, att hela den reviderade Bernkonventionen, som det ena landet efter det andra har anslutit sig till före den stora katastrofen i världen, synes mig en smula överskattad. Den står, när man hör den prisas här, nära nog som en fetisch, som vi äro skyldiga att falla ned och tillbedja. Jag tror icke, att vi behöva göra det, och jag tror det allraminist, då man ser, till vilka konsekvenser utskottet genom detta rättshaveri har förts, genom att till och med gå längre, än Kungl. Maj:t i vissa punkter vågat sig på att gå. Kungl. Maj:t har t. ex. vid den många gånger omtalade § 14 avvikit från den reviderade Bernkonventionen, men det har utskottet icke velat, utan det har fallit tillbaka på de sakkunnigas majoritet — där emellertid, betecknande nog, den enda representanten för pressen varit av en avvikande mening — och

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

sagt, att ha vi följt den reviderade Bernkonventionen för övrigt, så skola vi väl följa den här också, och så har det åstadkommit denna § 14, som i själva verket är någonting mycket underbart i den gestaltning, utskottet givit densamma. Där ha vi dessa frågor om tidning och tidskrift, som vi hört utvecklas av den föregående tälaren, och »tidskrift» har fallit bort här helt och hållet i den formulering, som utskottet har antagit, men den kvarstår ju i verkligheten. Herr Hederstierna gav oss visserligen den trösten, att då domstol utomlands kan avgöra, om en publikation är tidning eller tidskrift, så skall man naturligtvis kunna göra det i Sverige också. Ja, naturligtvis kommer det uti skilda fall att fällas utslag, om den saken kommer före inför rätta, vilka bli avgörande i denna sak. Men för den, som riskerar att genom detta avdömande bli fälld till böter från 5 till 2,000 kronor och därjämte skadeståndsskyldig, är det ingalunda så likgiltigt, huruvida man skriver en lag, som möjliggör ett sådant utslag, varigenom han, därför att han ansåg, att han hade med en tidning att göra, men domstolen ansåg, att det var en tidskrift, kommer att bli fast för en så allvarlig strafflatitud som den man här föreslagit. Jag kan ej förstå annat, än att ensamt en sådan bestämmelse visar, att utskottet har låtit förleda sig till ett konsekvensmakeri under åkallande av den reviderade Bernkonventionen. Jag tror, att andra kammaren skulle göra synnerligen klokt i att inte följa utskottet i denna fråga.

Man är inne på ett område där det inte är annat än naturligt, att ej utskottets medlemmar eller riksdagens medlemmar i allmänhet hava haft tillfälle att verkligen tränga in i frågorna. Vi publicister, som ha nödgats syssla med desamma vid olika tillfällen på grund av de upprepade attacker, som särskilt i publicistklubben gjorts för att vi skulle skjuta fram Bernkonventionen i detta avseende, vi ha fått lov att tränga litet in i dessa spörsmål. Vi ha dock stannat kvar, de flesta av oss åtminstone, vid den ståndpunkten, att man inte kan utan vidare gå med på det, som föreslagits, utan att man måste förbehålla tidningarna en betydligt större rörelsefrihet än den, som är förenlig med Bernkonventionen i övrigt, och vaka över att en sådan frihet fortfarande bevaras.

Det allra minsta, som i det fallet bör kunna komma i fråga, är naturligtvis Kungl. Maj:ts förslag, vilket åtminstone på denna punkt skänker tillgodoseende åt de synpunkter, som jag tror vara de enda hållbara. Jag måste säga, att när utskottets majoritet på detta sätt ansluter sig till en paragraf som § 14, sådan den nu är stiliserad, kan det icke vidare stärka förtroendet för att utskottets majoriteten verkligen befinner sig på riktiga vägar i avseende å hela denna lagstiftning, då den som sagt kan komma med ett dylikt förslag.

Det har sagts här, och det upprepades både av herr Jakob Pettersson och herr Hederstierna, att det är klart, att notiser må i alla tidningar få intagas ur tidskrifter — jag tror, att båda herrarna fällde detta yttrande. Men det förhåller sig icke så, ty det står ju tydligt i de sakkunnigas betänkande, att tidskrift skall likställas

med en icke periodisk publikation, och då inträder ju den vanliga regeln, att man skall ha tillstånd för att göra ett dylikt lån. I så fall förfaller hela det lugnande tal, som vi ha hört här från talarstolen av dem, som försvara utskottets ståndpunkt. Det är oriktigt, det är felaktigt att vilja framställa saken så.

Det är en tvångströja, som man kommer att snöra in pressen uti, om man skulle gå på den avsedda linjen, nämligen att det skulle först prövas, huruvida det är fråga om en tidskrift eller ej. — Får jag taga denna notis? — Ja, den står i något, som möjligen en domstol kan betrakta som en tidskrift; det är ju mycket svårt att avgöra många gånger var gränsen går. I så fall kan jag inte utan vidare taga den, och saken befinner sig därför på ett sådant plan, att jag måste först inhämta tillstånd därtill och förfara med hela den omgång, som i detta fall är nödvändig.

Jag tror sålunda, att vi måste noga betänka oss i detta avseende. För min del måste jag säga, att jag ger min röst för yrkandet om avslag, då det med sådan styrka framförts. Jag anser, att vi inte förlora något på att denna sak får vila, till dess vi kommit litet klarare till insikt om att de sociala synpunkterna böra beaktas vid sidan av de privatekonomiska författarsynpunkterna, som i realiteten ofta bli förläggarsynpunkter i hithörande ämne. Skulle dock den åsikten, att man bör vänta med denna sak, inte lyckas vinna gehör — och det är väl troligen fallet, då utskottet varit enigt i sin mening att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag med vissa ytterligare skärpningar — då måste jag åtminstone framhålla nödvändigheten av att vi icke i fråga om § 14 följa utskottets förslag utan stanna vid vad Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottets förslag innebär, enligt mitt sätt att se, en verklig fara för pressens rörelsefrihet och därmed också för den utveckling av vårt folks andliga liv, som vi behöva. Ur den synpunkten böra vi se till, att vi icke gå för långt i anslutning till utskottets tvångsregler.

Jag är sålunda, mina herrar, övertygad om att ingenting skulle vara förlorat, om vi finge ha saken vilande till närmare prövning och övervägande, särskilt med hänsyn till ifrågavarande tidsperioders lämpliga längd, och om vi sålunda avslöge hela lagen; men skulle detta ej gå för sig, her jag i varje fall få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, när vi komma till § 14.

Herr statsrådet U n d é n: Herr talman! Jag skulle för min del kunna ganska långt instämma med herr Branting, när han ställer sig kritisk mot nuvarande system att tillförsäkra författarna ekonomisk valuta för deras arbete, sådant det är accepterat genom de moderna författarlagarna. Man kan givetvis säga, att det är icke alls ett fullkomligt system. Det inträffar ju ofta, att medan vanliga dussinförfattare vinna rikedomar, får kanske det stora geniet svälta hela sin livstid. Det är ju möjligt, att man i framtiden kommer till helt andra metoder, när man på det här området vill tillförsäkra författarna vad dem tillkommer; man kanske finner sig böra exempelvis på ett eller annat sätt ge dem understöd, under det

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.

(Forts.)

att deras verk lämnas fullständigt fria. Men har man nu en gång det system som f. n. gäller, och har man ej några linjer klara för någon annan metod, tycker jag ändå, att man bör med en viss styrka hävda att författarskyddet inte tillmätes alltför snävt.

När man nu har kommit till den enhetliga internationella uppfattning, som tagit sig uttryck i Bernkonventionen, är det ju visserligen icke så, som herr Branting säger, att man behöver betrakta denna Bernkonvention som någon fetisch, som man utan vidare skall falla ned och tillbedja. Men å anda sidan, om i denna Bernkonvention gjort sig gällande sådana primära rättssynpunkter, som att ett land skall behandla en utlänning på samma sätt, som det behandlar sina egna medborgare, om man alltså har fått dylika principer fastslagna, anser jag det vara av ideellt värde, att varje stat försöker ansluta sig till denna konvention och att inte ett eustaka land håller sig undan, under förmenande att det har mera fördel för sin del att parasitera på främmande länders författare, och därigenom självt få större ekonomiska förmåner.

Nu säges det, att det är ett stort socialt intresse, att den svenska allmänheten inte kommer i händerna på de svenska förläggarna, vilket skulle ske genom att de svenska förläggarna komme att köpa in utländska författares verk och så få monopol på dem för lång tid framåt. Men är ändå inte detta en sak för sig? Det rör ju förhållandet mellan den svenska allmänheten och de svenska förläggarna. Skola vi för att skydda allmänheten mot förläggarna beröva de utländska författarna frukterna av deras arbete? Är det ej tillbörligt, att vi här i Sverige betala vår tribut till utlandet, om vi vilja tillgodogöra oss dess litterära alster? Sedan kunna vi ordna förhållandena inom vårt land i detta avseende, t. ex. om vi önska, att staten eller samhället skall träda emellan för att skaffa prisbilligare upplagor på ett eller annat sätt — det blir en inre svensk angelägenhet, en fråga, kan man säga, angående lagstiftningen om förlagsavtalet och över huvud taget om förhållandet mellan förläggare och författare samt indirekt förhållandet till allmänheten.

Herr Branting nämnde, att det skulle vara synnerligen vanskligt för Kungl. Maj:t att draga upp några linjer för en sådan förlagslagstiftning. Jag skulle i alla fall vilja påpeka en analogi härvidlag. Vi ha i den svenska patentlagen och patenträtten, som ju företer stora likheter med detta rättsområde, en sådan grundsats som den, att om någon, vilken förvärvat ett patent av uppfinnaren, ej inom en viss tid har på skäligt sätt utnyttjat uppfinningen, om han sålunda köper uppfinningen för att undanhålla den svenska marknaden densamma, kan en utomstående person föra talan inför domstol och yrka att få sig tillerkänd rättighet att utnyttja patentet mot ersättning och på skäliga villkor i övrigt. Det är sålunda en slags tvångslicens, som en enskild person kan tilltvinga sig, därför att innehavaren på ett illojalt sätt vill undanhålla uppfinningen från den svenska marknaden. Jag föreställer mig, att det finns mycket starka skäl för att införa en liknande bestämmelse, när vi

komma till lagstiftningen om förlagsavtalet. Man kan mycket väl tänka sig en regel, att om en svensk förläggare missbrukar den monopolrätt, som han innehar, och ej utger ett arbete på skäligen villkor och i tillbörlig omfattning, kan en annan förläggare, som har lust därtill, yrka på att få sig tillerkänd rätten att i stället mot ersättning få för sin del utge detsamma. Jag menar, att en sådan grundsats är ingenting för rättsuppfattningen främmande utan tvärtom skulle ligga nära till hands. Jag tycker ej, att vi behöva vara så förfärligt ängsliga för att vi skola komma att sakna medel att komma till rätta med de eventuella monopoltendenser, som kunna uppstå eller möjligen redan finnas hos förläggarna.

Här har sagts: varför har man ej kommit med en sådan lagstiftning om förlagsavtalet *nu*? Ja, det beror väl på, förmodar jag, att det hittills inte framkommit någon offentlig opinion med yrkanden i den rikningen, såvitt jag har mig bekant åtminstone. Om missbruk visa sig på detta område, är det givet, att då kommer den opinionen till synes och då finnes också anledning att ingripa. Jag vill nämna — det har kanske nämnts förut — att i första kammaren i dag har antagits ett förslag om skrivelse till Kungl. Maj:tt med anhållan om lagstiftning rörande förlagsavtalet. Det är givet, att den frågan kommer att utredas och att man har att motse ett lagförslag häri i sinom tid.

Jag tror som sagt, att man inte behöver vara så rädd för att om man nu går in för denna författarelagstiftning och ger författarna vad dem tillkommer, och det även de utländska författarna, man då skall stå för framtiden rättslös i detta fall. Riksdagen har ju i sin makt att när som helst antaga en förlagslagstiftning, som bryter eventuella monopoltendenser hos förläggarna.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Först skulle jag vilja rätta ett missförstånd, som har gjort sig gällande från icke mindre än tre talares sida. De ha samliga utgått ifrån att jag skulle uttalat önskvärdheten av något nordiskt samarbete i denna fråga. Jag har i det fallet ingenting annat gjort, än att jag läst upp ur en aftontidning ett referat av herr Åkermans anförande i första kammaren, utan att jag för egen del uttalat någon mening i saken.

Beträffande en annan detalj ber jag om ursäkt, att jag vågar polemisera mot en jurist. Jag blev av herr Pettersson hänvisad till § 11, när det gäller frågan om rättigheten att referera ett föredrag, som hållits t. ex. vid en populärvetenskaplig föreläsningskurs. Denna § 11 innehåller:

»Utan hinder av vad i denna lag är stadgat vare tillåtet:

1) att vid författande av nytt, i det väsentliga självständigt verk utgiven skrift begagnas på det sätt, att ordagrant eller i sammandrag anföras delar därav, som åberopas till bevis eller upp- tagas till granskning, belysning eller ytterligare utveckling.»

Såvitt jag kan av denna paragraf förstå, så skall det vara mig tillåtet som tidningsredaktör att återgiva vissa delar i ett sådant

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m
(Forts.)

föredrag, sedan det hållits, och polemisera mot det eller på annat sätt kommentera det. Om jag behöver för framställning, som det heter, av någonting nytt i en artikel, författad av mig, använda delar av ett sådant föredrag, så må det enligt denna paragraf vara tillåtet. Men hur man skall få fram ur denna paragraf en rätt för mig att i en tidning referera ett föredrag, har jag ytterst svårt att förstå, och jag kan heller icke i utskottets yttrande i punkten om citationsrätt få fram någon sådan rätt. Jag skulle vilja våga det påståendet, att om det verkliga komme en gång till en sådan tvist inför domstol, så skulle lagutskottets ärade ordförande knappast finna tillämpning för sina synpunkter inför domstolen.

Vad som närmast föranledde mig att begära ordet var statsrådet Undéns yttrande, som upprepades nu för andra gången, att vi skulle här hemma parasitiserä på de andra ländernas författare, bara därför att vi frukta, att, som saken står praktiskt här i landet, det egentligen är förläggarna, som skörda vinsten. Jag tror icke, att det är en riktig anmärkning. Jag tror icke, att vi sagt något, som kan tolkas som en lust att så att säga hålla svenska folket skadelöst på utländska författares bekostnad. Tvärtom tror jag, man kan säga, att liksom förläggarna profitera på de inhemska författarna och författarrätten i det fallet i hög grad blir ett förläggarskydd, så blir detta fallet i ännu högre grad, då det gäller de utländska författarna. Då blir det s. k. författarskyddet i ännu högre grad en anledning till förläggaremonopol till nackdel för den läsande allmänheten. Ty i allmänhet torde det nog vara på det sättet, att om en förläggare köper ett utländskt verk, så köper han det ej för så och så många upplagor eller så och så lång tid. Den allmänna regeln vid uppgörandet torde vara, att han helt enkelt köper översättningsrätten en gång för alla. Och för alla, som haft någon anledning att syssla med dessa saker, är det bekant, att man köper översättningsrätten till utländska verk ganska billigt. Näväl, då får förläggaren för fem pund eller tio eller femton pund, som är ett mycket högt arvode för översättningar, rätten till ett verk. Sedan är det icke författaren i kulturländerna, som sitter och håvar in de pengar, som tjänas på utgivandet av detta verk på svenska. Författaren har fått sina 10 eller 15 pund, och sedan är det förläggaren, som har all förtjänst av monopolet, därför att han utan att betala nytt författararvode tjänar nya pengar för varje ny upplaga, han ger ut. Och det är alldeles klart, att hans förtjänster bli ofantligt mycket rikare, om han har detta monopol under 30 år efter författarens död, d. v. s. kanske i realiteten 60—70 år i stället för 10 år. I realiteten betyder således denna utsträckning av författarskyddet till utländska författare ingenting annat än att man ytterligare premierar våra svenska förläggare.

Det anfördes emellertid av herr Pettersson i Södertälje såsom ett skäl för en lagstiftning av denna art, att det gäller här fattiga människor, dessa diktare och andra författare, som skola skyddas. När de komma till förläggarna, så ha de i sig själva ingen motståndskraft mot förläggarnas ohemula anspråk, utan måste ha något att bjuda förläggarna. Ja, och så bjuda vi dem författarskyddet,

som de i sin ordning skola bjuda förläggarna! Den fattige diktaren har visserligen sitt andliga verk, men det kan förläggaren icke upp-taxera så noga, utan han säger: det är inte mycket värt, åtminstone inte nu, kanske blir det framdeles. Men då säger författaren: ja, jag kan sälja det i ett för allt för hela skyddstiden. Nåväl, då kan man kanske betala något mera, och så säljer författaren det för hela skyddstiden och då har författaren icke rätt längre till det, utan det blir förläggaren. Om några år är denna författare i ropet, en populär man, alla hans verk gå bra, men då har han icke längre författarrätt till sina verk, utan den ligger hos förläggaren, och förläggaren gör profit.

Nu säges, att detta kan ordnas genom förlagslagstiftning, och därom har även utredning blivit begärd i en skrivelse i första kam-maren. Men just denna omständighet synes mig vara något, som kan motivera en anmärkning mot lagförslaget. Om man verkligen vill skydda författaren, varför har man förbisett det bästa behovet av skydd, nämligen skyddet mot exploatering från förläggarnas sida? Detta har man lämnat alldeles utanför, och man gör i stället en lag-stiftning, som ytterligare gagnar förläggarna, men som icke ger författarna något som helst skydd mot förläggarna — det kan komma senare, om vi hinna knäcka den nöten, men nu skola vi antaga denna lag! Men jag vill härtill säga: är det meningen, att vi skola på den punkten skaffa författarna skydd, ja, låt oss då vänta med lagstiftningen, tills vi få dessa saker i ett sammanhang så att vi verkligen skydda författarna och icke enbart förläggarna.

Det har här talats många stora ord om att vårt internationella anseende bjuder oss att taga denna lag och att hela den civiliserade världens rättsåskådning står för oss som en pådrivande faktor i detta fall — jag kände mig ett slag under herr Petterssons tal som en förfärlig barbar utanför den civiliserade rättsåskådningen och naturligtvis utan internationellt anseende. Men jag tror i varje fall, att man icke skall taga de stora orden så hårt. Det finnes säkerligen icke anledning att antaga, att vårt internationella anseende skall lida så avsevärt på att vi låta Kungl. Maj:t eller andra vederbörande fundera ut en bättre lag, när vi ändock kunnat reda oss under nuvarande förhållanden, ända sedan den reviderade Bernkonventionen kom till stånd. Jag tror för min del icke alls, att saken ligger på det sättet, att vårt internationella anseende ute i den litterära världen lidit något egentligt avbräck härigenom, och jag tror icke, att det kommer att göra det heller. Jag har vid olika tillfällen träffat samman med en man i utlandet, som härvidlag hade särskilda intressen att tillgodose, därför att han stod som förmedlare av översättningar av engelsk litteratur till svenska, men jag har aldrig hört honom antyda, att den omständigheten, att vi icke biträtt den reviderade Bernkonventionen, förskaffat oss något ofördelaktigt läro eller givit oss något ofördelaktigt anseende. Däremot tycker jag med rätta, att man skulle få ett dåligt anseende, om man här stiftade en lag, som avser att »skydda tanken», som herr Hederstierna sade, och som gör det på det grundliga sättet, att folk icke får taga del av tankarna.

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.
(Forts.)

*Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.*

(Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Endast ett par ord till svar på några föregående talares anföranden.

Först vill jag säga, att det nog icke var min mening att göra gällande, att det var herr Hansson som förde fram tanken på ett skandinaviskt samarbete, utan endast att han antydningssvis redogjort för den tanke, som vice ordföranden i utskottet under diskussionen i första kammaren i det avseendet uttalat. Och likaså vill jag skydda mig mot den misstanken att jag skulle anse herr Hansson för en barbar. Det har ingalunda varit min mening att vare sig herr Hansson eller hans meningsfränder vore att anse som barbarer, utan vad jag ville säga var endast, att i händelse deras i all väkmening och av intresse för kulturen framställda förslag skulle vinna andra kammarens bifall, så skulle det i utlandet kunna framkalla den missuppfattningen, att vi icke vore riktigt så måna om civilisationen, som vi borde vara.

Vad citaträtten angår, så skall jag icke ytterligare upptaga tiden med att utveckla denna fråga. Jag vill bara säga, att de sakkunniga i sitt betänkande förklarar sin avsikt med bestämmelsen i 11 § vara att upprätthålla grundsatsen om allmän citatfrihet. Och vidare framhålles också, att vad som föreslås här är i sak oförändrat detsamma, som enligt gällande lag är stadgat. Det är således icke de sakkunnigas mening och icke heller utskottets att göra någon förändring i gällande lag på den punkten, och jag tror således, att tidningarna fortfarande skola vara fullt berättigade att referera föredrag. Det enda, som de icke skola äga rätt till, är det, som jag nämnde, nämligen att utge föredraget i sådan form, att det gör anspråk på att vara original — och säkerligen menar icke heller herr Hansson, att det vore riktigt.

Herr Möller sade visst, att det vore »ett enormt steg» att utsträcka rätten till översättningar ända till 30 år efter författarens död. I anledning härav vill jag i korthet nämna huru länge författarerätten varar i andra stater. I Spanien gäller denna rätt under författarens livstid och 80 år därefter; i Frankrike, Nederländerna, Portugal, Ungern, Finland och Ryssland: under författarnas livstid och 50 år därefter; i Schweiz, Tyskland, Österrike, Japan: under författarens livstid och 30 år därefter; i England: 25 år och under vissa förutsättningar ytterligare 25 år, d. v. s. 50 år; i Italien 40 år efter verkets offentliggörande och i vissa avseenden ytterligare 40 år; i Amerika 28 år efter verkets offentliggörande och under vissa förutsättningar ytterligare 28 år.

Det händer ju ganska lätt, att man under diskussionen gör sig skyldig till ett och annat överord, men få hava gjort det i så hög grad som herr Engberg, då han påstod, att de ekonomiska frukterna av den litterära verksamheten gå, icke till författarna utan till förläggarna. Herr Engberg får väl ändå medge, att de gå delvis till den ena och delvis till den andra gruppen. Herr Engberg ansåg också att det var en onödig brådska att nu yrka på anslutning till den reviderade Bernkonventionen. Häremot har ju redan herr Hederstierna erinrat, att den brådskan icke kan betraktas som så för-

färligt halsbrytande, då drygt 10 år förflutit sedan den reviderade Bernkonventionen ingicks.

Herr Engberg uppehöll sig vidare vid de ofantliga svårigheter, som skulle uppstå vid tillämpningen av skillnaden mellan begreppen tidningar och tidskrifter, och för att visa detta citerade han några rader ur de sakkunnigas betänkande, där de säga, att det är svårt att i lagen uppdraga någon bestämd gräns mellan dessa bägge begrepp. Det är alldeles riktigt, men herr Engberg glömde att citera vad de sakkunniga säga några rader ovanför, där det heter: »I praktiken lär det i regeln icke möta svårigheter att bestämma, till vilkendera gruppen en särskild periodisk skrift är att hänföra; för vissa gränfall torde dock tvekan kunna uppstå.»

Det är så på många andra områden, att det kan vara alldeles omöjligt att i lagen uppdraga fullkomligt bestämda gränser mellan olika fall och för alla olika förhållanden. Men just därför ha vid domstolarna, som i dylika fall skola giva en riktig tolkning, och det är ju icke otänkbart, att domstolarna finna en möjlighet att lösa även denna fråga.

Herr Branting tillvitade mig, att jag skulle krasst velat likställa äganderätt till en sko eller rock, eller vad det nu var, med en författares rätt till sitt verk. Det har jag icke gjort. Och jag kan icke underlåta att inlägga en bestämd gensaga mot en sådan karikatyr av mitt yttrande. Jag tror, att jag framhöll, att gent emot alla skäl, som tala för att man skyddar en författares, tonsättares och konstnärs arbete, finnas också sociala skäl, som kräva vissa inskränkningar i denna rätt, och dessa inskränkningar äro icke så få. Jag behöver icke räkna upp dem, ty i lagen finnes att läsa en lång rad av sådana inskränkningar. Jag misstänker, att herr Branting får svårt att i fråga om äganderätten uppleta motsvarande inskränkningar. När man nu erkänner, att författarerrätten måste lida åtskilliga inskränkningar med hänsyn till allmänhetens intresse och av sociala skäl, så ställer man sig icke på den ståndpunkten, att man sätter likhetstecken mellan författarrätt och äganderätt. Jag har i varje fall alldeles icke gjort det.

Även herr Branting uppehöll sig länge vid svårigheten att skilja mellan tidning och tidskrift, en svårighet, som jag för min del icke förnekar. Men när herr Branting, efter att ha uppehållit sig vid denna skillnad, anser, att man på grund av bl. a. denna svårighet måste föredraga regeringens förslag framför utskottets, har jag svårt att följa honom. Ty om herr Branting ser efter, så skall herr Branting finna, att just regeringsförslaget text har olika bestämmelser om eftertryck ur en tidning och eftertryck ur en tidskrift. Även om regeringsförslaget bleve antaget, skulle domstolarna således råkat ut för svårigheten att skilja mellan de båda begreppen.

Slutligen sade herr Branting, att jag och herr Hederstierna gjort oss skyldiga till en oriktighet, då vi påstått, att rena notiser som förekomma i en tidskrift, enligt utskottets förslag skulle få saklöst lånas av tidningar. I anledning härav vill jag meddela, att med hänsyn till den diskussion, som i dag på f. m. förekommit i för-

*Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

sta kammaren om den här saken, jag anmodat ordföranden hos de sakkunniga, doktor Himmelstrand, att yttra sig om den här saken. Jag hade visserligen min åsikt på förhand ganska klar, nämligen att det är tillåtet att klippa notiser ur en tidskrift även enligt utskottets förslag. Men jag ville förvissa mig om de sakkunnigas mening. Och den förklarades vara satt utom allt tvivel, att det enligt förslaget vore tillåtet att låna rena notiser ur en tidskrift. Skälet härtill är helt enkelt, att en notis icke är litterärt arbete, men lagen avser endast att skydda litterära och musikaliska verk.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga, att jag icke är övertygad av de talare, som här yrkat avslag, att utskottets ståndpunkt i fråga om denna lag är så felaktig, som dessa herrar velat göra gällande. Det ligger, enligt min uppfattning, en ofantligt stor överdrift i mångt och mycket av vad som sagts från dessa talares sida. Det kan icke vara riktigt, som herr Möller säger, att det här lagförslaget är ett attentat mot viktiga kulturintressen. Att man kan säga så, är beroende på, att detta lagförslag utsträcker skyddstiden för översättningar. Jag kan icke tro, att denna utsträckt skyddstid för översättningar kan verka på ett sådant sätt fördyrande, att det kan omöjliggöra eller försvåra för det svenska folket att få del av den utländska litteraturen, så att det kan vara berättigat att säga, att detta förslag riktar sig mot viktiga kulturintressen.

I fråga om § 14 har jag redan i mitt första anförande sagt, att jag erkänner, att vad tidskrifter beträffar, det kan uppstå vissa svårigheter. Den uppfattningen har jag haft hela tiden, fastän jag på skäl, som jag förut anförde, icke brytt mig om att i den delen reservera mig mot utskottets förslag.

När man hör herr Hansson i Stockholm tala, får man den uppfattningen, att han inte lägger största vikten vid, att litteraturen på grund av den utsträckt skyddstiden för översättningar kommer att bli fördyrad, utan han fäster största avseendet vid, att förläggarna komma att inhösta alldeles för mycket penningar. Ja, det är mycket möjligt, att de så komma att göra, och kanske vore bäst, om man kunde ordna det så, att varje författare bleve sin egen förläggare och att några andra förläggare icke funnes till. Då hade man kommit bort från att förläggarna tjäna för mycket penningar. Men detta kan, som förut sagts, icke ordnas i denna lag, utan det få vi se till att ordna på annat sätt.

Herr talman, jag har endast velat säga, att de skäl, som anförts i denna sak ha icke på mig verkat övertygande, utan jag ber att få vidhålla det yrkande, som jag förut framställt, nämligen om bifall till 1 § i lagförslaget.

Herr Branting: Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord med anledning av vad lagutskottets ärade ordförande yttrade.

För det första ber jag honom vara övertygad om att jag mycket

väl observerat, att han framhöll sociala synpunkter på denna fråga. Min replik i den punkten riktade sig icke så mycket mot honom utan fastmer mot hans medkämpe, herr Hederstierna, som syntes mig icke alls i sitt resonemang ta upp den synpunkten.

Men för övrigt begärde jag ordet egentligen med anledning av den upplysning, som lämnades av herr Jakob Pettersson, att det skulle meddelats honom från de sakkunnigas ordförande, byråchefen Himmelstrand, att han ansåg, att visst kunde man få ta notiser även ur tidskrifter och sådant. Men vi mena då olika saker med ordet notiser. Notisen, själva uppgiften om ett faktum, om ett årtal eller ett förhållande får man naturligtvis ta ur en bok eller var man vill, om man skriver om det på lämpligt sätt. Men däremot ett litet stycke, som man hittar i en tidskrift, en notorisk och klar tidskrift, som sålunda enligt terminologien icke är att betrakta såsom tidning, det får man icke utan vidare taga efter det förslag, utskottet kommit med. Man får lov att sörja för att skriva om det, så att man kan få med innehållet, men man får icke utan vidare begagna den text, som föreligger. Det måste jag betrakta och vidhålla såsom varande en mycket betänkelig inskränkning i pressens rörelsefrihet, i pressens frihet att på ett lätt och bekvämt sätt meddela upplysningar i skilda ämnen åt allmänheten.

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på avslag å berörda förslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om rätt till litterära och musikaliska verk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets förslag till nämnda §.

Sedan röstsedlarna avgivits samt en av dem blivit avlagd och förseglad, uppräknades sedlarna i vanlig ordning, och utvisade dessa 5^a ja och lika många nej. I följd härav öppnades den avlagda sedeln, vilken befanns innehålla ja; och hade kammaren alltså godkänt förevarande paragraf i utskottets förslag.

Härefter yttrade

Herr Tengdahl: Herr talman! Jag ber att få till proto-

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 24.

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

kollet antecknat, att det måtte varit något fel på voteringsklockorna, därför att en hel del riksdagsmän, som nödgats gå ned i matsalen för att få litet mat, vilket väl ej får anses förbjudet, ej hunno upp, förrän hela Stockholmsbänken hade ropats upp. Man brukar annars hinna upp i tid. Det kan ej vara rimligt, att riksdagsmännen mista sin rösträtt, därför att det är fel på voteringsklockorna.

Herr t a l m a n n e n: Jag anser mig pliktig att upplysa kam-
maren, att kallelse genom ringning även denna gång ägt rum å sam-
ma tid och i den ordning, som alltid sker vid alla voteringar.

2—13 §§.

Godkändes.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 14 § lyda sålunda:

14 §.

Tillåtet vare ock att i tidning eller tidskrift intaga ur annan tid-
ning eller tidskrift hämtad uppsats.

Vetenskapliga avhandlingar eller vittra verk må dock ej införas,
om förbehåll mot eftertryck blivit gjort vid deras början eller, där de
äro intagna i tidskrift, vid början av det eller de häften, vari de
förekomma. Vad nu är sagt om vetenskapliga avhandlingar och vitt-
ra verk gälle ock om andra uppsatser, så vida de äro av större om-
fång.

Då uppsats, i enlighet med vad nu tillåtits, intages i tidning eller
tidskrift, skall den nyttjade tidningens eller tidskriftens titel an-
givas.

Utskottet föreslog följande avfattning av paragrafen:

14 §.

Tillåtet vare ock att i tidning intaga ur annan tidning hämtad
artikel, så framt ej förbehåll mot eftertryck blivit gjort vid artikelns
början. Då artikel sålunda intages, skall den nyttjade tidningens titel
angivas, så ock författarens namn, där detta finnes vid artikeln ut-
satt.

Följetongromaner eller noveller må ej införas, ändå att sådant
förbehåll, som nyss sagts, icke blivit gjort.

Paragrafen föredrogs. Därefter yttrade:

Herr H a n s s o n i Stockholm: Herr talman! Med den utgång,
som första voteringen fått, återstår ju ingenting annat än att försöka
åtminstone på någon punkt få litet rim och reson i andra kammarens
beslut i kväll. Man måste ju säga, att den lagstiftning, som på detta
sätt kommer till, är i mycket hög grad en lagstiftning på Guds försyn.

Jag skall emellertid tillåta mig, herr talman, att beträffande

den paragraf, som gäller frågan om tidningars rätt att låna ur tidsskrifter, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)*

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! I anslutning till herr Hanssons yttrande och med instämmande i hans önskan, att vi måtte söka få litet rim och reson i den här lagstiftningen, skall jag be att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Till detta yrkande vill jag foga den särskilda motiveringen, att första kammaren antagit 14 § enligt Kungl. Maj:ts förslag för att tillgodose tidningspressens intressen. Nu har emellertid tidningspressen, genom sitt organ publicistklubben, efter att en längre tid ha gjort gällande, att den icke önskade någon ändring i nuvarande lagstiftning, vilken överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag, på sista tiden frånträtt denna ståndpunkt och förklarat sig kunna gå med på en sådan ändring i lagstiftningen beträffande den s. k. lånerätten, att tidningar icke vidare skulle ha befogenhet att utan vederbörligt tillstånd reproducera noveller och följetonger. Klubben har sålunda uttalat sin anslutning till den tanken, att Sverige på denna punkt skulle omfatta Parisdeklarationen av år 1896, som betecknar mellanstadiet mellan den gamla Bernkonventionen och den reviderade av år 1908. Om nu andra kammaren skulle bifalla utskottets förslag, så blir slutresultatet, icke, att utskottets förslag blir upphöjt till lag, utan så vitt jag kan se, att en sammanjämkning kommer till stånd mellan första kammarens beslut och andra kammarens. Och denna sammanjämkning måste väl då komma att ansluta sig till 1896 års konvention. Man skulle sålunda komma just till den ståndpunkt, som publicistklubben nu intager. Jag hemställer till herr Hansson själv, om inte detta är rim och reson.

Jag ber sålunda, herr talman, att, med syfte att i sammanjämkningen komma fram till 1896 års konvention, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag måste bekänna, att jag inte tror på de här sammanjämningsberäkningarna i detta fall. Det förefaller mig, att vad Kungl. Maj:t härvidlag föreslagit, är i jämförelse med utskottets förslag så väl motiverat, att man verkligen för en gångs skull kan hämta någon liten ledning av första kammarens beslut. Jag tror inte vi ha någon anledning att forcera fram en sammanjämkning, för att juristsynpunkterna skola få ställa till ytterligare oreda i denna sak.

Herr Pettersson i Södertälje: Jag skall be att få upplysa herr Hansson om att här visst inte är fråga om att »forcera fram» någon sammanjämkning, utan saken ligger helt enkelt så, att om andra kammaren godkänner utskottets förslag, så är utskottet grundlagsenligt skyldigt att söka sammanjämka de olika besluten. Vi veta ju för övrigt, att en dylik sammanjämkning förekommer nästan varje gång, som ett större lagförslag föreligger till antagande. Det finnes ej anledning att här tala om framhävande av »juristsynpunkter». Här

Ang. lag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk
m. m.
(Forts.)

är blott fråga om tillämpning av den sunda tanke som ligger till grund för den antydda grundlagsbestämmelsen, nämligen, att när ett förslag i huvudsak är antaget av bägge kamrarna, men skiljaktigheter mellan kamrarna föreligga i enstaka punkter, man skall söka jämka ihop dessa för att få ett resultat till stånd. Det synes mig alldeles påtagligt, att en sammanjämkning i detta fall logiskt måste leda till vad jag nyss nämnde, d. v. s. 1896 års Pariskonvention.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, dels ock på godkännande av paragrafen i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 14 § i förevarande förslag till lag om rätt till litterära och musikaliska verk i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets förslag till lydelse av nämnda §.

Voteringen utvisade 72 ja mot 42 nej, vadan kammaren godkänt paragrafen enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Överskriften till 1—14 §§; 15 och 16 §§.

Godkändes.

Härefter föredrogs 17 §; och yttrade därvid:

Herr Hansson i Stockholm: I första kammaren har herr Lindhagen vid föredragning av denna paragraf föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t om särskild lagstiftning beträffande förlagsrätten. I skrivelse, som av första kammaren bifallits, anhålles, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, i vad mån en särskild lagstiftning om förlagsrätt är av behovet påkallad såsom komplement till lagstiftningen om litterär äganderätt.

Jag anhåller att få framställa yrkande, att andra kammaren måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t göra samma hemställan.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Herr Hansson har föreslagit, att kammaren skulle besluta en skrivelse med begäran om lagstiftning angående förlagsrätten. Mot det yrkandet har

jag för min del intet att erinra. Det kan vara lämpligt, att de svåra och viktiga frågor, som sammanhånga med rättsförhållandet mellan förläggare och författare, bli föremål för särskild lagstiftning.

Jag ber således, herr talman, att få instämma i herr Hanssons yrkande.

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.
(Forts.)

Herr *Lindqvist* i Kosta instämde häruti.

Herr *Hederstierna*: Herr talman! I anslutning till vad jag redan yttrat under den föregående debatten, skall även jag be att få instämma i herr Hanssons yrkande.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna särskilda propositioner beslöt kammaren dels godkänna förevarande paragraf, dels ock bifalla det av herr Hansson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet.

18 och 19 §§; överskriften till 15—19 §§; 20—23 med tillhörande överskrift; 24—26 §§.

Godkändes.

Vid härpå skedd föredragning av 27 § begärdes ordet av

Herr *Pettersson* i Södertälje, som yttrade: Då kammaren nu bifallit den 14 §, sådan Kungl. Maj:t föreslagit den, lär därav följa, att kammaren beträffande 27 § bör bifalla Kungl. Maj:ts och icke utskottets förslag. Jag ber sålunda att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner i ämnet, godkändes paragrafen i dess av Kungl. Maj:ts föreslagna lydelse.

28 och 29 §§; överskriften till 24—29 §§; 30—32 §§ med tillhörande överskrift; ingressen; rubriken.

Godkändes.

Förslaget till lag om rätt till verk av bildande konst.

1 §.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att paragrafen skulle lyda sålunda:

1 §.

Enligt de här nedan givna bestämmelser skyddas rätten till verk av bildande konst, såsom teckning och annan grafisk konst, målar-konst, bildhuggarkonst samt byggnadskonst; dock att alster av konst-

Ang. lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m. hantverk och konstindustri icke äro föremål för skydd enligt denna lag.

I utskottets förslag hade åt paragrafen givits denna avfattning:

(Forts.)

1 §.

Enligt de här nedan givna bestämmelser skyddas rätten till verk av bildande konst, såsom teckning och annan grafisk konst, målar-konst, bildhuggarkonst, byggnadskonst samt konsthantverk och konst-industri.

Herr Lindqvist i Kosta hade i sin ovanberörda reservation yrkat, att paragrafen måtte erhålla den lydelse, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Paragrafen föredrogs, varpå

Herr Lindqvist i Kosta yttrade: Herr talman! Med hänvisning till min reservation och till det anförande, som jag hade i principdebatten om de tre lagförslag, som här föreligga, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan beträffande § 1 i denna lag och bifall till Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende. Jag vill säga, att jag anser denna sak så viktig, att jag kommer, om så skulle behövas, att begära votering för detta Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att ännu en gång få erinra om att såväl Kungl. Maj:t som kommerskollegium ansett försigtigheten bjuda, att man ej går så långt, som utskottet föreslagit.

Vidare anförde:

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Jag ber att helt kort få fästa kammarens uppmärksamhet på vad det skulle betyda, om kammaren i denna punkt skulle bifalla reservationen. Det innebär, att om en konsthantverkare under sitt arbete åstadkommer något, som verkligen är ett konstverk, så skall han ej åtnjuta samma skydd som en annan konstnär för sitt verk. Han skall betraktas som en andlig arbetare av lägre klass, som ej får åtnjuta skydd enligt denna lag. Jag föreställer mig, att detta ej kan vara förenligt med en demokratisk syn på denna fråga.

Jag ber sålunda, herr talman att, under återopande av vad jag yttrat i principdebatten, få yrka bifall till utskottets förslag i § 1.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag nödgas säga några ord till svar på vad utskottets ärade ordförande sade. Även om det kan vara riktigt, att det kan bli så, att en konsthantverkare icke skulle få det skydd, som kan anses vara berättigat, så ligger det en större fara i ett bifall till utskottets förslag, vilket kan medföra stora svårigheter för industrien.

Herr Lithander: Herr talman! Jag är också av den me-

ningen, att ett bifall till utskottets förslag skulle skapa ett osäkerhetstillstånd i mångt och mycket för industrien, och jag har särskilt fäst mig vid det förhållandet, att Sveriges industriförbund och övriga representanter för näringslivet, som tillfrågats, ävensom kommerskollegium hava tillrätt, att man går fram med en viss försiktighet här. Jag anser, att man har skyldighet att följa dem och icke gå fram här med denna av utskottet föreslagna paragraf, förrän saken litet grand mera blivit till sina verkningar prövad.

Jag ber därför, herr talman, att få förena mig i yrkandet om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på godkännande av paragrafen enligt Kungl. Maj:ts förslag; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om rätt till verk av bildande konst, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag till omfattning av nämnda §.

Omröstningen utföll med 38 ja, men 62 nej; och hade kammaren alltså godkänt paragrafen i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse.

Återstående delar av lagsförslaget.

Godkändes.

Förslaget till lag om rätt till fotografiska bilder.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagsförslagen.

§ 2.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändringar i och tillägg till lagen den 10 juli 1899 om skydd för vissa mönster och modeller ävensom i ämnet väckta mo-

Om ändring i lagen om skydd för vissa mönster och modeller.

*Ang. lag om rätt till litterära och musikalska verk m. m.
(Forts.)*

Om ändring
i lagen om
skydd för
vissa mönster
och modeller.

(Forts.)

Genom en den 11 oktober 1918 dagtecknad, till första lagutskottet hänvisad proposition, nr 5, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogad förslag till lag om ändringar i och tillägg till lagen den 10 juli 1899 om skydd för vissa mönster och modeller. Förslaget avsåg huvudsakligen, att mönsterskyddet, som för närvarande omfattade allenast metallindustrin, skulle utsträckas till att gälla jämväl träindustrin.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehått två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 108 inom första kammaren av herrar *Oscar Olsson* och *Wijk* samt nr 264 inom andra kammaren av herrar *Fast* och *Hansson* i Sölvesborg.

I den förra av dessa motioner hade föreslagits, att mönsterskyddet måtte utvidgas att omfatta förutom trä- och metallindustrin även glasindustri, porslins- och annan keramisk industri, stenindustrin, textilindustrin med undantag av vävnader, avsedda för beklädnadsartiklar, pappersindustrin (tapetindustri, grafisk industri m. m.) och läderindustrin.

Herrar *Fast* och *Hansson* i Sölvesborg hade i sin motion yrkat avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) förklara, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej kunnat av riksdagen bifallas; samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t ville efter förnyad utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till ny lagstiftning om mönsterskydd, byggd på den grundsatsen, att skyddet utsträcktes att omfatta industrien i allmänhet.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Pettersson* i Södertälje och *Rehn*, som hemställt,

1:o att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och

2:o att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga i övervägande, huruvida lagstiftningen angående mönsterskydd lämpligen skulle kunna utsträckas att omfatta industrien i allmänhet, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill ett sådant övervägande kunde föranleda; samt

av herrar *Lindqvist* i Kosta och *Thore*, som instämt i de av herrar *Pettersson* i Södertälje och *Rehn* framställda yrkanden.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman, mina herrar! I denna fråga ha meningarna inom utskottet delvis gått i sär. Man har

visserligen tämligen allmänt varit ense om att riksdagen borde skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om mönsterskyddets utsträckning till hela industrien, dock med någon liten nyans i fråga om skrivelsens formulering, i det att utskottets majoritet velat bestämt uttala sig för skyddets utsträckande, men fyra reservanter däremot mera försiktigt uttala sig om den saken.

*Om ändring
i lagen om
skydd för
vissa mönster
och modeller.
(Forts.)*

Däremot har man mera avgjort skilt sig i frågan, huruvida man på samma gång skall tillstyrka Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition om omedelbart utsträckande av mönsterskyddet till träindustrien. I den punkten har utskottsmajoriteten ansett, att man bör avslå Kungl. Maj:ts proposition, medan fyra reservanter från denna kammar, tillhörande alla de tre stora partierna, anse, att man bör bifalla den kungl. propositionen. Vi reservanter ha till stöd för den meningen uttalat, att när vi skriva och ifrågasätta skyddets utsträckande till industrien i dess helhet, så finns det icke några praktiska olägenheter av att på samma gång definitivt utsträcka skyddet till den industri, inom vilken meningarna tyckas vara i det närmaste ense om att mönster- och modellskydd bör införas.

Nu har visserligen däremot från utskottsmajoritetens sida invänts, att ett bifall till det kungl. förslaget skulle kunna föranleda, att den stora frågan förhalas. Vi reservanter äro icke rädda för det. Ty vi anse, att denna fråga ligger så gynnsamt genom de förarbeten, som äro gjorda, och genom de starka intressen, som skjuta på, att man icke behöver befara, att den skall stanna i sumpen, om också riksdagen nu bifaller förslaget om mönsterskydd för träindustrien.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr vice talmannen, som under herr Petterssons i Södertälje anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härpå ordet till

Herr Hederstierna, som yttrade: Vi ha ju alla, såsom utskottets ordförande anmärkte, varit av den åsikten, att här borde mönsterskyddet allmänt införas. Utskottet har principiellt ställt sig på den ståndpunkten, att en konsekvens av det skydd för tankars form, som har lämnats i de redan antagna lagarna, är att skyddet bör även utsträckas till dessa mönster och modeller. Man bör giva dem, som idka denna gren av andligt arbete, möjlighet att få ekonomisk ersättning för sitt arbete liksom andra tankearbetare, och genom att särskilt skydda detta arbete söker man därjämte få till stånd ett internationellt mönster- och modellskydd, som icke kan vara annat än synnerligen eftersträfvansvärt.

Vad som skilt oss åt är, huruvida man skall ställa sig på den ståndpunkten, att vi böra genomföra mönsterskydd samtidigt för alla hantverk och industrier samt icke gå vidare på den bana, man hittills beträtt, då man infört skydd endast för en industri i sänder. Utskottsmajoriteten har funnit det bäst att vänta och taga allt på en gång, under det att reservanterna däremot ha anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag och ansett riktigast vara, att när det nu

*Om ändring
i lagen om
skydd för
vissa mönster
och modeller.
(Försl.)*

föreligger ett förslag om skydd inom en viss industri, nämligen träindustrien eller egentligen möbelindustrien, så skulle det vara lämpligt taga det också. Skulle man nu stanna vid det och bara skydda mönster och modeller inom möbel- och träindustrien, så skulle, som motionärerna i första kammaren herrar Olsson och Wijk framhållit, Sverige, Finland och Island vara de enda europeiska kulturländer, där mönster med de i propositionen föreslagna undantagen icke åtnjuta rättsligt skydd, och detta förhållande kunde knappast anses värdigt en kulturstat av Sveriges rang. Sverige skulle därigenom visa sig vara ganska efterblivet.

Varför utskottsmajoriteten icke velat gå med på den kungl. propositionen, är naturligtvis, att den strider emot den princip, som utskottet ansett vara riktigast, nämligen att allt hantverk och all industri skola vara mönsterskyddade. Utskottet anser vidare, att skulle man slå in på den bog, Kungl. Maj:t gjort, så kommer man att förhåla den tidpunkt, då vi få allmänt mönsterskydd.

Och slutligen hava vi funnit, att när man vill draga in denna möbelindustri under mönsterskydd, så väcker det icke allmänt bifall inom den industriens målsmän. Meningarna äro tydligen delade även inom den industrien, huruvida den bör komma in under denna mönsterskyddslag. De motionärer inom denna kammare, som äro sakkunniga på området, ha bestämt opponerat sig emot att skydd införes just för deras industri. Utskottet har funnit det mycket förklarligt, att inom en sådan här industri, som plockas ut särskilt, det uppstår delade meningar, varför just de skola förbjudas att taga andras mönster, under det andra industrier icke bli utsatta för detta. Saken ställer sig helt annorlunda, om all industri får omfattas av detta mönsterskydd. Då böja de sig, därför att alla äro lika ställda.

Det är detta som gjort, att utskottet funnit det enda riktiga vara att begära av Kungl. Maj:t ett förslag till lag om mönsterskydd för industrien i allmänhet, icke som reservanterna dels föreslå att nu införa skydd för en viss industri och dels samtidigt anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida lagstiftningen angående mönsterskydd lämpligen må kunna utsträckas till industrien i allmänhet samt för riksdagen framlägga förslag till allmän mönsterskyddslag. Utskottet har ansett det vara bättre att låta det hela vila, tills ett sådant förslag framkommer, och på grund av den principiella ståndpunkt, som av oss funnits vara den riktigaste, ha vi icke ansett oss kunna tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde

Herr statsrådet Undén: Herr talman! I denna fråga är ju läget det, att det egentligen icke råder någon principiell olikhet i uppfattningarna, som framförts från skilda håll i utskottet och som kommit till uttryck i den kungl. propositionen. Kungl. Maj:t ut-

går från. att en mönsterskyddslag för hela industrien bör komma till stånd så småningom, men att man för närvarande på grund av den starka opposition, som kommit till synes från många håll, borde nöja sig med att utsträcka mönsterskyddet endast till den industri, där meningarna synas vara tämligen stadgade om önskvärdheten av dylikt skydd.

*Om ändring
i lagen om
skydd för
vissa mönster
och modeller.
(Forts.)*

Nu har utskottet i sin iver att så långt som möjligt utsträcka skyddet helt och hållet ärvarisat den kungl. propositionen. Jag har litet svårt att förstå bärligheten av utskottets argumentering. Det talas här om, att det från vissa håll inom träindustrien, där man icke önskar något sådant skydd, skulle ha rests motstånd mot detta förslag och att det vore lättare att lagstifta, om man toge med hela industrien. Men jag undrar, om man egentligen har anledning att inom denna industri känna sig illa berörd därav, att icke skyddet samtidigt utsträcker till alla industrier. Man bör ju, på grund av vad som framkommit rörande uppfattningen bland denna industris representanter, utgå från, att träindustrien i regel skulle finna sig ha gagn av detta skydd. Och läget beträffande denna industri förändras icke därigenom, att skyddet icke omfattar alla industrier.

Nu finnes det måhända inom denna industri en del, som anse, att skyddet är obehövt också där. Men jag tycker icke man från utskottets ståndpunkt kan åberopa deras uppfattning såsom argument, ty utskottet utgår ju från att skyddet bör utsträckas även till industrier, vars målsmän motsätta sig mönsterskydd.

Jag anser alltså, att det varit riktigast, om en lagstiftning, på sätt Kungl. Maj:t här föreslagit, hade kommit till stånd, ehuru uppenbarligen genom första kammarens beslut frågan nu har fallit.

Herr Fast: Herr talman! Jag skall icke med många ord förlänga debatten.

Jag har tillsammans med herr Hansson i Sölvesborg väckt en motion om avslag på Kungl. Maj:ts förslag i förevarande ärende, och utskottet har på så sätt gått oss till mötes, att det yrkat avslag på lagförslaget. Men samtidigt föreslår utskottet en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till ny lagstiftning om mönsterskydd, som skulle omfatta industrien i allmänhet. Jag vill säga för min del, att vi motionärer ha icke sett saken ur den synpunkten, att icke detta skydd borde komma till stånd, utan mera från den synpunkten, att det icke föreligger något som helst hållbart skäl för att utbryta en industri från de andra och tillämpa en lag för denna, som man icke vill tillämpa på andra. Jag tror, att om man vill gå riktigt till botten, måste man erkänna, att meningarna inom träindustrien äro så delade, att de icke motivera någon separat lagstiftning i förevarande avseende. Jag har icke sett i de yttranden, som avgivits, några verkligt vägande skäl för att man skulle vara i behov av denna mönsterskyddslag.

Det skulle vara åtskilligt mera att anföra i detta sammanhang, men jag anser den ståndpunkten vara så bärande, att man icke skall bryta loss en viss industri från dess sammanhang med

*Om ändring
i lagen om
skydd för
vissa mönster
och modeller.*

(Forts.)

andra industrier, och dessutom tillkommer den omständigheten, att jag tror, att tillfället nu är synnerligen ogynnsamt för att separat tillämpa en mönsterskyddslag för denna industri, då man kan säga, att den är i sådant läge, att den kräver större ansträngning, än man tidigare tänkt sig.

Med dessa utgångspunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Även jag skall fatta mig kort och endast yttra ett par ord.

När jag ställt mig på samma yrkande, som utskottets ärade ordförande, så är det därför, att jag icke funnit vare sig utskottets förslag till avslag på Kungl. Maj:ts framställning och ej heller motionärernas framställning vara av den art, att de sakligt motivera ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Som frågan ligger i utskottets förslag och i reservanternas yrkande, så är det en ganska väsentlig skillnad på dessa. Utskottsmajoriteten ställer sig på den ståndpunkten, att, utan hänsyn till vad industriens målsmän anse vara för industrien fördelaktigt, skall mönsterskyddet genomföras. Vi å vår sida ställa oss på den ståndpunkten, att allt efter som en industrigrens målsmän anse det behöfligt, bör sådant skydd införas, alltså med den industriens samtycke och icke däremot.

Såväl motionärernas motivering som de yttranden, som kommit från möbelindustrihåll tyda på, att inom denna industrigren äro meningarna så pass eniga, att man kan säga, att det stora flertalet inom denna industri anser sig ha behov och nytta av mönsterskydd. Jag vill bara erinra om vad motionärerna säga, vilka, såvitt jag fattat rätt, ha sysselsättning inom denna näring. De säga: »Oss synes dessa skäl vara allt för svaga, för att vidtaga en sådan åtgärd som att för endast en viss industri framskapa en lag, som, efter vårt sätt att se, ej har större befogenhet på detta område än på de från lagens tillämpning undantagna. Det uttalande som gjorts från Sveriges stol- och möbelindustriförbund kan knappast gälla som ett fullödigt uttalande för denna stora och vitt utbredda industri. Snarare synes det oss vara ett uttalande från det håll, där monopoliseringssträvandena kommit till praktiskt utförande.» Men — tillägga motionärerna, ehuru icke ordagrant — minst samma behov av skydd, som dessa monopolindustrier anse sig behöva, minst samma behov föreligger även för de små industrierna.

När man sammanställer detta, kan man icke få någon annan uppfattning än att denna industri kommit därhän, att man säkerligen kan vara med att genomföra ett mönsterskydd för densamma. Därför har jag för min del ansett, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del har varit befogat, och icke kunnat finna det vara skäl att gå på avslag, med den motivering, som utskottet anför.

På grund av vad jag nu anför, ber jag få instämma i det yrkande, som framställts av herr Pettersson i Söderälje.

Herr Hederstierna: Herr talman! Jag vill bara fästa kammarens uppmärksamhet på, att första kammaren redan tagit ut-

skottets förslag och således avslagit Kungl. Maj:ts proposition. Det lär således icke vara möjligt, att Kungl. Maj:ts förslag sammanjämningsvis kommer upp, utan den enda sammanjämkning, som kan anses komma i fråga, blir om skrivelsens innehåll, om det skall bli utskottets av första kammaren antagna förslag, där man verkligen bestämt begär en mönsterskyddslagstiftning, eller reservanternas förslag, som ifrågasätter, huruvida det skall bli någon sådan lagstiftning eller icke. Den enda sammanjämkning, som kan komma i fråga, blir således om skrivelsens innehåll. Skulle kammaren antaga reservanternas förslag, blir riksdagens sällning till de blivande mönsterskyddslagstiftningen betydligt försvagad.

Jag hemställer alltså om bifall till utskottets förslag.

*Om ändring
i lagen om
skydd för
vissa mönster
och modeller.*

(Forts.)

Herr F a s t: Herr talman! Endast ett par ord till herr Lindqvist i Kosta.

Han har nog läst litet fel innantill. Vi anse, att förslaget möjligen kan vara till gagn för monopolindustrien, men icke är till fördel för den mindre industrien, och ha härom sagt: »Denna industri, som här förnämligast kan komma i fråga, nämligen möbelindustrien, består dock till allra största delen av små fabriker, som säkerligen har lika stort behov av mönster och förebilder, som någon annan industri.» Jag har citerat detta, därför att jag därmed vill bevisa, att uttalanden för mönsterskyddet gjorts från den större industriens sida, under det att ett avgjort motstånd rests mot detsamma från den mindre industriens sida. Det föreligger sålunda icke något enhetligt krav i detta avseende från denna industrigren. Det har sålunda icke varit motiverat att framföra ett förslag om mönsterskydd inom träindustrien, ett förslag om vilket icke ens meningarna äro eniga inom den industri, det skulle gälla.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herrar Pettersson i Södertälje och Rehn avgivna, vid utlåtande fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Vidare upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

*Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.*

Genom en den 24 januari 1919 dagtecknad proposition, nr 39, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till be-

Ang. lag om handling förehåft följande i anledning därav väckta motioner, nämligen:

anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

inom första kammaren:

nr 133, av herr *Kaijser*; samt

inom andra kammaren:

nr 320, av herr *Persson* i Fritorp; och

nr 323, av herrar *Norman*, *Carlsson* i Solberga och *Bengtsson* i Kullen.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga vid punkten fogat förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor;

B. att ovanberörda motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Kaijser*; och

av herr *Hage*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Norman: Herr talman! Som motionär i denna fråga ber jag att trots den sena timmen få yttra några ord.

Barnmorskornas löneförmåner ha ju sedan gammalt varit synnerligen anspråkslösa. Enligt de uppgifter, som föreligga i den kungl. propositionen, eller åtminstone de uppgifter, som här finnas återopade som statistiskt material, förekommer det fortfarande löner på 200 kronor och därunder. I lagen den 13 juni 1908, vilken trädde i kraft den 1 jan. 1912 bestämdes att minimilönen för kommunalt anställd barnmorska skulle utgöra 300 kronor, vartill kom bostad och bränsle eller ersättning därför med högst 100 kronor. Genom 1917 års riksdagsbeslut höjdes denna minimilön till 400 kronor. I vissa fall hade dock enligt gällande lag kommun rätt att underskrida dessa lönebelopp. Till de sålunda fastställda lönebeloppen har under de sista åren även kommit av riksdagen och i viss mån av vederbörande kommuner beviljade krigstidstillägg.

Det är ju tydligt, att dessa löner tarva en ökning. Därom äro icke meningarna delade. Däremot äro meningarna delade om storleken, varmed ökningen skulle ske. Barnmorskeförbundet hemställde år 1914 om en höjning av minimilönen från 300 till 500 kronor jämte husrum och vedbrand samt två ålderstillägg å 50 och 100 kronor efter 5 resp. 10 års tjänstgöring. I ny framställning år 1917 hemställde barnmorskeförbundet, att minimilönen skulle höjas till 800 kronor och ålderstilläggen till 100 kronor vardera. Däremot

ifrågasattes icke någon höjning i förutvarande ersättning för bostad och bränsle, när detta icke utgår in natura.

Medicinalstyrelsen ställde sig i huvudsak på samma ståndpunkt och föreslog, att de kommunalt anställda barnmorskorna skulle tillförsäkras en grundavlönning å minst 800 kronor jämte två ålderstilllägg, vardera å 100 kronor efter fem respektive tio års väl vitsordad tjänstgöring, allt dock under förutsättning att de hava sin verksamhet inom distrikt, som med hänsyn till de lokala förhållandena kunna sägas giva barnmorskan tillräcklig sysselsättning. Enligt förslaget borde barnmorska därefter såsom hittills förses med tjänlig bostad och nödigt bränsle eller ock erhålla ersättning därför med lägst 250 kr. ävensom tillhandahållas alla för förlösningssbiträde erforderliga förbrukningsartiklar samt, där så lämpligen kunde ske, även telefon.

Kungl. Maj:t har emellertid i propositionen icke nöjt sig med att ställa sig på denna ståndpunkt utan föreslagit, att minimilönen skall utgå med 1,000 kronor, vartill skulle komma två ålderstilllägg på 100 kronor vardera samt bostad, bränsle och planteringsland in natura eller ersättning därför med minst 250 kronor. Detta innebär en sammanlagd ersättningssumma av minst 1,450 kr., ålderstilläggen inberäknade.

Nu har Kungl. Maj:t själv i propositionen sagt, att det kan icke sättas i fråga, att kommunerna skulle ensamma bära bördan av denna ökning i löneförmånerna. Det heter härom i propositionen: »Ett stort antal kommuner äro nämligen så tyngda av skulder och utgifter, att det icke torde kunna ifrågasättas att belasta kommunerna ensamma med utgifterna för en lönereglering för barnmorskorna.»

På rund härav föreslår Kungl. Maj:t, att de kostnader, som denna lönereglering drar med sig, skola delas mellan kommunerna, landstingen och staten. Enligt propositionen skulle med en grundlön av 1,000 kronor, vartill sedan skulle komma ålderstilläggen på sammanlagt 200 kronor och vilka staten skulle bekosta, staten bidra med 200, landstingen med 200 och kommunerna följaktligen med 600 kronor. Då härtill kommer, att ersättningen för naturaförmåner skulle höjas med 150 kronor från nuvarande minst 100 till minst 250 kronor, skulle det alltså bli en ökning av barnmorskedistriktets direkta utgifter med lägst 350 kronor eller från 500 kronor till 850 kronor.

Jag och mina medmotionärer ha nu framhållit, att detta utgör enligt vårt förmenande en väl kraftig ökning av löneförmånerna. Även landstingens bidrag och ökning av kommunernas förutan skulle barnmorskorna genom statens bidrag till lön och ålderstilllägg erhålla mer, än de själva begärde 1914. Visserligen är det sant, att ser man på beloppen i och för sig och räknar med kristidsförhållandena och de nuvarande abnorma levnadskostnaderna, så måste dessa belopp anses vara mycket blygsamma. Men den jämförelsen får man väl ändå icke använda, och för övrigt har det väl icke varit meningen, att barnmorskorna skulle existera uteslutande på denna lön. Man kan väl icke påräkna annat än att det i ett stort antal fall skall förekomma,

*Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.

(Forts.)

att förrättningarnas antal blir så ringa, att de icke ha full sysselsättning. Med ett antal förrättningar av endast t. ex. 15 eller därunder per år, som i vissa distrikt förekomma, är det givet, att de kunna ägnas g även åt annat arbete. Och det är att märka, att enligt bestämmelserna åtnjuter barnmorska för förrättningarna ersättning enligt taxa och fri kost. Rörande de inkomster, barnmorskorna på detta sätt erhålla, föreligger icke någon statistisk utredning, och jag kan för den skull icke säga, vartill de uppgå.

Därför kan man icke helt bygga på den kontanta lönen och säga, att dessa löneförmåner äro så ytterst små, att de måste i så hög grad utökas, att vederbörande kunna ex.stera ensamt på lönen.

Vi ha nu i motionen uttalat önskvärdheten av att kommunernas utgifter för barnmorskorna icke skulle behöva ökas. Och utskottet har såtillvida tillmötesgått vår hemställan, att det föreslagit grundlönen till 800 kronor, varav då staten skulle betala 200 kronor, landstingen 200 kronor och kommunerna 400 kronor d. v. s. samma belopp som nu. Utskottet har däremot gått med på ökningen av ersättningen för bostad och bränsle från nuvarande lägst 100 kronor till lägst 250 kronor, vilket alltså innebär en ökning av kommunernas utgifter för detta ändamål med minst 150 kronor.

Nu kan det ju sägas, att med hänsyn till nuvarande bostadspris och bränslekostnader är detta en rätt så blygsam ersättning. Men jag anser för min del, att det icke borde vara obligatoriskt, att ersättningen för bostad och bränsle skall under alla förhållanden utgå med lägst 250 kronor. Jag tror, att flertalet av denna kammars ledamöter ha den erfarenheten, att en stor del av barnmorskorna äro gifta. De äro gifta med lantbrukare, hantverkare, handlande o. s. v. De ha sålunda ändå bostad och bränsle, och jag har därför ansett, att den nuvarande ersättningen för dessa naturaförmåner eller 100 kronor skulle i vissa fall kunna vara tillfyllestgörande. Och några klagomål ha i det avseendet icke försports från de håll, om vilka jag äger kännedom. När det nu är så, att förhållandena äro tillfredsställande på många håll, så skulle det säkerligen väcka ont blod i åtskilliga kommuner, om här kommer en lagbestämmelse, som utan vidare föreskriver, att under alla omständigheter ersättningen för bostad och bränsle skall uppgå till minst 250 kronor. Och det har ju medicinalstyrelsen hårt tryckt på, att någon nedsättning i det ersättningsbeloppet icke får förekomma.

Jag vill på grund av vad jag anfört yrka, att i 4 § 1 mom. första punkten 250 kronor ändras till 100 kronor, d. v. s. att de nuvarande grunderna bibehållas.

Beträffande landstingens bidrag ha vi i motionen uttalat stark betänksamhet mot att pålägga landstingen, som det heter i propositionen, »en ny icke obetydlig utgift». Och en reservant inom utskottet har också framhållit: »Landstingen hava, så vitt jag kan finna, ej ned detta att göra. Landstingen böra, enligt mitt förmenande, endast utdebitera de utgifter, som landstingen besluta. Detta är landstings-skatte.»

Jag är därför också synnerligen betänksam mot att pålägga lands-

tingen denna börda, men då utskottet varit alldeles enigt på den punkten och första kammaren redan antagit detta förslag, så skall jag icke göra något yrkande.

Däremot förekommer här i utskottets förslag en annan sak, som påkallar en smula uppmärksamhet. Det heter här i 4 § 1 mom. — och det återkommer även i 6 § — att barnmorskan skall förses med bostad och bränsle, varjämte hon skall, »där så lämpligen kan ske, kostnadsfritt tillhandahållas telefon». Detta uttryck, »där så lämpligen kan ske», synes vara ett mycket svävande uttryck. Det finnes icke några riktlinjer givna för huru det skall tolkas. Och jag skulle vilja fråga utskottet, vad meningen med det är. Är det t. ex. lämpligt att införa telefon i barnmorskans bostad, där bostaden ligger intill telefonstationen, så att telefonen jämförelsevis lätt kan inledas i bostaden? Nej, så kan jag icke fatta saken. Är det vidare lämpligt att införa telefon, om barnmorskan har sin bostad i en större kyrkby eller ett stationssamhälle, där telefon inom ett begränsat område är tämligen spridd? Där gör sig behovet icke heller så gällande, ty de, som bo på några minuters avstånd från bostaden, kunna ju lätt rådgöra sig med henne vid personligt besök. Mig synes det lämpligt att införa telefon särskilt i de fall, då telefon är någotsånär allmänt spridd i barnmorskedistriktets utkanter och man har verkligt behov av att på detta sätt komma i snabb förbindelse med barnmorskebostaden. Med den föreslagna formuleringen kan mycket lätt uppstå tvist, om när det »lämpligen kan ske» att införa telefon i barnmorskebostaden. Det heter ju i förslaget, att om brist uppstår, skall denna avgöras av barnmorskestyrelsen och att mot dess beslut ej talan må föras.

Jag skulle också vilja fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att på landet telefonstationerna äro stängda under långa delar under dygnet, i regel från klockan 8 à 9 på aftonen till klockan 7 à 8 på morgonen. Stundom äro de stängda även mitt på dagen. Särskilt är det fallet på söndagarna. Detta förringar i viss mån värdet av telefon. Jag erkänner det stora värdet av att inleda telefon, där så lämpligen kan ske, men jag är alldeles övertygad om att, där förhållandena utvecklats sig därhän, att telefons indragande i barnmorskans bostad är av å orten rådande behov påkallat, där kommer detta att ordnas utan att något behöver skrivas därom i lagtexten, helst när det är skrivet i sådan form som här, så att det kan giva anledning till tvist och obehag.

Jag vill därför för min del yrka, att såväl i 4 § 1 mom. 2 punkt orden »samt, där så lämpligen kan ske, kostnadsfritt tillhandahållas telefon», som ock i 6 § första stycket orden »samt för telefon» må utgå.

På grund av den sena timmen skall jag icke längre uppehålla tiden. Annars hade det nog varit önskligt att litet närmare ingå på en granskning av en del andra punkter, som förtjäna att observeras.

Jag vill som sagt sammanfatta mina yrkanden till att i 4 § 1 mom. 250 kronor utbyttes mot 100 kronor och att i 4 och 6 §§ bestämmelserna om telefons införande må utgå.

Häruti instämde herr *Magnusson* i Tumhult.

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 24.

Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Det är uppenbart, att barnmorskekåren under en lång följd av år varit synnerligen svagt avlönad och att den kåren är förtjänst av att man nu går till att mera stadigvarande ordna dess ekonomiska förhållanden, så att barnmorskorna må komma i åtnjutande av en någotsånär skälig ersättning för sitt ansvarfulla och betydelsefulla arbete. Meningen med hela det föreliggande förslaget är att söka höja denna kår på ett sätt, som står i överensstämmelse med den moderna förlösningskonsten och även med den allmänna höjning av levnadsstandarden, som inträtt under den senare tiden. Det har ju också varit avsikten att genom att på detta sätt tillmäta deras löneförhöjningar det möjligt att utsträcka undervisningstiden, vilket är synnerligen önskvärt och nödigt för att bibringa dem den bästa möjliga och i överensstämmelse med tidens krav varande utbildningen. Det är svårt att tänka sig, att man skall kunna göra det, om de icke ha tillfälle att få en någorlunda anständig utkomst. Deras utbildning är givetvis ganska dyrbar. De skola därunder vistas här i Stockholm eller i Göteborg som bekant, och då måste de också kunna under den närmaste tiden, då de praktisera som barnmorskor, få tillfälle att amortera den skuld, som de för undervisningen iråkat. Det råder också stor brist på barnmorskor, särskilt i de övre delarna av landet, och det är svårt att hålla platserna besatta. Naturligtvis är det huvudsakligen av ekonomiska skäl, som barnmorskebanan blivit så litet lockande.

Barnmorskorna kunna också säkerligen utöva ett icke så litet inflytande ur den allmänna folkhälsans synpunkt, om deras utbildning och ställning blir sådan, att de ha tillfälle att jämväl under den första tiden efter ett barns tillkomst giva modern råd och anvisningar.

Nu har ju Kungl. Maj:t här föreslagit, att det skulle bli ett belopp av 1.000 kronor som minimilön samt två ålderstillägg på 100 kronor vardera efter respektive 5 och 10 år. För att lindra kommunernas utgifter i detta fall skulle ålderstilläggen betalas av staten och dessutom av lönen 200 kronor av landstinget samt 200 kronor av staten. Det blir således en sammanlagd utgift — om man räknar efter den högsta lönegraden — av 1.200 kronor i lön för en barnmorska, därav staten skulle betala 400 kronor och landstinget minst 200 kronor eller sammanlagt 600 kronor. Distriktet skulle alltså betala 600 kronor i stället för som nu 400 kronor; d. v. s. det blir en höjning med 200 kronor. Jag må verkligen säga, att denna höjning är ganska blygsam och att det förvånar mig, att man här på allvar icke blott anser detta belopp vara för högt utan även som herr Norman vill gå avsevärt därunder. Man bör observera, när vi tala om kommunerna, att det är meningen att åstadkomma distriktsindelning, så att de allra minsta kommunerna kunna sammanslås till ett distrikt för att därigenom lätta de ekonomiska bördorna. Det var icke många år sedan här i riksdagen en talare gav uttryck åt den önskan och den förhoppning, att staten skulle i någon mån bidraga till barnmorskornas avlöning, och jag föreställer mig, att

därest det då hade framkommit ett förslag som haft vida blygsammare dimensioner från statens sida och vida större anpart på kommunerna, skulle detta hava godtagits med stor tillfredsställelse. Jag biträder visserligen till fullo den uppfattningen, att där det är möjligt och lämpligt, bör staten söka väsentligt utjämna kommunernas utgifter. Men då bör det vara på större och viktigare områden och icke sådana här utgifter, som kommunerna säkerligen lätt kunna bära särskilt i betraktande av de förmåner, som detta medför för dem själva.

Nu har ju utskottet föreslagit, att i stället för dessa två hundra kronor, som avprutats på Kungl. Maj:ts förslag, skulle under kristiden utgå av statsmedel ett ytterligare belopp på 200 kronor. Utskottet säger: »Utskottet har därför stannat vid att föreslå en minimilön av 800 kronor, men har utskottet därvid förutsatt, att av statsmedel kommer att, så länge dyrtiden varar, i form av krigstidshjälp tillskjutas ett belopp motsvarande skillnaden mellan nämnda båda summor.» Det är ju faktiskt detsamma som att övervältra på staten ett ytterligare bidrag för detta ändamål, ett bidrag, som jag för min del icke anser behöver avlyftas från kommunerna, helst det är fråga om så små belopp. Det förefaller mig litet egendomligt, att utskottet formulerat sitt förslag så, som det gjort, och kommit till denna skillnad mellan 800 kronor och 1.000 kronor. Om nu staten, som vi hoppas, ganska snart kan skrida till en avveckling av kristidstilläggen genom en successiv nedskrivning av dem, så skulle barnmorskorna fortfarande vara berättigade att uppbära dessa 200 kronor, d. v. s. fullt kristiustillägg. Det kan väl icke vara ett fullt riktigt arrangemang.

Nu har herr Norman gått ändå längre i sparsamhet och yrkat, att ersättning för bostad, vedbrand och planteringsland skall sänkas från 250 till 100 kronor. Jag vet nu icke, huru pass stor betydelse denna fråga har ur synpunkten av att barnmorskorna skulle i allmänhet på landsbygden tillhandahållas bostad in natura. Jag vet, att på åtskilliga ställen har det ordnats med bostad, på andra betalas ersättning härför. Men att göra en nedsättning i sistnämnda belopp synes mig vara ganska opåkallat med hänsyn till nuvarande överallt rådande priser på bostäder och bränsle. Man måste dock säga, att ett belopp av 250 kronor för bostad och bränsle icke är oskäligt. Här har ju också Kungl. Maj:t föreslagit, att bostaden skulle bestå av minst 2 rum och kök, så att barnmorskan skulle ha tillfälle att ha ett rum ostört för sig, när hon varit ute på osträngande förrättningar. Detta är också i analogi med vad riksdagen har antagit för statstjänare, där man har utbytt systemet med 1 rum och kök till 2 rum och kök. Utskottet har nu, som sagt, nedsatt detta till 1 rum och kök. Det tycker jag är mindre nödvändigt. Men det är dock en sak av mindre betydelse, som jag icke skall fästa mig så mycket vid.

Nu yrkar som sagt herr Norman, att, när bostad ej lämnas in natura, ersättningen därför skall sänkas till 100 kronor samt också att bestämmelsen om fri telefon skall utgå ur förslaget. För min

*Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.*

(Forts.)

Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

del kan jag icke finna annat, än att, där så lämpligen kan ske, också telefon bör tillhandahållas barnmorska, och jag kan icke biträda herr Normans uppfattning, att detta skulle vara lämpligt, endast där telefon är alltmänt spridd även i *utkanterna* av distriktet. Det kan vara lika brådskande fall även i mera bebyggda och centrala trakter.

Herr Norman anmärkte på att uttrycket i sammanhang med telefonstadgandet »där så lämpligen kan ske» skulle vara svävande; och det är det naturligtvis. Men det användes i olika författningar, när man icke absolut vill binda sig för en skyldighet, som kanske i ett eller annat fall knappast kan effektueras. Här är det ju barnmorskestyrelsen, som är en hela länets förtroendenämnd och som utses av landstinget med förste provinsialläkaren som ordförande, som får tolka detta. Och jag föreställer mig, att det icke skall möta några svårigheter.

Nu säger herr Norman, att han är övertygad om att det nog skall bli telefon ändå, där det är lämpligt. Ja, det är ju möjligt, att det blir så i åtskilliga trakter av landet. Men jag vågar uttala mitt tvivel om, att, om herr Norman får rå i en socken, telefonfrågan alltid kommer att där lösas på ett för barnmorskan tillfredsställande sätt.

Herr Norman talade även om att barnmorskorna för det mesta äro gifta och alltså ha bostad, som ej kommunen tillhandahållit, till följd varav bostadsersättningen skulle kunna sättas lägre. De äro gifta med handlande och jordbrukare o. s. v., sade herr Norman. Ja, men vi ha ju i allmänhet icke plägat göra någon skillnad på gifta och ogifta, när vi tillmäta löner och förmåner. Det har varit fallet, då det varit fråga om kristidshjälp, men icke annars. Och jag vet icke, varför man särskilt skulle införa det här. Det är ju tydligt, att i de mindre distrikten barnmorskorna icke få full sysselsättning, men det är också så, att de få stå till tjänst natt och dag. De kunna icke i förväg veta, när de bli tillkallade, och de kunna därför knappast ägna sig åt något mera inkomstgivande arbete annat än möjligen något handarbete eller hushållsarbete. Jag tror således icke, att de kunna bereda sig någon nämnvärd extra arbetsförtjänst.

Och vad taxorna beträffar samt vad de kunna giva, så innehåller ju medicinalstyrelsens utredning vissa siffror. Jag kan icke minnas dem nu, och jag har icke tillgång till betänkandet. Men de äro mycket blygsamma. Jag tror, att de i få fall överstiga 100 kronor per år på landsbygden. För övrigt kunna ju kommunerna genom att sätta taxan låg trygga, att de medellösa barnaföderskorna kunna för minsta möjliga uppoffring anlita barnmorskan och att över huvud förlossningshjälpen blir litet kostsam. Om vi tänka på att småskollärarinnorna äro uppe i en lön av 1,650 kronor, om jag icke missminner mig, så tycker jag att de belopp, som här äro föreslagna, äro ganska blygsamma i fråga om en kår som barnmorskekåren, vilken under lång tid haft svårigheter och nära nog lidit nöd på många håll. Och om vi tänka på den svåra rekryteringen i vissa

trakter samt vidare de blygsamma fordringar, som de själva kommit med i sina här åberopade framställningar både 1914 och 1917, så tycker jag, att det är icke något annat än ganska riktigt, att riksdagen nu i betraktande av de ökade levnadsomkostnaderna och i betraktande av vikten av att i någon mån höja barnmorskekårens standard, biträder Kungl. Maj:ts förslag.

Jag får därför för min del yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i 4 §, i avseende å lönebeloppet och i avseende å ersättning för bostad och bränsle.

*Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)*

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få intyga, att utskottet har nedlagt synnerligen mycket arbete på denna proposition. Det har varit mycket långa sammanträden och debatter, och saken har ventilerats från många olika utgångspunkter. Det har nämligen befunnits, när man tittat litet närmare på saken, som först tycktes vara en ganska enkel fråga, att den har invecklats ganska betydligt. Och man kom till olika uppfattningar, fastän man till slut inom utskottet delvis lyckades sammanjämka de olika uppfattningarna.

För min del har jag dock tillåtit mig anteckna en reservation vid detta utskottsutlåtande, och den reservationen skulle innebära, att jag skulle vilja yrka bifall till herr Kaijsers reservation. Jag finner nämligen det här systemet att lägga kostnaderna för detta, såsom här ifrågasättes, på tre olika institutioner ganska litet tilltalande. Det är ju nämligen meningen att lägga en del av kostnaderna på kommunerna, en del på landstingen och en del på staten. Man måste väl erkänna, att det är ett ganska plottrigt system, och att det kommer att medföra kolossalt mycket avräkningar och besvär mellan de olika institutionerna när man skall dela upp dessa summor, som dock icke äro så synnerligen stora, på inte mindre än tre institutioner. Från den utgångspunkten får jag säga, att jag tycker, att det skulle vara bättre, om man kunde lägga anslaget utslutande på en av dessa institutioner, till exempel på staten.

Nu har visserligen herr civilministern varit inne på den tankegången, men avisat densamma och sagt, att sådana här små utgifter skall man icke lägga på staten. Men jag för min del får därvidlag säga, att det är ju till och med lättare att lägga små summor på staten än att lägga stora summor på staten. Och så vinner man ju i alla fall med detta, att man åstadkommer en utjämning av utgifterna. Jag skulle i detta sammanhang vilja säga, att jag tycker, att det skulle vara lämpligt att befria åtminstone landstingen från dessa utgifter. Det är i alla fall ett riktigt påstående detta, att det är naturligt, att på landstinget skola läggas sådana utgifter, som landstinget självt får besluta om.

Från den utgångspunkten har jag för min del hållit på herr Kaijsers linje. Men nu är förhållandet det, att herr Kaijsers beklagligtvis varit förhindrad att i första kammaren uppräda till förmån för sin reservation. Det har inte alls gjorts något sådant yrkande i första kammaren, och saken har över huvud taget icke på

Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

något sätt ventilerats. Under sådana förhållanden och då jag särskilt på en punkt i reservationen icke riktigt överenssämmer med herr Kaijser, så skall jag icke tillåta mig att göra något yrkande om ändring i det nu föreliggande förslaget. Men jag skall i alla fall be att få säga några ord angående vissa punkter i förslaget.

Jag vill då först nämna något angående bostadsförmäner. Här har man nu inom utskottet prutat ned förslaget. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle bostaden för barnmorska utgöra två rum och kök, men utskottet har prutat ned detta till ett rum och kök såsom minimum. Jag får för min del säga, att jag var mycket ovillig att gå med på denna nedprutning, och jag är det fortfarande. Då jag böjde mig för denna nedprutning, så var det därför, att det inom utskottet upplystes, att inom vissa kommuner hade man skaffat sig sådana här barnmorskebostäder, och att de voro inrättade med ett rum och kök. Det påstods, att detta icke alls var någonting ovanligt utan att det var ett ganska stort antal kommuner, som redan ordnat saken på det sättet. Detta var ju verkligen ett skäl, som hade en viss resonans, tyckte jag. Och under sådana förhållanden tyckte jag, att man var nödsakad att gå med härpå. Det skulle dock vara litet hårt att nu strax efter lagens trädande i kraft tvinga dessa kommuner att antingen bygga till ett rum och alltså åstadkomma en lägenhet på två rum och kök eller också betala konstant ersättning för bostaden med en summa i ett för allt. Men då jag gått med på detta, så är det under uttalande av den förmodan — och jag tror, att en stor del av utskottets medlemmar ha samma uppfattning — att den här bestämmelsen skall tolkas på det sättet, att man bör helst ge barnmorskan två rum och kök, där det är möjligt, och inskränka bostaden till ett rum och kök endast i sådana fall, då man verkligen inom kommunen redan har byggt en lägenhet på ett rum och kök, eller i sådana fall, då det är alldeles omöjligt att inom kommunen få tag i en passande och lämpligt belägen bostad på två rum och kök.

Sedan skulle jag också vilja säga några ord angående själva lönefrågan. I den frågan stodo, kan man säga, två åsikter emot varandra inom utskottet. Det var vissa förhållanden, som åstadkommo, att det icke kunde riktigt konstateras, hur majoriteten låg. Men jag har en känsla av, att det verkligen var majoritet inom utskottet för en lön av 1,000 kronor. Det var emellertid, som sagt, vissa saker, som gjorde, att det blev bestämt på detta sätt. Inom utskottet funnos sålunda två uppfattningar. Den ena ville ha en lön av 800 kronor och den andra en lön av 1,000 kronor. Då hi tade man på inom detta mycket intelligenta andra lagutskott att sammanjämka de olika meningarna på det sättet, att bägge parterna fingo rätt. Det blev både 800 och 1,000, om man tittar närmare på saken. Ty grundlönen föreslås till 800 kronor — och sålunda fingo de, som gjort gällande, att lönen borde vara 800 kronor, rätt på sitt sätt. Men de, som ville ha lönen fastställd till 1,000 kronor, fingo också rätt på sitt sätt, ty till dessa 800 kronor är det ju meningen, att barnmorskorna skola få 200 kronor i krigstidsstillägg, varigenom lönen ju kommer att uppgå till 1,000 kronor. Det är detta, som ligger till grund för

denna anordning av saken, och för min del tror jag, att om vi nu ganska snart skulle finna det lämpligt att ge barnmorskorna en lön av 1,000 kronor, så skulle det väl icke vara så svårt att vid en kommande riksdag ändra detta så, att detta krigstidstillägg på 200 kronor förändras till ordinarie lön, så att barnmorskorna även för framtiden få behålla en lön av 1,000 kronor.

Jag vill i detta sammanhang säga, att det väl inte kommer att bli så svårt att anskaffa dessa summor. Herr civilministern var ju inne på den frågan och tyckte, att man icke borde lägga på staten sådana utgifter som dessa. Det är emellertid så, att dessa 200 kronor, som skola utgå i krigstidstillägg, kunna upptagas på 1920 års tilläggsstat. Man kan alltså lägga fram förslag härom till nästa riksdag, och man kan sålunda antaga, att det skall bli möjligt att utan att belasta den nu föreliggande budgeten åstadkomma, att barnmorskorna få ett sammanlagt avlöningsbelopp av 1,000 kronor.

Jag vill också säga, att jag kan för min del icke vara med om den uppfattning, som herr Norman i Läckeby gjorde sig till tolk för, nämligen att en gift barnmorska borde ha mindre betalt än en ogift. Jag tror för min del, att om man skall gå den vägen, så bör man väl slå fast den principen för alla gifta kvinnliga statstjänare. Det finns väl ingen anledning att slå fast den principen endast för barnmorskorna. Det föreligger alltså icke någon anledning att gå den vägen.

Jag för min del hade alltså, herr talman, nog gärna sett, att man hade kunnat få igenom ett förslag, som hade legat litet annorlunda, som hade lagt mera av dessa bördor på staten och som särskilt hade befriat landstingen från dessa ånslag. Men som saken nu utvecklats sig och då det icke torde finnas några möjligheter att verkligen åstadkomma ett beslut i sådan riktning, så skall jag be att få yrka bifall till § 1 i det föreliggande förslaget.

Herr Anderson i Knapasjö: Herr talman! Den kår befattningshavare, vars löner riksdagen nu går att reglera och förbättra, har i alla tider varit synnerligen vanlottad i fråga om sina löneförmåner. Det är endast få år, sedan lönen utgjorde endast 300 kronor plus 100 kronor för bostad och vedbrand. Det är ju ett ofantligt ringa belopp. Under senare tiden har riksdagen ju beslutat en ökning av lönen på 100 kronor, och därjämte ha även dessa befattningshavare fått något dyrtidstillägg liksom samtliga befattningshavare i riket. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att denna kår skall ha en lön av 1,000 kronor jämte bostad och vedbrand. Utskottet har emellertid prutat ned denna summa till 800 kronor. Jag förstår så innerligen väl utskottets mening och goda tanke, då utskottet inte velat strandsätta kommunerna, som många gånger ha ganska stora kommunalskatter, och denna nedprutning skulle då komma kommunerna tillgodo. Men jag undrar, om det inte är en misskattad sparsamhet att i detta fall söka pruta ned lönerna för dessa befattningshavare till förmån för kommunerna. Om man jämför barnmorskornas löner med lönerna för den tjänstekår, som man när-

Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

mast torde kunna jämföra dem med, nämligen småskollärarynnorna, så bli barnmorskornas löner i alla fall betydligt mindre än dessas, även om nu riksdagen tager Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Norman pekade på, att barnmorskorna skulle kunna ut-
rätta så mycket arbete till sitt förvärv vid sidan av sin befattning.
Jag undrar, om så verkligen är förhållandet. En lärarinna har sin
arbetstid begränsad både till vissa månader under året och till vissa
timmar under dagens lopp. En barnmorska däremot måste stå färdig
varenda timme hela året. Till och med i midnattens mörka
timme måste hon vara färdig att gå ut i köld och svårt väder. Hon
kan nog därför icke ha något arbete vid sidan av sin befattning, av
vilket hon kan göra sig någon synnerligt stor förtjänst. Och så är
det en annan sak, nämligen den, att hon kan icke taga vilket arbete
som helst, därför att hon ovillkorligen måste vårda sina händer för
sin yrkesutövnings skull. Jag tror, att hur man ser saken, så finns
det skäl att gå med på Kungl. Maj:ts proposition i detta fall och
icke följa utskottet i den nedprutning, som utskottet velat göra.

Jag undrar, om inte barnmorskedistriktet eller kommunerna
böra tänka på att göra så mycket för de personer, till vilka de läm-
na sina anförvanter just i det mest kritiska ögonblicket i världen,
då både kvinnans och barnets liv hänger så att säga på ett hår, att
dessa personer icke behöva lida alltför mycket av brödbekymmer.
Deras lynne sättes ju många gånger på hårda prov i de viktiga
ögonblicken, och man måste då se till, att de få det lugn, som de
behöva, och att detta icke störes av näringsbekymmer, utan att de
äro åtminstone tämligen fria från sådana. Och den, som i våra da-
gar skall leva vare sig på 800 kronor eller på 1,000 kronor, blir nog
i alla händelser knappast fri från sådana näringsbekymmer.

Jag vill med dessa ord yrka att i överensstämmelse med Kungl.
Maj:ts förslag distriktsbarnmorskas avlöning bestämmes till 1,000
kronor. Jag tror att andra kammaren gör klokt i att följa den
linjen.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Om det
berättigade i en synnerligen kraftig ökning av barnmorskornas lö-
ner tyckas alla vara eniga, och det såväl med hänsyn till barnmor-
skekårens nuvarande läge som med tanke på behövligheten av en
högre kvalificerad kår än den, som för närvarande finnes. En så-
dan önskan har gjort sig gällande främst inom kåren själv, men
också inom medicinalstyrelsen. I dessa kretsar äro alla eniga.

Det gäller, vilket belopp man skall gå till och varifrån man
skall taga pengarna. Herr Hage, som antecknat sig som reservant
vid förevarande utlåtande, slutade visserligen med ett yrkande om
bifall till utskottets hemställan, men han angav, att han för sin del
hyste sympatier för den reservation, som är avgiven av herr Kaij-
ser, ehuru han avstod från att yrka bifall till densamma, då herr
Kaijser själv icke varit i tillfälle att göra det i första kammaren.
Jag vill då påpeka, att denna reservation stannat vid en lön av 800
kronor; den lägger av dessa 600 kronor på kommunen, således en

ökning för kommunen, och de övriga 200 på staten. Det blir således även i detta fall endast landstinget, som erhåller en befrälsning.

För min del kan jag icke finna den omständigheten, att man lagt en viss del på landstinget, vara så olämplig. Genom den organisation, som är skapad, kommer överinseendet över barnmorskewäsendet att ligga i en styrelse, som till största delen tillsättes av landstinget. Två medlemmar tillsätts nämligen av landstinget, därtill kommer förste provinsialläkaren. Under sådana omständigheter synes det mig vara mycket berättigat, att även landstingen deltaga i denna kostnad. Det område, som nu lägges till landstingen är ett område som står i nära släktskap med de många uppgifter på sjukvårdens område, som landstingen redan ha att befatta sig med. Det är sant, att landstingets uppgifter och de bördor, som läggas på detsamma, bli tyngre för varje år, och att därför en viss försiktighet får göra sig gällande, när man lägger bördor på landstinget. Men jag tror, att för den åtgärd, det här gäller, det finnes ett avgjort berättigande. Det är i varje fall mera berättigat att vidtaga den än att ytterligare lägga på kommunerna en börda. Bördan blir nämligen i viss mån utjämnad, därigenom att den lägges på landstinget.

Herr Hage yttrade, att man icke bör lägga detta på landstingen utan gå på herr Kaijsers linje. Det tror jag är fullkomligt felaktigt. Nu har herr statsrådet önskat, att kammaren skulle gå på Kungl. Maj:ts förslag, och ett direkt yrkande i denna riktning har framkommit från den föregående ärade talaren. Ja, jag kan försäkra kammaren, att i den händelse jag ej trodde, att barnmorskorna skulle komma i ungefär lika god ställning genom utskottets förslag som genom Kungl. Maj:ts, jag icke skulle ha underlåtit att anteckna en reservation till detta utlåtande, men som läget för närvarande är, tror jag att det ur barnmorskornas egen synpunkt är tämligen likgiltigt, vilket förslag som antages. Däremot är det ur kommunernas synpunkt avgjort att föredraga, att man går på utskottets förslag och icke antager Kungl. Maj:ts.

Det är sant, att utgifterna kanske här för många kommuner icke ökas så avsevärt, men det gäller att se till, hur man nu ökar utgifterna för kommunerna. Jag har varit i tillfälle att taga rätt noggrant del av hur våra kommunala bördor hava ökats under kristiden, och det är verkligen ganska oroväckande att se, hur kommunalskatten i de olika kommunerna ofantligt kraftigt ökats. Under dessa tider får man iakttaga en ganska långt gående försiktighet, även när man pålägger, som det kan tyckas, tämligen obetydliga bördor. Det har varit en anledning till att jag, då icke min första tanke hade framgång, den tanken nämligen att få dessa 200 kronor, varom det tvistats, direkt genom ökat statsunderstöd, kunnat gå med på denna anordning, varigenom man begärde ett krigstidstillägg på 200 kronor och nöjde sig med en lön på 800 kronor.

Nu säger herr statsrådet, att han anser denna åtgärd egendomlig, ty man finge beräkna, att man snart kunde få avveckla krigstidstilläggen. Ja, kan man verkligen vara så optimistisk i detta av-

*Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.*

(Forts.)

Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

seende? Man får väl ändå betänka, att ett sådant avvecklande endast kan ske i samband med en återgång till ungefärligen det prisläge, som fanns före krigsutbrottet. Jag tror nog, att den tjänstekår, som vi nu tala om, skulle vara beiäten, om ett sådant prisläge återkomme. Då skulle den lön, den begärde 1917, kunna anses vara tillräcklig. Det sannolika är väl, att krigstidstilläggen komma att få avvecklas genom någon slags löneroglering, varigenom reallönerna bli ungefär sådana, som de voro vid utgångsläget d. v. s. vid krigsutbrottet. Då återkommer givetvis även denna fråga, och jag tror, att den då skall kunna få en lycklig lösning. Då ha vi kanske en församling här, en riksdag, i vilken alla dessa synpunkter, som framförts i Kungl. Maj:ts förslag, bli i högre grad beaktade, än som i nuvarande situation varit möjligt. Jag tror därför, att ur barnmorskornas synpunkt man icke har anledning att känna sig illa behandlad av utskottet. De, som skulle ha anledning att gå emot detsamma, skulle vara de, som anse, att man bör lägga mer på kommunerna och mindre på staten. Då jag icke intager den ställningen, framgår därav, att enligt min uppfattning ett bifall till utskottets förslag är berättigat och önskvärt.

Nu har på förmiddagen första kammaren biträtt utskottets förslag. Skulle nu denna kammare gå på Kungl. Maj:ts förslag, skulle en sammanjämkning leda därtill, att det skulle bli en lön på 900 kronor. Hur det då skall gå med krigstidstillägget, kan jag icke säga. Jag vet icke, om det skall sväva i luften eller hur det skall gå. Jag tror, att situationen då kan bli sämre eller åtminstone osäkrare för dem, man här vill gynna.

Jag skall sedan be att få säga några ord om de anmärkningar, som gjorts av den förste talaren, anmärkningar, som förefalla mig vara mycket oberättigade. Han ansåg, att man skulle sätta ersättningen för de naturaförmåner, bostad och bränsle, som skola utgå, icke till 250 kronor utan till 100 kronor. Först ett ord rörande denna förändring från två rum och kök till ett rum och kök. Jag vill i likhet med herr Hage påpeka, att vad som här förekommer är en bestämmelse angående en minimibostad och att det sålunda för varje distrikt finns möjlighet att lämna en större bostad. Inskränkningen har särskilt framkommit på grund av den uppgift, som lämnats, vilken även herr Hage påpekade, att man på åtskilliga ställen har ordnat med bostäder, vilkas ändring nu skulle föranleda stora kostnader. Även en annan synpunkt har framkommit, som i viss mån är berättigad, jag menar den jämförelse, som gjorts med småskollärarynorna. Det har i den kungl. propositionen gjorts en jämförelse mellan den lön, som utgår till småskollärarynorna och den som skulle utgå till barnmorska. Kungl. Maj:t har tagit denna jämförelse till stöd för den höjning av lönen Kungl. Maj:t föreslagit. På grund därav hava vi ansett, att en jämförelse skulle vara berättigad även i avseende å naturaförmåner, och småskollärarynorna ha ej mer än 1 rum och kök. I varje fall, med de kostnader för bostad och bränsle, som nu finnas, är det väl absolut orimligt att sänka denna siffra från 250 till 100. Det normala är, att natura-

förmånerna skola utgå. Då bör man icke göra det lockande för kommunerna att komma ifrån med en ringa penning i kontanter. Vi hava inom utskottet menat, att avgörandet av tvistigheter härvidlag skulle läggas hos barnmorskestyrelsen. Om tvistigheter kunna uppstå, bli de sålunda där avgjorda. Om en bostad, som fullt uppfyller alla betingelser, ställes till förfogande, kan jag för min del ej finna, att det kan åligga distriktet någon skyldighet att utbyta denna mot en ersättning av omnämnd storlek även i händelse anspråk skulle ställas på sådan.

Vad sedan telefonfrågan beträffar, har ju redan från statsrådsbänken lämnats svar med all den effektivitet, som varit önskvärd. Var och en torde väl inse, att det här är ett intresse i främsta rummet för distriktet och icke för barnmorskan, och att lämplighetsfrågan får avgöras såväl med hänsyn till de kostnader, som därmed äro förenade, som den nytta, vilken därmed kan beredas distriktet, på grund av de olika omständigheter, som därvid kunna göra sig gällande.

Jag tror, att med den motivering, förslaget har erhållit, det i detta avseende även är tillfyllest, och jag ber att med detta, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Herr talman, mina herrar! Först en replik till den siste ärade talaren, som ville lägga i min mun det yttrandet, att ersättning för bostad och bränsle bör sättas till 100 kronor. Då jag velat, att den gamla bestämmelsen skall stå kvar, har jag icke därmed velat uttrycka, att ersättningen *skall* utgå med 100 kronor, men jag framhöll ju, att det kan finnas sådana fall, där det är önskligt, att det inte är bestämt föreskrivet, att ersättningen skall utgöra minst 250 kronor. Det finns sådana skäl, som jag också anförde, då förhållandena tala för att den ersättning, som nu utgår, är tillräcklig; och då förhållandena tala för, att den icke är tillräcklig, kommer givetvis skälig ökning att ske.

En föregående talare, herr Anderson i Knäpsjö, talade om att det var en missriktad sparsamhet, som jag givit uttryck åt, och han gjorde en jämförelse mellan småskollärarinnornas och barnmorskornas löneförmåner. Jag har bemött detta redan i mitt första anförande och pekar i min motion på den saken, då jag framhållit, att man icke enbart får jämföra de kontanta löneförmånerna, utan man får till barnmorskornas löneinkomster lägga ersättningarna för utförda förrättningar jämte fri kost. Dessa ersättningar, fast man icke har uppgifter på, till vilka summor pr år dessa uppgå till, kunna uppgå till icke så obetydliga belopp. Det har inte varit av någon som helst önskan att komma barnmorskornas ekonomiska förmåner till livs, som jag här uppträtt. Jag anser tvärtom, att deras uppgifter äro mycket viktiga och kräva tillräcklig ersättning. Men jag framhöll, och jag påpekar än en gång, att barnmorskorna ännu så sent som 1914 begärde en grundlön av ej mera än 500 kronor, och 1917 nöjde man sig trots trycket av kristiden med det förslag, till

Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.

(Forts.)

vilket utskottet nu kommit i fråga om grundlön och ålderstillägg men i fråga om ersättning för bostad och bränsle, det belopp till vilket jag yrkar bifall.

Herr statsrådet uttalade sin förundran över att nedprutning gjorts å det belopp Kungl. Maj:t begärt. Då det i den kungl. propositionen sid. 33 står: »Med de avlöningsförmåner, som barnmorska enligt ovan angivna grunder skulle tillförsäkras, synes under nu rådande dyrtid några särskilda krigstidstillägg från statens eller landstingets sida icke böra ifrågasättas», anser jag mig ha anledning fråga, om det kan vara lämpligt, att under en exceptionell dyrtid genomföra en lörereglering sådan att under denna dyrtid inget dyrtidstillägg är erforderligt, och att den lön, som skulle genomföras nu under denna dyrtid, skulle bli permanent för framtiden. Det synes mig lämpligt, att genomföra en permanent lönereglering med tanke på mera normala tidsförhållanden och att under onormala tider kompensera ökade levnadskostnader genom ett därefter lämpat kristidstillägg.

Så skulle jag till sist vilja säga en liten replik till herr statsrådet, då han talade om att min argumentering i telefonfrågan var litet underlig, då det kan vara brådskaude fall även på nära håll. Jag framhöll, att ett så pass svävande uttryck i utskottets utlåtande som att barnmorskan skall ha telefon till sin bostad »där så lämpligen kan ske» kan medföra att tvist kan uppstå om tolkningen av detta »lämpligen», något som jag ville undvika. Telefon kommer säkerligen att tillhandahållas barnmorskan, sade jag, där behovet på orten påkallar sådan, och därom behövs inte några bestämmelser i lagtexten, som kunna ge anledning till tvist. Gentemot detta sade herr statsrådet några ord, som det förvånade mig att höra från statsrådsbänken. Han sade någonting om att i den kommun, där jag möjligen hade något att säga, skulle det väl inte kunna anordnas telefon så lätt. Ett sådant uttalande är föga lämpligt från det håll, som det kom ifrån. Och ett sådant uttalande blir ju litet fatalt, om det möjligen skulle tänkas ha inträffat, att barnmorskan i den kommun, där jag har någon medbestämmanderätt, har telefon till sitt hem och att jag haft något med den saken att skaffa. Så lär emellertid i alla fall förhålla sig, och det gör att denna lilla insinuation återfaller på statsrådet, på ett sätt som kanske kunnat vara ur många synpunkter önskligt att den inte behöft göra.

Herr Sjöblom: Herr talman! Jag skall inte upptaga tiden med att upprepa vad föregående talare här sagt, men jag tycker, det ligger ett visst berättigande i, vad herr Anderson i Knapasjö sade, då han nämnde, att herr Normans sparsamhet var åtskilligt malplacerad. Då vi erinra oss de löneregleringar, som äro gjorda för andra grupper av statsanställda eller andra med denna grupp likartade, då tycker jag, att den av Kungl. Maj:t föreslagna lönen inte kan anses för stor. Dessutom äro ju här i vårt land de geografiska områden, inom vilka barnmorskorna tjänstgöra, rätt så stora och vidsträckta

och på många ställen svårframkomliga, och denna grupp av tjänarinnor, de få ju inte sky några tider eller något annat varken natt eller dag eller det värsta oväder, när de skola ut. Jag tycker därför, att det vore andra kammaren värdigt att besluta beträffande lönen i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag tror för övrigt inte, att det ligger någon fördel i att följa utskottet och bevilja ett dyrtidstillägg. Det skulle knappast vara något att förorda. Det behövs väl särskild proposition till det, och det tycker jag icke är mycket lönt att tala om, då det föreslås en lön på 1,000 kronor åt en kår som denna. Jag för min personliga del tycker, att Kungl. Maj:ts förslag bör bifallas. Det vore ju inte så svårt att fördela lönen på stat, kommun och landsting. Jag tycker, att lönen ifrån staten borde kunna utgå med 400 kronor, i stället för att Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit 200, och så vore den saken ordnad.

Jag för min del, herr talman, skall be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, i vad det gäller barnmorskornas löneförhöjningar.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag ville bara påpeka gentemot den siste ärade talaren, att det yrkande, han gjorde, icke alls överensstämde med Kungl. Maj:ts förslag. Enligt detta förslag skall staten bidra med icke 400 kronor utan med 200 kronor. Det yrkande, som den siste ärade talaren framställde, har, även det, varit föremål för mycken debatt inom utskottet, men lyckades ej där samla majoritet.

Jag tror, att den siste ärade talaren även använde ett överord, då han sade, att det icke skulle vara andra kammaren värdigt att gå med på utskottets förslag. Här gäller det faktiskt icke, huruvida man skall göra det mer eller mindre förmånligt för barnmorskorna, utan huruvida man skall lägga en mindre kostnad på kommunen och en större på staten för barnmorskorna. Det är den verkliga innebörden av meningsskiljaktigheten mellan utskottet och Kungl. Maj:t.

Herr Lithander: Herr talman, mina herrar! Jag tror för min del, att det vore ett missgrepp att inte anordna telefon, där sådan över huvud taget är möjlig att anordna. Jag kan därför icke följa herr Norman i hans yrkande. Det måste vara ur alla synpunkter önskvärt, att sådan finnes.

Beträffande lönen är det ju här i alla fall en mycket viktig uppgift, som det är fråga om, och det är nödvändigt att för den uppgiften få dugande personer och nödvändigt att ordna det så, att de kunna klara sig. Samma summa, som var 500 kronor år 1914, är ungefär 1,000 kronor nu, och det är icke för mycket, synes mig.

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande avlöningen i § 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Med herr Lithander förenade sig herr *Runefors*.

*Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

Herr Sjöblom: Herr talman! Jag ville inte vara så mångordig, då jag yttrade mig förra gången, men då jag yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, så var det givetvis i vad det gällde lörens storlek. Att mitt yrkande i övrigt inte överensstämde med Konungens förslag, det kan ju bero på en missuppfattning, men jag tycker ändå, att utskottet gått väl snävt till väga mot barnmorskorna, då det först nedsatt lönen med 200 kronor och inskränkt naturaförmånerna beträffande bostad o. s. v. Jag tycker därför, att jag har rättighet att säga, att sparsamheten i det här fallet gått litet för långt, i synnerhet om jag jämför de här föreslagna löerna med de löner som äro föreslagna åt folkskollärarinnor och andra kvinnliga befattningshavare, som säkert icke ha varken mera makt-påliggande eller mera ansträngande arbete än barnmorskorna ha. Jag tror, att det varit förståndigt, om utskottet velat följa Kungl. Maj:ts förslag i fråga om avlöningen, och jag kan inte annat än yrka bifall till detta.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till samma hemställan med de ändringar i det av utskottet framlagda lagförslaget, som under överläggningen påyrkats av herr Norman, samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring i lagförslaget, som föreslagits av herr Anderson i Knapasjö; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 1:o) angivna propositionen, nu uppattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13 med den ändring i det ifrågakvarande lagförslaget, som under överläggningen föreslagits av herr Anderson i Knapasjö, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan

Voteringen utvisade 39 ja, men 52 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan oförändrad.

§ 4.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

- nr 1, ingressen;
- nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående val av deputerade jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen;

nr 4, rörande utarbetande av lagbestämmelser för beredande av betryggande skydd mot skada å hemdjur genom okynneshund;

nr 5, angående lag om ändrad lydelse av § 4 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863;

nr 6, angående förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelserika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse;

nr 7, angående förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.;

nr 8, angående lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 9, angående lag, innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst;

nr 10, rörande lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 11, angående lag om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 värnpliktslagen den 17 september 1914;

nr 12, angående förslag till ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910;

nr 13, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 14, angående val av riksdagens militieombudman och hans efterträdare;

nr 15, angående förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om val under våren 1919 av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän; och

nr 16, angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, nr 32, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 13 i statsutskottets utlåtande nr 2 B angående anslag till byggnadsarbeten m. m. vid statens uppfostringsanstalt å Bona;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående utskottets betänkande nr 19 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1919 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 22, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för jordbrukets skyddande mot verkningarna av ett emotsett prisfall på jordbruksprodukter;

nr 23, i anledning av väckt motion om skyldighet i vissa fall för säljare av fastighet att, oberoende av huru länge han varit ägare till fastigheten, erlägga inkomstskatt för viss del av försäljningssumman;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser om tiden för förvarande av vissa till ledning för taxering avgivna deklARATIONER; och

nr 25, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets befärande nr 14 i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 17 § 5 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 18, angående befrielse delvis för vissa tjänstemän i riksbanken från betalningsskyldighet för uppkomna kassabrister;

nr 19, angående fullmäktiges i riksbanken hemställan om gratifikation till pappersmästaren J. A. Zedig och förrådsbokhållaren C. L. Andersson, båda vid Tumba bruk;

nr 20, angående fullmäktiges i riksbanken förslag om personligt lönetillägg till förvaltaren vid Tumba bruk, civilingenjören J. Vestergren; och

nr 22, i anledning av första kammarens återremiss av punkt 2 i bankoutskottets utlåtande nr 16 i anledning av vissa Kungl. Maj:ts framställningar rörande pensioner och understöd;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sjuksjukvård m. m., dels ock i anledning därav väckt motion;

nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse angående förbud mot utförande av fotografiskt arbete å sön- och helgdag; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbärg å arbetarna m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion angående utarbetande av en instruktion med angivet innehåll för domänstyrelsen;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden till staden Eskilstuna m. m.;

nr 33, i anledning av väckt motion om utanordnande av viss del utav de för Ottenby statsstuteri avsatta medel m. m.; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 64 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition gjorda framställning om an-

slag till lindring av fraktkostnaderna för kalk ävensom en i ämnet väckt motion; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av skydd och hjälp åt utomäktenskapliga barnaföderskor och deras barn vid tiden för nedkomsten.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under 12 dagar fr. o. m. den 15 mars,			
»	<i>Bäckström</i>	» 14	»	»	» 15 »
»	<i>Nilsson i Antnäs</i>	» 7	»	»	» 15 »
»	<i>Henrikson</i>	» 9	»	»	» 14 »
»	<i>Flognfält</i>	» 14	»	»	» 15 »
»	<i>Bäckman</i>	» 9	»	»	» 14 »
»	<i>Sjölander</i>	» 8	»	»	» 14 »
»	<i>Aarnseth</i>	» 12	»	»	» 15 »
»	<i>Jonsson i Gumboda</i>	» 12	»	»	» 15 »
»	<i>Wikström</i>	» 8	»	»	» 13 »
»	<i>Olsson i Broberg</i>	» 7	»	»	» 15 »
»	<i>Andersson i Milsmaden</i>	» 7	»	»	» 15 »
»	<i>Svensson i Långelanda</i>	» 10	»	»	» 13 »
»	<i>Nilsson i Landeryd</i>	» 6	»	»	» 14 »
»	<i>Liungkvist</i>	» 10	»	»	» 15 »
»	<i>Öberg</i>	» 9	»	»	» 14 »
»	<i>Svanberg</i>	» 9	»	»	» 14 »
»	<i>Fast</i>	» 7	»	»	» 13 »
»	<i>Billqvist</i>	» 2	»	»	» 14 »
»	<i>Berglund</i>				

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,13 på natten.

In fidem
Per Cronvall.